

605

60.186.288

РАБОТНІЦА і СЯЛЯНКА

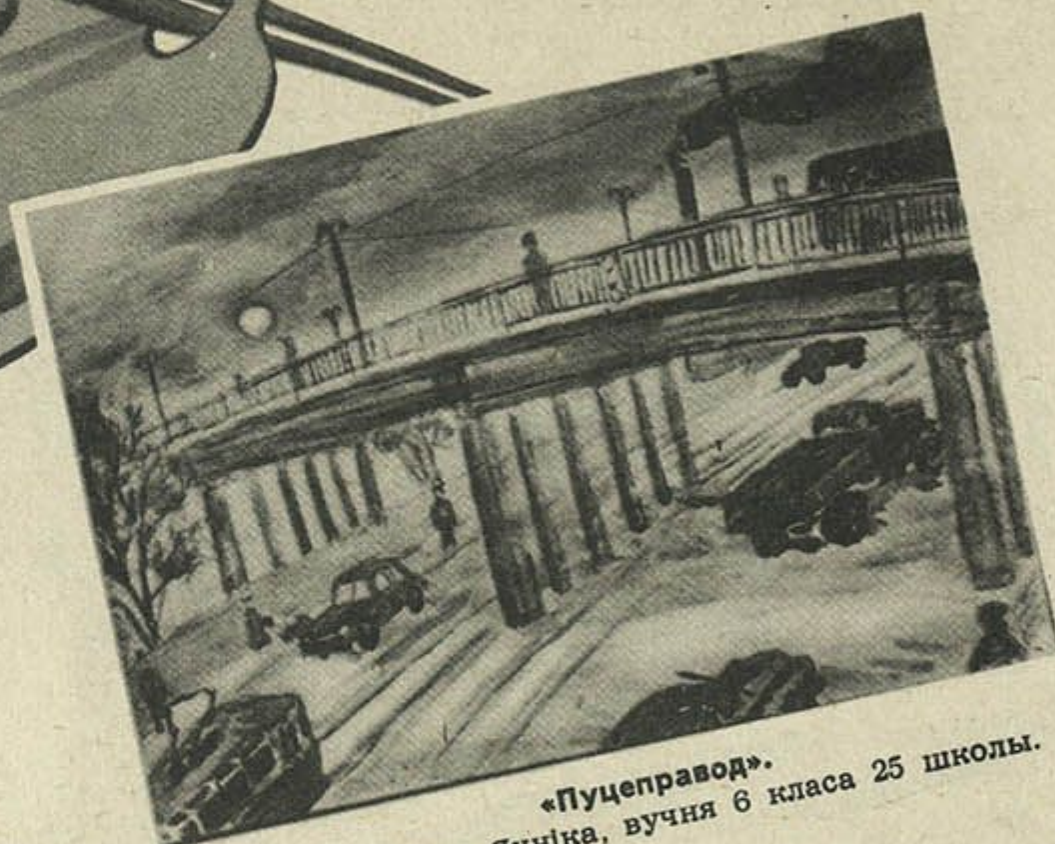
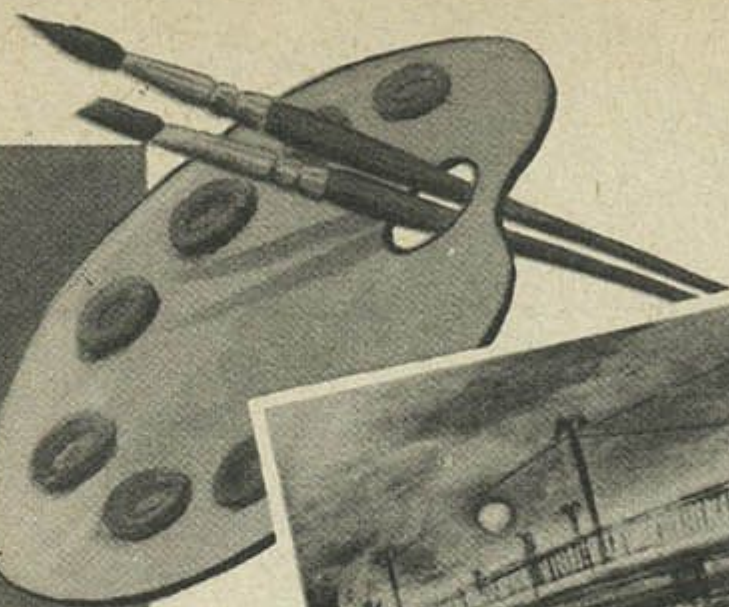
№ 5 + прилож.
МАЙ

1960

МАЛЮЮЦЬ ДЗЕЦІ

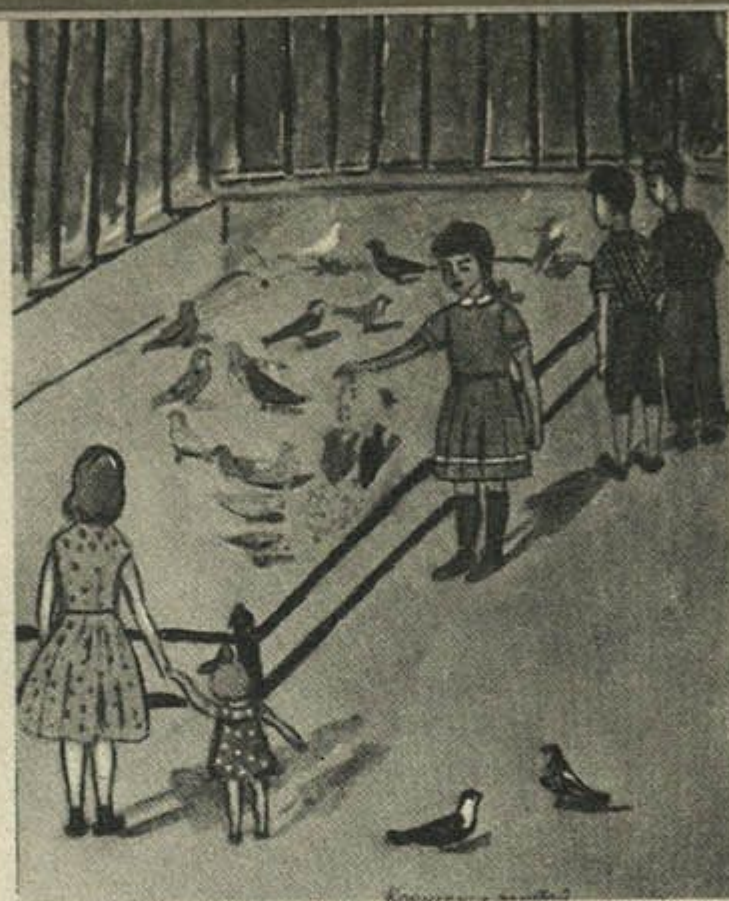

«Пуцэправод».
Малюнак Колі Ячніка, вучня 6 класа 25 школы.

Дзеці вельмі любяць маляваць. Вядома, адны малююць лепш, другія горш, але ўсе яны стараюцца любоўна паказаць тое, што іх акружае. У сваіх работах яны па-свойму апяваюць нашу прыроду, нашы гарады і вёскі. Колькі любві да Радзімы, колькі назіральнасці ў гэтых няхітрых накідах! Таленавітыя дзеці рэспублікі навучаюцца ў шматлікіх студыях і гуртках, іх малюнкi экспануюцца на выстаўках у нас і за рубяжом. Малюнкi, якія мы змяшчаем на гэтай старонцы, выкананы дзецьмі — студыйцамі Мінскага Палаца піянераў. Кіраўнік студыі — вопытны педагог Сяргей Пятровіч Каткоў.

«Стотысячны трантар»
Малюнак Пятра Клімко, вучня 4 класа 42 школы.

«Кармленне галубоў».
Малюнак Люсі Кальмаевай,
вучаніцы 7 класа 33 школы.

«Кветкі»
Малюнак дзевяцігадовай Люды Лобан, вучаніцы 4 школы.

«Вясна».
Малюнак Валерыя Хандраса,
вучня Уруччаўскай сярэдняй школы.

«На будоўлі».
Малюнак Сяргея Жураўлёва,
вучня 5 класа 27 школы.

Ты паехаў, а кветкі, якія ты пасадзіў, заста-
ліся і растуць. Вось каб заўсёды і ўсюды,
усё сваё жыццё, ты пакідаў людзям толькі
прыемнае — кветкі, думкі, добрыя ўспаміны пра ця-
бе, — лёгка і слаўным было б тваё жыццё».

Колькі б не перачытваў гэтыя радкі з пісьма вя-
лікага пралетарскага пісьменніка Максіма Горкага
да яго 9-гадовага сына Максіма, ніколі не пакідаюць
яны цябе абыхавым і спакойным.

Хто з нас, бацькоў, не ведае гэтага пачуцця, хто
з нас не жыве гэтым вечным клопатам і надзеяй: каб
дзеці нашы выраслі добрымі людзьмі, каб жыццё іх
было светлае і разумнае...

З гэтым клопатам пражылі жыццё і састарыліся
нашы бацькі. Гэты клопат не пакіне людзей і наступ-
ных пакаленняў, якія прыдуць на змену нашым дзе-
цям і дзецям нашых
дзецей. І гэта так і
павінна быць. Клопат
аб дзецях, аб іх шчас-
ці вечны, як вечна са-
мо жыццё. Без гэтага
клопату не мела б
сэнсу ствараць усе
тыя духоўныя і ма-
тэрыяльныя каштоў-
насці, якія стварае
чалавецтва ў імя са-
мага высякароднага ідэала на зямлі — шчасця дзяцей.

Гэтыя думкі прыходзяць і асабліва хваляюць
людзей 1 чэрвеня — у Міжнародны дзень абароны
дзецей.

Прайшло ўжо колькі год, як гэты дзень стаў адмет-
ным і незвычайным. Міжнародны дзень абароны дзе-
цей для нас, дарослых людзей, — гэта сардэчнае хва-
ляванне і клопат, як уберагчы бесклапотны смех дзе-
цей, як абараніць бяспарна радасць іх маленства
ад вайны... «Вайна» — людзі ніяк яшчэ не могуць
выкрасліць са свайго лексікона гэтае бяспарнае
слова.

83-гадовы шведскі геолог і археолаг Іаан Гунар
Андэрсан так пісаў у сваёй кнізе «Мір ці знішчэн-
не»: «Усе мы, дарослыя, нясе́м нейкую долю адказ-
насці, што жывём у такі смутны час... Але малень-
кія дзеці, пахаваныя пад руінамі, ні ў якім выпадку
не вінаватыя ў гэтым»...

І сапраўды — каму, што благое зрабілі дзеці?
У чым яны правініліся? І ад каго іх трэба бараніць?

...Не так даўно газеты паведамлялі, што ў Японіі
памёрла 14-гадовая школьніца — яшчэ адна ахвяра
Хірасімы. Смяртэльны попель крануўся дзяўчынкі,
калі ёй было ўсяго толькі 1 год і 8 месяцаў.

Людзі і сёння яшчэ нямеюць ад жаху перад грудамі
дзіцячых чаравічак, шапачак і гарнітураў самага
разнастайнага памеру ў былых лагерах смерці Асвят-
ціма і Бухенвальда.

Памяць людзей не здольна выкрасліць расстра-
ляныя і закіданыя бомбамі эшалоны дзяцей гераіч-
нага Ленінграда. Памяць людзей не можа забыць
усіх дзяцей, якіх прагнала вайна па сваёй крывавай
дарозе.

«Я бачыў не па-дзіцячаму суровае дзяцінства
з працягнутай за кавалачкам хлеба сухой, як воск,

жоўтай рукою... Я сустракаў яго ў лахманах на кры-
вавых дарогах вайны, бачыў, як брыло яно цераз
нямыя пажарышчы з чорнымі шкілетами камяноў...
Я бачыў, як сухая, абвугленая зямля піла горкія дзі-
цячыя слёзы»...

Гэтыя ўспаміны рэдакцыя атрымала ад Уладзімі-
ра Крывіцкага з Рагачоўскага раёна. Яго ўласнае
дзяцінства таксама было растаптана каваным ботам
вайны.

Вось чаму ўжо колькі год у гэты ласкавы, першы
дзень лета ў многіх краінах свету ўсе сумленныя лю-
дзі выходзяць на вуліцы і плошчы з адным заклікам-
патрабаваннем: «Абаронім дзяцей ад вайны!»

Дзеці народжаны для шчасця. Ім суджана прадоў-
жыць шлях бацькоў, пранесці іх эстафету і перадаць
яе будучыні. Вось чаму бацькі павінны клапаціцца

аб дзецях, павінны
быць адказны за тое,
па якой дарозе пой-
дуць іх дзеці...

За гэта адказны
таксама і ўрады дзяр-
жаў, якім народ дае
ўладу, якім народ ве-
рыць.

Усяму свету вядо-
ма наша савецкая сі-
стэма выхавання, на-
ша сістэма дзіцячых

установаў: ясляў, садоў, школ-інтэрнатаў, зялёных
школ, дзіцячых бібліятэк, дамоў і палацаў піянераў,
спартыўных пляцовак і стадыёнаў, тэатраў. Наша
дзяржава і наша грамадскасць удзяляюць велізар-
ную ўвагу не толькі навучанню дзяцей, але і адпа-
чынку іх летам — у піянерскіх лагерах, у дамах ад-
пачынку і санаторыях.

На патрэбы выхавання дзяцей толькі дашкольнага
ўзросту ў гэтай сямігодцы Савецкая дзяржава асігнуе
звыш 103 мільярдаў рублёў.

Для параўнання, якая ўвага ўдзяляецца дзецям
і пытанням выхавання ў капіталістычных краінах,
прывядзём усяго толькі дзве лічбы. Урад такой
дзяржавы, як Федэральная Рэспубліка Германіі,
на 1958 год з агульных сродкаў дзяржаўнага бюджэ-
ту выдзяляў на ўзбраенне 25 мільярдаў марак,
а на школьнае будаўніцтва 600 мільёнаў марак...
Там жа, у ФРГ, звычайным з'яўляецца дэманстрацыя
гангстэрскіх амерыканскіх фільмаў для дзяцей.
Змест гэтых фільмаў вельмі дакладна раскрываюць
рэкламы, якія заклікаюць моладзь, пачынаючы
з 10 гадоў, глядзець фільмы, дзе можна ўбачыць
«мужчын без нерваў, а жанчын без стрымліваючых
цэнтраў», дзе можна пазнаёміцца з «тэрарам без
міласці», дзе можна знайсці «прытулак для дзяўчат
лёгкіх паводзін і маладых злачынцаў»...

...Вось тая дарога, на якую штурхаюць дзяцей
і моладзь злачынцы, гатовыя зноў з «агнём і мечам»
пайсці супраць міру на зямлі...

Але мір трымаюць і адстойваюць надзейныя ру-
кі сумленных людзей. З кожным днём рук гэтых ста-
новіцца ўсё больш і больш.

І з кожным днём усё мацней і мацней — на ўвесь
свет — гучыць голас змагароў за мір і за шчасце.

Дзеці народжаны для шчасця!
Дзецям трэба мір!

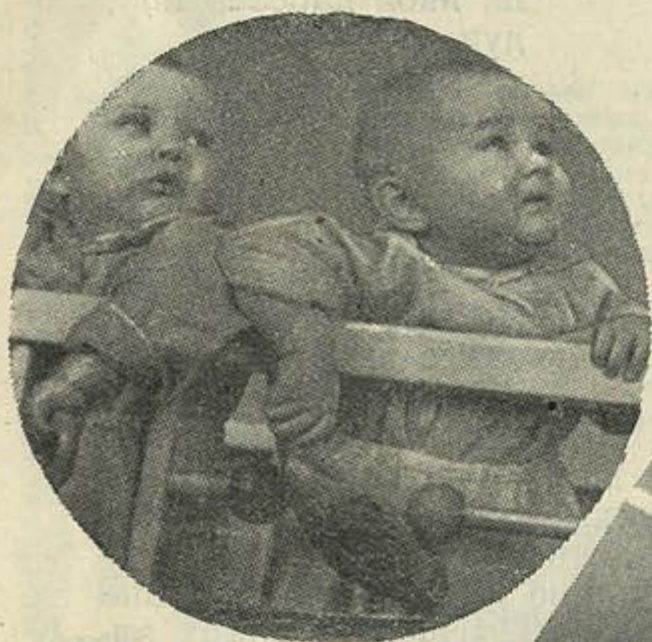

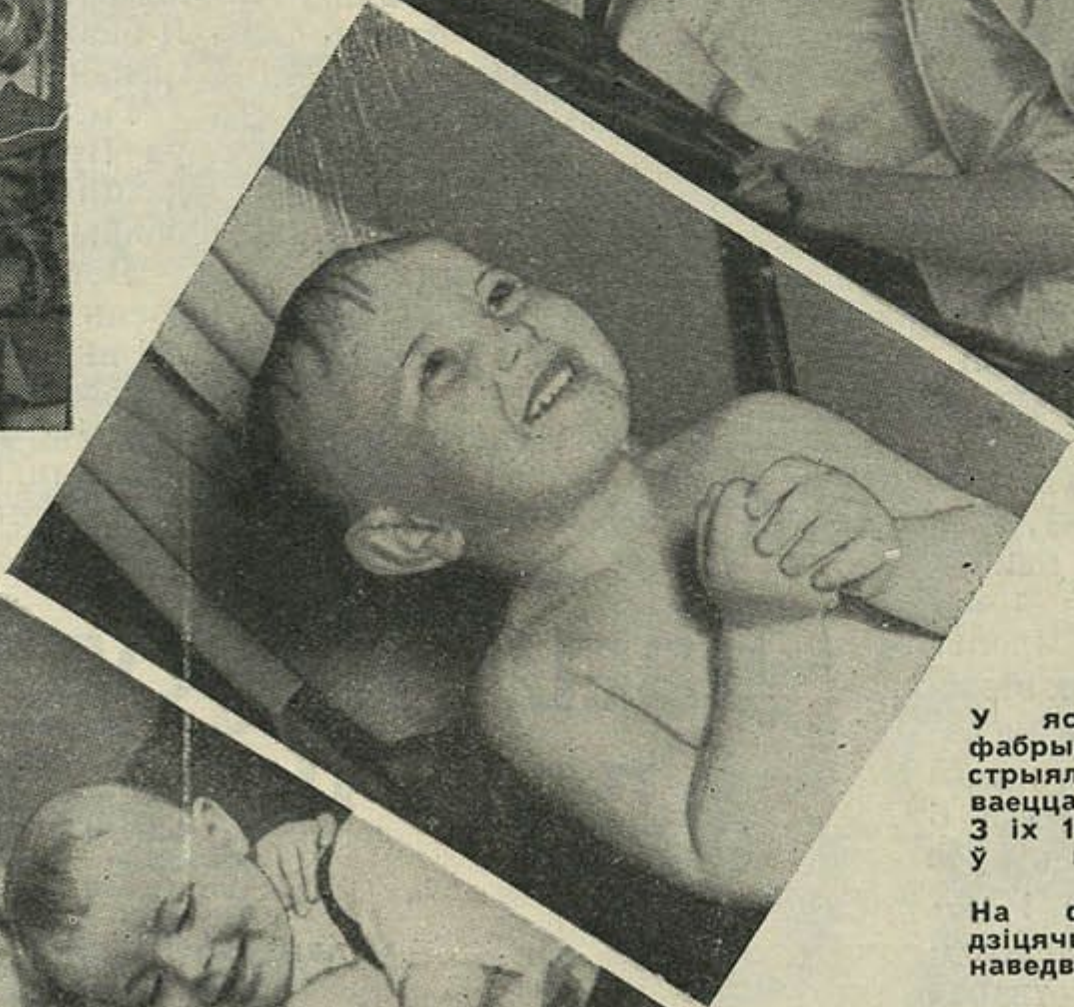
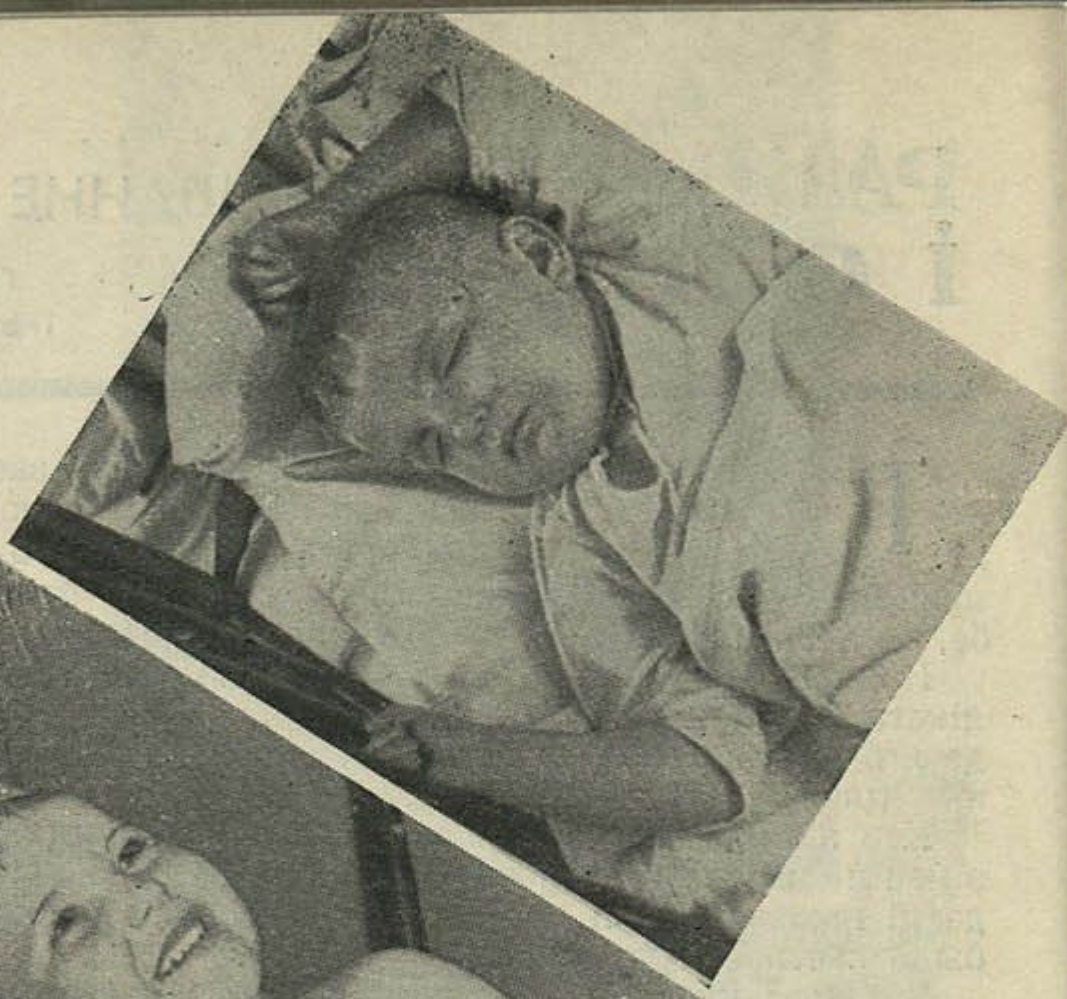
Воев мв Якія!

— І пытаецца той стары дзядок у хлопчыка:
«А чароўнае слова ты не забыў сказаць?..» —
чытае дзецям кніжку выхавальніца Зоя Кузьмі-
нічна Смірнова.

Адкрыццё свету..

У яслях віцебскай
фабрыкі «Сцяг інду-
стрыялізацыі» выхоў-
ваецца 250 дзяцей;
3 іх 120 знаходзяцца
у кругласутачных
групках.
На фабрыцы тры
дзіцячыя сады, якія
наведваюць 400 дзя-
цей.

А гэтыя пяць кадраў наш фо-
такарэспандэнт зразумеў так:

Колькі разоў не ўзважаўся —
усё роўна страшнавата...

Не паладзілі.

Затое як лёгка жыць на све-
це, калі ёсць узаемнае разу-
менне.

Дожджык, дожджык, секані!..

А як соладка спіцца, калі ты
добра нагуляўся і паабедваў...

Звярніце ўвагу, якія кляпатлі-
выя «мамы».

Слова маюць маці і бабулі малышоў

Нястомныя клопаты аб дзецях

На адной з гэтых фатаграфій Вы бачыце маіх Борачку і Верачку. Яны — блізняты. Кожнаму зразумела, як цяжка маці адразу выхаваць двух малышоў. Так, вельмі цяжка, калі выхоўваць іх даводзіцца без чыёй-небудзь дапамогі. Але ў нашай Савецкай краіне мы на кожным кроку адчуваем клопаты аб дзецях.

Я не нацешуся са сваіх дзетак. Яны знаходзяцца ў кругласутачнай групе. У яслях яны і накормлены, і дагледжаны. Хочацца ад усёй душы падзякаваць усім работнікам ясляў за мацярынскія адносіны да дзяцей. Вялікае дзякуй, родныя!

Табельшчыца фабрыкі Віткова.

Гэта магчыма толькі ў нашай краіне

Я, маці Наташы Мікодзінай, выношу падзяку калектыву ясляў фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі» за чулыя адносіны да дзяцей. У гэтых яслях выхоўваліся трое маіх дзяцей. Усе яны вясёлыя і здаровыя. А гэта для маці найлепшая радасць. Я спакойна працую. Мая Наташанька ў кругласутачнай групе. Дадому я яе забіраю толькі на выхадны дзень.

Вялікае дзякуй Савецкай уладзе за выхаванне маіх дзяцей. Я ведаю, што такія клопаты аб дзецях магчымы толькі ў нашай краіне.

Швачка фабрыкі Нэля Мікодзіна.

І сыны і ўнукі

У дзіцячых яслях швейнай фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі» ў мяне выхоўваліся двое сыноў. Цяпер яны ўжо дарослыя і працуюць на фабрыцы механікамі. У гэтых жа яслях выхоўваліся мае ўнукі Бора і Света. Трэцяя ўнучка Іначка — таксама выхаванка ясляў. Яна добра развіваецца, спіць на верандзе на свежым паветры. Харчаванне тут смачнае і разнастайнае.

Я часта дзяжуру ў яслях і бачу ўсё жыццё дзяцей. Добрае, вельмі добрае жыццё!

Пенсіянерка С. Колік.

— Давай параімся, — гавораць блізняты Вера і Бора Вітковы.

Ну, цяпер мы не прападзем — лыжкай авалодалі!

Фота
С. Чырэшкіна.

НЯХАЙ РАСЦЕ НАШ АКТЫЎ

ШТОГОД 5 мая наша краіна адзначае Дзень друку. Гэта вялікае свята не толькі для журналістаў, але і для шматлікай арміі рабочых і сельскіх карэспандэнтаў, для ўсяго народа.

Савецкі друк — гэта зусім новы друк. Велізарнае значэнне надаваў яму вялікі наш правадыр і настаўнік Уладзімір Ільіч Ленін, лічачы, што друк з'яўляецца калектывным прапагандыстам ідэй партыі, калектывным агітатарам і арганізатарам мас.

Савецкі друк самы праўдзівы ў свеце. Ён робіцца самім народам і для народа. Ён бясконца дарагі кожнаму савецкаму чалавеку. Вось як выказвае свае адносіны да савецкага друку простая жанчына, хатняя гаспадыня і наша даўняя актыўная чытачка з Гомеля В. І. Гаўрылава. Яна піша ў рэдакцыю:

«Друк стаў для савецкага чалавека неабходным, як паветра, без якога нельга жыць. Ён дае магчымасць пазнаць увесь свет, усё тое, што ёсць у ім добрага і дрэннага. Цяжка было б сабе ўявіць сваё жыццё, не атрымліваючы газет, часопісаў, не чытаючы кніг. Вось чаму Дзень друку заўсёды такі ж радасны, як дзень нараджэння каго-небудзь блізкага і роднага».

Мы хочам пазнаёміць чытачоў часопіса з некалькімі актыўнымі нашымі аўтарамі. На здымках, якія мы змяшчаем на гэтай старонцы, вы бачыце іх. Самая старэйшая наша карэспандэнтка — Л. К. Баравая з Хоцімска. Яе сувязь з часопісам пачалася яшчэ задоўга да вайны. Таварыш Баравая неаднаразова выступала на старонках часопіса з расказами аб сваёй рабоце і жыцці, аб рабоце сваіх зямлячак.

У жніўскім нумары за мінулы год перадавая ткачыха Мінскага камвольнага камбіната Аня Важнік у матэрыяле «Радасць жыцця» расказала аб рабоце сваёй брыгады. Нядаўна Аня была ў рэдакцыі. У яе добрыя навіны. Іх брыгадзе прысвоілі званне камуністычнай.

Нашы чытачы не раз сустракаліся ў часопісе з матэрыяламі кандыдата філалагічных навук дацэнта Мінскага педагагічнага інстытута імя Горкага А. Я. Ленсу. Асабліваю цікавасць выклікалі яе артыкулы па пытаннях маралі і выхавання.

Таварышы Ф. С. Лукашук, Е. М. Тарасевіч друкаваліся ў часопісе не так многа, але яны пішуць у рэдакцыю вельмі часта, дапамагаючы ў рэдакцыйнай рабоце добрымі парадамі.

Можна было б назваць яшчэ нямала нашых актыўных аўтараў і чытачоў. Але хочацца, каб з кожным нумарам часопіса вырастаў і памнажаўся наш актыў, каб больш разнастайнай была наша пошта, каб часопіс стаў яшчэ больш блізкім і неабходным для кожнай жанчыны рэспублікі.

Л. К. Баравая.

А. В. Важнік.

А. Я. Ленсу.

Ф. С. Лукашук.

Е. М. Тарасевіч.

Нядаўна Мінск наведала член Прэзідыума ЦК КПСС Кацярына Аляксееўна Фурцава. За час свайго прабывання ў сталіцы Беларусі тав. Фурцава пазнаёмілася з работай прамысловых прадпрыемстваў і ўстаноў культуры, выдатнымі месцамі горада. Яна пабывала на заводзе аўтаматычных ліній, камвольным камбінаце, гутарыла з кіраўнікамі прадпрыемстваў, сакратарамі партыйных арганізацый, рабочымі і работнікамі. К. А. Фурцава прымала ўдзел у рабоце сходу актыву Камуністычнай партыі Беларусі, сустракалася з прапагандыстамі Мінска і Мінскай вобласці, з актывам жанчын сталіцы Беларусі. На здымку: К. А. Фурцава і першы сакратар ЦК КПБ К. Т. Мазураў сярод работніц камвольнага камбіната.

Фота Л. Папковіча.

Э Н Т У З І Я С Т К А

Сяброўкі па рабоце ўжо даўно заўважылі, што Ніна пачала працяляць цікавасць да будаўніцтва Салігорскага калійнага камбіната. Яна па некалькі разоў перачытвала ў газетах тыя матэрыялы, дзе расказвалася аб маладой будоўлі, аб яе першых энтузіястах, бліжэй падыходзіла да рэпрадуктара, калі голас дыктара даносіў словы аб Салігорску.

Неяк у абедзенны перапынак Ніна не вытрымала і звярнулася да сябровак:

— Паедзем, дзяўчаты, у Салігорск.

У голасе дзяўчыны чулася рашучасць.

І вось камсамолка Ніна Дзяржаўская першай звярнулася з просьбай у праўленне чачэрскай промыславай арцелі «20 год Кастрычніка» аб вызваленні яе ад работы па ўласнаму жаданню. У сваёй заяве дзяўчына пісала: «Хачу працаваць там, куды кліча Ленінскі камсамол, там, дзе цяжэй...»

Услед за ёй выказалі жаданне ехаць на будаўніцтва Салігорскага калійнага камбіната яе сяброўкі па рабоце Ольга Надтачыева, Марыя Трушкова, Марыя Муха і іншыя дзяўчаты. Усяго — 6 чалавек.

Спачатку дзяўчатам давялося зазнаць і цяжасці. З-за недахопу тэхнікі капаць катлаваны, разгружаць будаўнічы матэрыял прыходзілася ўручную. Не ладзілася справа з жыллём.

Але камсамолкі не падалі духам.

... Горад шахцёраў расце з кожным днём. Разам з ім растуць і яго людзі. Як лепшую работніцу кіраўніцтва УНР-123 накіравала камсамолку Ніну Дзяржаўскую на вучобу ў Мінск. Яна авалодала спецыяльнасцю матарысткі мачтавага пад'ёмніка.

На 19-м квартале працуе вядомая брыгада Тадэвуша Шкута. Тут сярод будаўнікоў вы ўбачыце чарнявую дзяўчыну, апранутую ў рабочую ватоўку. Яна лоўка арудуе рычагамі пад'ёмніка. А вось ужо яна дапамагае рабочым хутчэй накладваць на ўздымачную пляцоўку цэглу. Гэта і ёсць Ніна Дзяржаўская — лепшы будаўнік Салігорска. 150—170 працэнтаў — такая штодзённая яе выпрацоўка. На 19-м квартале пабудаваны ўжо 3 васьмікватэрныя і 3 чатырохкватэрныя жылыя дамы. Сцены іх узведзены працавітымі рукамі Ніны Дзяржаўскай.

Але Ніна не толькі сумленна

працуе. Па вечарах яе часта можна бачыць на сцэне клуба будаўнікоў. Дзяўчына з запалам выконвае рускія і беларускія народныя танцы, добра спявае. Ніна таксама рыхтуецца да паступлення на завочнае аддзяленне горнага інстытута.

— Хачу быць гарняком, — гаворыць Ніна.

Тэкст і фота П. БАРОДКІ.

Ніна Дзяржаўская.

ШЛЯХ ДА ПОДЗВІГА

НЕ адразу прыйшла слава да Марыі Ігнатавай. Тры гады назад яна яшчэ працавала ў палыводчай брыгадзе. На ферме была толькі гасцем. Ідзе ў поле — забяжыць да свінарак. Ідзе назад — зноў зазірне. Сустрэкалі яе ветліва і ўсё пагаворвалі — пераходзь да нас. А аднойчы проста прапанавалі замяніць часова захвараўшую свінарку.

Так і засталася Марыя на ферме.

Шчупленькая, з яснымі, іскрыстымі вачыма, яна здзіўляла ўсіх сваёй настойлівасцю і дзелавітасцю. Бойкая, патрабавальная да сябе і да іншых, яна не лічылася з часам. Дадому прыходзіла стомленая, але нікому не скардзілася.

Аднойчы на заўвагу адной са свінарак аб невысокіх заробках Марыя проста сказала:

— Прадукцыйнасць працы ў нас нізкая. Дзе ж зароботку быць? Давайце кожная адкормім па 200 свіней, тады паглядзім.

— Хіба гэта магчыма? — запярэчылі свінаркі. — Тут з 40 свіннямі надакучвае вёдры цягаць. А ты такую лічбу загнула.

А Марыя ўзялася за справу. Не чакаючы, калі правядуць вадку і ўстановаць ваганетку, яна насіла вёдрамі засіласаваную кукурузу, бульбу, камбікорм, падвезеную возчыкамі вадку.

Свінні раслі як на дражджах.

— Вось якая ты работніца! — здзіўлена сказаў сакратар партарганізацыі Іван Сямёнавіч Зразжэўскі. — Усім паказала, як трэба Амерыку даганяць.

Падлікі паказалі, што нават у цяжкіх умовах, калі ферма не была механізавана, Марыя Якаўлеўна перавыканала сваё гадавое заданне па адкорму свіней у чатыры разы. Гэта акрыліла яе, надало ўпэўненасці, веры ў свае сілы. Марыю пачалі лічыць вопытнай свінаркай, ставілі ў прыклад іншым. Але яна не супакойвалася. Яна добра разумела, што гэта не мяжа, што можна зрабіць значна больш.

На адным са сходаў, калі бралі абавязацельствы на другі год сямігодкі, Марыя заявіла:

— Грандыёзныя планы сямігодкі, дух захоплівае, калі чытаеш аб іх. Хочацца працаваць з патроенай энергіяй. Я бяру абавязацельства выгадаваць і адкарміць 1100 свіней.

Трэба было выгадаваць як мага больш парасят. Пачалі выкарыстоўваць разавых свінаматак. Пагалоўе свіней прыкметна вырасла. Гэта ў сваю чаргу прымусіла задумацца над укараненнем перадавых метадаў адкорму свіней. Вывучыўшы вопыт перадавых гаспадарак, Марыя Ігнатава перайшла на свабоднавыгульнае ўтрыманне свіней. Клеткі са свінарніка выкінулі, паставілі самакармушкі, аўтапаілкі. Адным словам, прымусілі свінню працаваць, сябе абслугоўваць. Хочаш — пі, прагаладалася — еж.

Вядома, цяжка змяніць звычкі, якія складваліся гадамі. Не так проста было перамагчы насцярожанасць і скептыцызм, з якім адносіліся некаторыя свінаркі да новаўвядзення. Але прагрэсіўнае ўсё роўна перамагае.

Цвёрда і ўпэўнена ішла Марыя Якаўлеўна па выбранай дарозе. Яна ведала, што новы метады адкорму свіней знойдзе сваё месца ў саўгасе, яго падхопяць іншыя.

Герой Сацыялістычнай Працы
М. Я. Ігнатава.
Фота С. Капелькі.

Па-новаму арганізавалі працу на ферме. Свінні размешчаны ў трох тыпавых памяшканнях, абсталяваных аўтапаілкамі і самакармушкамі. Адкормачнікаў трымаюць групамі па 150—180 галоў. У сярэднім у суткі на галаву выдаецца па 1,5—2 кілаграмы канцэнтратаў, 3 кілаграмы бульбы, 10 кілаграмаў высакаякаснага сіласу, а таксама вітамінныя кармы — сенная і хвойная мука. Канцэнтраваныя кармы і сырая бульба засыпаюцца ў самакармушкі раз у суткі, а сілас і вітамінныя кармы — у карыта. Больш сваёй нормы свінні не паядаюць.

Летам для свіней раздолле. Паветра, сонца, свабодны доступ да вады і добрае кармленне дазволілі давесці сутачнае прыбаўленне ў вазе да 600—700 грамаў. Найбольшае прыбаўленне і добрае сала пры адкорме атрымліваецца пры скормліванні свінням кукурузы. На практыцы даказана, што гэта культура для свінагадоўлі незамынімая. Зімой даюць яе свінням у сіласаваным выглядзе, а летам — зялёную масу.

Нямала вялося размоў аб тым, як скормліваць свінням бульбу, моркву, буракі. Адны сцвярджалі, што лепш у сырым выглядзе, другія — у запараным. На практыцы Марыя Якаўлеўна пераканалася, што караняплоды выгадней скормліваць сырымі. Гэта эканоміць траты рабачай сілы і не адбіваецца на выніках адкорму.

У мінулым годзе Марыя Ігнатава дабілася высокіх паказчыкаў: яна адкарміла і здала дзяржаве 1100 свіней па 100 кілаграмаў кожная. Скромя працаўніца адна дала Радзіме столькі мяса, колькі атрымліваюць цэлыя гаспадаркі.

Радасная і акрыленая, яна поўная энергіі і імкнення ўзяць новыя рубяжы сямігодкі. Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, дэлегат XXIV з'езду Кампартыі Беларусі, Марыя Ігнатава з'яўляецца прыкладам для ўсіх у працы і грамадскай рабоце. На другі год сямігодкі яна ўзяла яшчэ больш высокае абавязацельства: адкарміць не менш 1500 свіней.

Марыя Якаўлеўна цвёрда трымае слова, з першых дзён другога года сямігодкі настойліва выконвае ўзятае абавязацельства. Зараз у яе на адкорме 750 свіней. Усе яны ў добрым стане, хутка прыбываюць у вазе.

Калектыв саўгаса, усе рабочыя радуецца поспехам слаўнай працаўніцы, дапамагаюць у рабоце. Намаганнямі наватараў на ферме, дзе працуе знатная свінарка, заканчваецца мантаж транспарцёра для механічнай загрузкі канцэнтратаў у самакармушкі. Манціруюцца лазы з тамбурамі і дзвярыма, якія самі адчыняюцца і зачыняюцца. Будуецца лагер для летняга ўтрымання свіней на плошчы 30 гектараў.

Ферма Марыі Ігнатавай у саўгасе «Крынікі» Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці зараз ператвараецца ў сапраўдны ўніверсітэт па прапагандзе перадавых метадаў працы. Тут хутка пачне работу школа перадавога вопыту, у якой будуць вучыцца свінаркі вобласці. Адным з выкладчыкаў у школе будзе Марыя Якаўлеўна. Яна і сама настойліва авалодвае заатэхнічнымі ведамі, неабходнымі кожнаму, хто хоча ўносіць у любімую справу новае, перадавое.

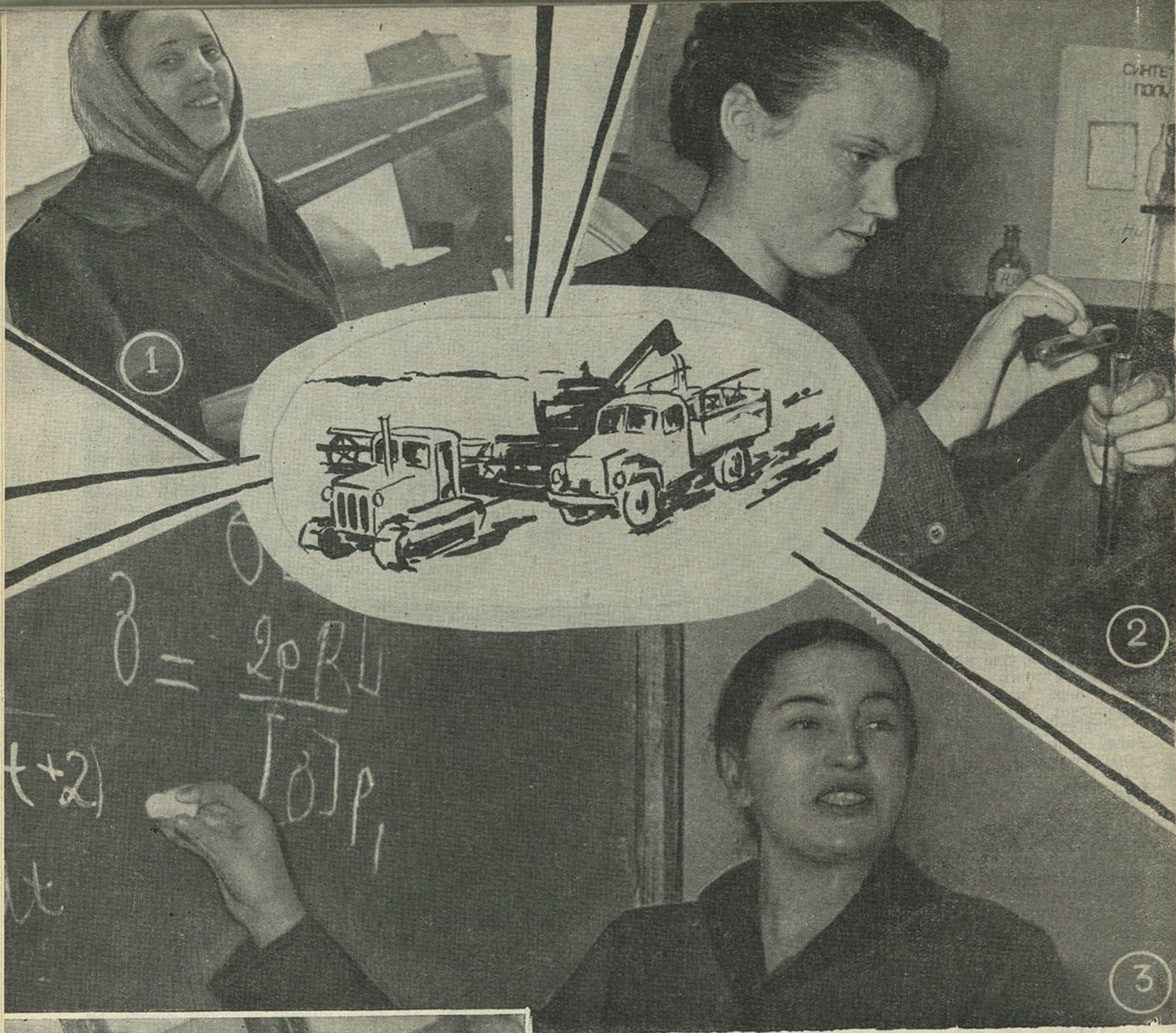
А. ПОЗНЯК

Магчыма, калі-небудзь і яны будуць героямі працы. А пакуль — трэба вучыцца.

Фотаэцюд нашага чытача М. Чарняўскага.

Шырокі паток сучаснай тэхнікі ўліваецца ў сельскую гаспадарку нашай рэспублікі. Мехапізуюцца ўсё новыя галіны земляробства і жылвёлагадоўлі. У жыцці сяла з'явілася новая рыса — сюды прыйшлі інжынеры.

Велізарнае значэнне ў падрыхтоўцы такіх спецыялістаў для сельскай гаспадаркі мае завочная адукацыя. Людзі, якіх вы бачыце на здымках, жывуць і працуюць у розных кутках Беларусі. Але ўсе яны выбралі адказную і ганаровую прафесію: хутка яны стануць інжынерамі-мехапізатарамі. Гэта студэнты — завочнікі Мінскага інстытута механізацыі сельскай гаспадаркі. Прывялі іх у інстытут не выпадковыя дарогі. Усе яны паспелі папрацаваць, падумаць, знайсці сваё прызвание.

Ветлівая ўсмешка добра характарызуе вясёлую і энергічную Галіну Кароль (фота 1). Скончыўшы дзесяць класаў, яна працуе на палях калгаса «Праца» Капыльскага раёна.

Кароткая біяграфія ў дваццацігадовай камсамолкі Тамары Паўловіч (фота 2). Працуючы пасля заканчэння дзесяцігодкі ў палыводчай брыгадзе саўгаса «Новы шлях» Мінскай вобласці, Тамара зразумела значэнне механізацыі і вырашыла стаць інжынерам.

Калгасніца сельгасарцелі імя Леніна Рагачоўскага раёна Алена Панкраценка (фота 3) вучыцца на чацвёртым курсе. Яна адна з лепшых студэнтак інстытута. Гэтак жа заўзята Панкраценка працуе і на полі.

Камсамолку Тамару Шавераву (фота 4) з дзяцінства вабіць тэхніка. Скончыўшы дзесяць класаў з сярэбраным медалем, Тамара пайшла працаваць рамонтнай рабочай ва Уваравіцкую РТС Гомельскай вобласці.

— Каб стаць добрым інжынерам, трэба ведаць вельмі шмат, — гаворыць дзяўчына.

І мы верым, такім, як яна, будуць ведаць шмат, будуць добрымі інжынерамі. Тэхніка трапіць у надзейныя рукі.

Л. ЧУРКО

ЯНЫ НЕ ЖАДАЮЦЬ БЫЦЬ РАБАМІ

НА САМЫМ поўдні афрыканскага кантынента знаходзіцца Паўднёва-Афрыканскі Саюз (ПАС), краіна велізарных канцэнтрацыйных лагераў, мноства турмаў, залатых і алмазных капальняў, у якіх пакутуюць і гнуць спіны ў рабскай працы сотні тысяч афрыканцаў...

У панядзелак, 21 сакавіка г. г. у невялікім гарадку ПАС Шарпвіль адбылася трагедыя, якая ўзрушыла ўвесь свет. У гэты дзень паўднёва-афрыканскія расісты наладзілі тут сапраўдную бойню, ахвярамі якой сталі сотні афрыканцаў — мужчын, жанчын і дзяцей. І зроблена гэта было свядома, наўмысна, з цынічным спакоем і нябачанай жорсткасцю.

Вось як гэта пачалося. 21 сакавіка некалькі тысяч афрыканцаў, сярод іх сотні дзяцей, накіраваліся да паліцэйскага ўчастка ў Шарпвіль. Ім казалі з правакацыйнай мэтай, што з імі жадае гаварыць «белы гаспадар». Гэта было мірнае шэсце, у руках афрыканцаў не было ніякай зброі.

У той час, як афрыканцы цэлымі сем'ямі ішлі да ўчастка, насустрач ім былі высланы браневікі з узброенымі паліцэйскімі. Што потым было, расказвае на старонках англійскай газеты «Абсервер» сведка «крывавага панядзелка» Хэмфры Тайлер.

«Афрыканцы, відаць, не ўстрыжваліся паяўленнем браневікоў, — піша ён. — У некаторых на твары была напісана цікавасць, той-сёй усміхаўся... Гулялі дзеці. Усяго было тры тысячы чалавек. Людзі, відаць, былі настроены мірна. Але вось пачалася страляніна. Мы пачулі трэск кулямёта, потым загаварыў другі кулямёт.

Сотні дзяцей кінуліся ўцякаць. Адзін маленькі хлопчык прыкрыў плечы старым чорным паліто, думаючы, напэўна, што яно выратуе яго ад куль. Некаторыя з дзяцей, ростам крыху вышэй за траву, паўзлі на калачках. У некаторых з іх таксама папалі кулі».

Ахвярамі гэтай крывавай бойні — іншых слоў, бадай, і не знойдзеш — сталі сотні людзей, у тым ліку і дзеці. Афрыканскія бальніцы былі перапоўнены. Карэспандэнту другой англійскай газеты «Ньюс кронікл» Э. Брауну ўдалося з вялікай цяжкасцю наведаць адну з такіх бальніц у Іяганесбургу. І вось што ён убачыў:

«У адну толькі гэтую баль-

ніцу было дастаўлена 143 раненых, трое памёрлі і трупы зараз жа забралі ў паліцэйскі морг, у якім знаходзілася яшчэ 65 памёршых».

Браун зайшоў у некалькі палат. «Падлетак, ранены ў живот, — піша ён, — сказаў мне, што паліцэйскія паклікалі афрыканцаў, а потым адкрылі агонь. 9-гадовы хлопчык расказаў мне, што калі пачалася страляніна, ён і яго 10-гадовы брат выйшлі з магазіна бацькі. Яго брат упаў мёртвым... «Мне пашанцавала», — сказаў ранены хлопчык».

Гнеў і абурэнне — гэтыя два словы, бадай, лепш іншых перадаюць тую пачуццё, якія ахапілі ўсю сусветную грамадскасць, як толькі стала вядома аб пабоішчы ў Шарпвіль. Свой рашучы пратэст супраць расісцкага тэрору ў ПАС заявілі савецкія людзі, народы Азіі і Афрыкі. Прэм'ер-міністр Індыі Неру ў выступленні ў парламенце 23 сакавіка заявіў, што падзеі ў ПАС «шакіравалі ўвесь свет і асабліва Азію і Афрыку».

Па просьбе 29 краін Азіі і Афрыкі ў Нью-Йорку сабраўся Савет Бяспекі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, які ў сваім рашэнні асудзіў расісцкую палітыку ўрада ПАС і заклікаў яго пакончыць з расізмам.

Аднак расісты ПАС працягваюць кідаць выклік усяму чалавецтву. Прэм'ер-міністр ПАС Фервурд дэманстравана падзякаваў паўднёва-афрыканскай паліцыі за «...храбрасць, праяўленую ў сітуацыі, якая ўзнікла».

У ПАС тры мільёны еўрапейцаў валодаюць 88 працэнтамі ўсёй зямлі, а 10 мільёнаў афрыканцаў толькі 12 працэнтамі. Жорсткая расавая дыскрымінацыя, жудасныя ўмовы жыцця, пастаяннае недададанне цяжка адбываюцца на маладым пакаленні афрыканцаў, тых, каму належыць будучае.

Некаторыя факты аб становішчы дзяцей афрыканцаў трапляюць у друк. Паўднёва-афрыканскі журналіст Р. Сігэл пісаў у часопісе «Нью стэйтсмен»: «16 шылінгаў у месяц — гэта вельмі мала для сям'і ў 5 чалавек... Успухлыя жываты, рахіт, грудныя дзеці, якія паміраюць у цёмных закутках ад брушнага тыфу. Смяротнасць сярод афрыканцаў складае 200—300 чалавек на тысячу, і толькі 50 працэнтаў усіх афрыканцаў, якія нарадзіліся

ў ПАС, дажываюць да 16 год».

Англійскі мастак Поль Хогарт пасля наведання Паўднёвай Афрыкі напісаў кнігу «Людзі такія, як мы». У ёй ён апісвае наведанне лагера афрыканскіх рабочых, якія вымушаны качаваць. Ён убачыў дымныя халупы, крытыя старымі мяшкамі і адходамі цукровага трыснягу, адкуль выглядалі змучаныя твары. Жанчыны прыціскалі да сябе знясіленых дзяцей. «На мяне, — піша Хогарт, — глядзела грубая і жорсткая, страшэнная, даведзеная да апошняй ступені галеча».

Не пералічыць усіх злачынстваў паўднёва-афрыканскіх расістаў супраць дзяцей афрыканцаў! Расісты дайшлі да таго, што разлучаюць бацькоў з дзецьмі, гоняць у рабства дзяцей на аддаленыя плантацыі.

На пасяджэнні Вярхоўнага суда ПАС адвакат Майзелс прыводзіў прыклад, калі ў сталіцу ПАС Прэторыю, выбываючыся з апошніх сіл, дабраўся 22-гадовы юнак. Ён прайшоў 200 міль з аддаленай фермы ў Трансваалі, куды быў выгнаны, калі яму ледзь споўнілася 12 год. Па яго словах, многа дзяцей, нахшталт яго, памёрла на ферме ад пабоў.

Пасля расстрэлу ў Шарпвіль рэзка ўзмацнілася барацьба афрыканцаў супраць сваіх прыгнятальнікаў.

У гераічнай барацьбе супраць расізму і дыскрымінацыі, за шчасце сваіх дзяцей важную ролю адыгрываюць афрыканскія жанчыны.

Усёй Афрыцы, ды і ў іншых частках свету, вядома цяпер імя слаўнай афрыканскай патрыёткі Элізабет Мэйкефінг, старшыні прафсаюза афрыканскіх рабочых харчовай, фруктовай і кансервавай прамысловасці, віцэ-прэзідэнта жаночай лігі Афрыканскага нацыянальнага кангрэсу.

Гэтая 42-гадовая жанчына, у якой 11 дзяцей, рашуча выступае супраць расізму, гэтай, на яе словах, «ганьбы Паўднёвай Афрыкі». Паліцыі быў аддадзены загад выслаць гэтую «невynosную» жанчыну ў пустэльную мясцовасць за тысячу кіламетраў ад сям'і, ад дзяцей. Тады Элізабет узяла з сабой трохмесячную дачку Тэрэзу і скрылася ад паліцыі. Народ ПАС патрабуе ад улад спыніць праследаванне Элізабет Мэйкефінг, даць ёй магчымасць вярнуцца на радзіму, да дзяцей.

Напярэдадні Міжнароднага дня абароны дзяцей народы Афрыкі заяўляюць аб сваёй рашучасці зрабіць усё магчымае для таго, каб маладое пакаленне Афрыкі ніколі не ведала рабства, расізму і каланіялізму.

Г. НАВІЦКІ

На гэтым здымку паказана тыповая афрыканская сям'я, пазбаўленая самага неабходнага. Бедны скарб, плачучыя паўгалодныя дзеці, сум у іх вачах.

Тут добрыя...

БАЦЬКА абнімаў сваіх любых сынкоў-блізнят і плакаў. Уласна кажучы, плакаць яму зусім не было чаго, і ён гэта добра разумеў, але што зробіш з пяшчотным бацькоўскім сэрцам, калі яно не ў сілах вынесці нават двухмесячнай разлукі. А першакласнікі Пеця і Федзя, надзьмуўшы шчокі, паглядалі на бацьку і нецярпліва пераступалі з нагі на нагу. І, нарэшце, не вытрымалі:

— Ай татка! Ну чаго ты! Нам жа снедаць пара! Сарваліся з месца і ўцяклі. А бацька паківаў галавой і, шчасліва ўсміхаючыся, паехаў сабе дадому.

Гэтую сцэнку з жыцця інтэрната вельмі камічна паказала мне мая выпадковая спадарожніца ў аўтобусе, разгаварыўшыся са мной і даведаўшыся, што я накіроўваюся ў Ветрынскую школу-інтэрнат ад рэдакцыі жаночага часопіса. Гэта было першае маё ўражанне і вестка аб маленькіх жыхарах школьнага інтэрната.

Школа-інтэрнат імя У. І. Леніна знаходзіцца на адлегласці каля васьмі кіламетраў ад былога райцэнтра Ветрына, які ўвайшоў цяпер у Полацкі раён. Нават аўтобус туды ходзіць толькі па суботах і нядзелях, для бацькоў. Затое размешчана яна ў цудоўнай маляўнічай мясцовасці, багатай густымі лясамі, дзе мноства водзіцца ўсякай жывёнасці, з зялёнымі квітнеючымі лугамі і ўсёй прыгожай сельскага жыцця. На ўзгорках і ў далінах, на 370 гектарах раскінулася яе сядзіба. Тут і шырокае блакітнае возера, дзе летам дзеці купаюцца, і быстрая празрыстая рэчка. Лепшага кутка для школы-інтэрната, бадай, не знайсці.

Да вайны і пасля вайны тут быў дзіцячы дом, які насіў таксама імя Леніна. Гэта быў добра арганізаваны дзетдом. На яго базе ў 1956 годзе была заснавана школа-інтэрнат. Некалькі лепшых выхавацеляў гэтага дзетдома працуюць і зараз у школе.

Цяжка без хвалявання слухаць расказ адной з былых выхавальніц дзіцячага дома Ядзвігі Антонаўны Ражноўскай:

— Колькі іх было ў нас, гэтых няшчасных, асірацелых дзяцей, скалечаных вайной! Падбіралі іх у разбураных гарадах, спаленых вёсках, у лесе, прыводзілі здзічэлых, абадраных, распухлых ад голаду, пакрытых каростай, язвямі... Сэрца разрывалася ад жалю, гледзячы на іх!.. Розныя былі дзеці, цяжка было з імі, але мы не шкадавалі сваёй працы... А як яны былі ўдзячны потым! Як прывыкалі да нас, да сваіх настаўнікаў!..

Ядзвіга Антонаўна належыць да тых рэдкіх людзей, якія з прычыны простаі душэўнай патрэбы ўсё сваё жыццё аддаюць людзям. Не таму, што чакаюць за гэта падзякі, а проста таму, што не могуць інакш. У яе ніколі не было ўласнай сям'і. Яна ўзяла да сябе трохгадовага хлопчыка-сірату і выгадавала яго, як маці. Цяпер ён ужо жанаты. Жывуць адной сям'ёй. Яна гадуе ўнука. У дзіцячым доме асабліва ёй палюбілася маленькая дзяўчынка, іменна таму, што больш за іншых, вельмі ўжо бязлітасна была пакалечана вайной. Ядзвіга Антонаўна аддала ёй усю цеплыню свайго шчодрата сэрца... І асуджанае, здавалася б, на пагібель дзіця направилася, вярнулася да жыцця. Цяпер яна ўжо дарослая дзяўчына, працуе на заводзе ў суседнім горадзе.

... Зараз у Ветрынскай школе-інтэрнаце 250 выхаванцаў ад першага да восьмага класа. Пакуль вось-

мага, а ўжо ў гэтым годзе адкрыецца дзевяты клас, і далей, па плану, інтэрнат будзе развівацца ў 11-гадовую прафесійнальную сельскагаспадарчую школу.

У школе-інтэрнаце вялікая падсобная гаспадарка. Тут ёсць да чаго прыкласці веды, атрыманыя на ўроках: сапраўдная жывая сувязь тэорыі з практыкай.

— У мінулым годзе ў нас было ўзарана і засеяна 60 га зямлі, — расказвае загадчык навучальнай часткі школы Мікалай Макаравіч Пятрэнка. — У нас ёсць два трактары і ўсё неабходнае для гаспадаркі абсталявання. Пад гародамі ўчастак у 2,8 га; гародніны сваёй хапае на ўсю зіму. Фруктовы сад займае каля пяці гектараў; свой ягаднік — дзеці яго заклалі самі. У гаспадарцы восем кароў, васемнаццаць свінаматак, птушыны двор, трусятнік. З гэтага лета качак будзем разводзіць. Усюды ў нас школьнікі працуюць. На сваёй гаспадарцы вучацца ўжываць прагрэсіўныя метады вырошчвання сельскагаспадарчых культур. Толькі ў паляводстве асноўныя работы ў нас выконваюць рабочыя, а ўся астатняя гаспадарка пад наглядом дзяцей.

... Празвінеў званок, расчыніліся дзверы класаў, і ў шырокі калідор выліўся звінчы, шчабечучы паток дзетвары. Адразу ж завязалася вясёлая мітусня. Прыемна было глядзець на жыццярадасныя, здаровыя твары дзяцей. Я папрасіла паказаць мне блізнят Пеця і Федзя. Яны аказаліся іменна такімі, як іх апісвала мая спадарожніца ў аўтобусе: круглагаловыя, румяныя, здаровыя, з вясёлымі вочкамі, падоб-

На здымках зверху ўніз:
Вучань VII класа Піліп Шнуронак робіць лаўку.

Дырэктар школы Б. К. Яроцкі гутарыць з вучнямі. Галя Апачонак, вучаніца VIII класа, паказвае яму свой дзённік. У ім «4» і «5».

Завуч М. М. Пятрэнка, выкладчыцы матэматыкі Е. К. Кандратовіч і Г. Я. Яроцкая з удзельнікамі матэматычнай алімпіяды.

ныя адзін на аднаго, як дзве гарошыны. На маё пытанне, ці хацелі б яны вярнуцца дадому да таты і мамы, абодва разам рашуча махнулі галавой і адрэзалі: «Не!»

У каго б вы ні спыталі з дзяцей — малодшых або старэйшых, ці хочучь яны дадому «на зусім», вы пачуеце адзін і той жа адказ: «Не!».

Што ж так прывязвае дзяцей да свайго інтэрната? Я спрабавала распытваць у іх: чаму ім падабаецца жыць тут? Яны адказваюць: «Таму, што тут весела... тут добра... тут цікава... таму што ўрокі вучыць дапамагаюць...» Ніхто не сказаў: «Таму, што тут добра кормяць» або «добра апранаюць». Значыць, не гэта галоўнае для іх.

Ім добра таму, што яны ўвесь час адчуваюць ласку і клопаты выхавальцаў. Ім весела жыць сярод сябровак і таварышаў. Сумаваць ім няма калі, таму што ў аснову ўсяго ўкладу цікавага жыцця пакладзена пасільная, карысная, калектыўная праца. Вучоба і цікавая таму, што ўсё, аб чым яны даведваюцца на ўроках або ў гутарках, зараз жа ператвараецца ў жыццё, у практыку або правяраецца на доследах.

Я прысутнічала на адным з традыцыйных «чацвяргоў». У сціплым драўляным клубе праводзіцца вечар фізікі. Тэма: «Гром і маланка». Школьнікі 7-га класа рабілі даклад, паказвалі цікавыя доследы, умела карыстаючыся фізічнымі прыборамі. Потым правялі віктарыну. Усе дзеці ў глядзельнай зале жыва адказвалі на пытанні. За найбольшую колькасць правільных адказаў тут жа выдаваліся прэміі. У іх бываюць «чацвяргі», прысвечаныя хіміі, літаратуры, музыцы, культуры слова і інш.

З гэтых дзяцей ніколі не вырастуць дармаеды, беларучкі, эгаісты. Школьнік выхоўваецца ў свядомасці, што школа — гэта іх дом. Што ўсе яны — адна згуртаваная, дружная сям'я.

— Тут патрэбны педагогі-энтузіясты! — сказаў у час нашай гутаркі М. М. Пятрэнка. І сапраўды, нават некалькі дзён блізкага знаёмства з жыццём інтэрната пераконвае — наколькі гэта правільна. У звычайных умовах толькі частка жыцця дзіцяці праходзіць у школе. А тут яно праводзіць не шэсць гадзін, а круглыя суткі. Значыць, тут канцэнтравана ўсё жыццё дзіцяці з усімі яго дзіцячымі радасцямі і няўдачамі, з усімі складанымі пераходамі ў працэсе росту і станаўлення характару.

Вось чаму патрэбны тут сапраўдныя энтузіясты гэтай справы, спрактыкаваныя, разумныя, сардэчныя, для якіх выхаванне юнага пакалення гэта не толькі прафесія, але перш за ўсё — прызвание.

Мне думаецца, іменна такіх людзей падбіраюць тут кіраўнікі Ветрынскай школы-інтэрната. У школе пануе атмасфера дружалюбнасці, вясёлай дзелавітасці і свядомай арганізаванасці.

Сам дырэктар інтэрната Барыс Канстанцінавіч Яроцкі спакойны, мяккі ў абыходжанні, гавораць, вельмі патрабавальны ў рабоце і справядлівы, карыстаецца вялікім аўтарытэтам сярод педагогаў і выхаванцаў.

З Дашай Барысаўнай (так тут усе называюць выхавальніцу 3-га класа Марозаву) мы гутарылі ў яе маленькім пакоі позна ўвечары, калі ў яе быў выхадны дзень. На стала, на ложку, на падлозе былі раскладзены газеты, з якіх яна выражала заўважкі і артыкулы аб дружбе.

— Ну чым вы ўсё-такі дасягаеце таго, што дзеці так да вас прывязаны? — дапытвалася я.

— Я нічога не стараюся для гэтага рабіць, — задумліва гаварыла яна, — магчыма тым, што сама іх усіх люблю. У маім класе дзеці яшчэ маленькія, ім яшчэ патрэбна ласка. Трэба быць «мамай».

— А бываюць у вас «цяжкія» дзеці? Як з імі?

— Бываюць, вядома. Вось быў адзін, Коля Г. Зу-

У Мінскай школе № 1 працуе група падоўжанага дня. Пасля заняткаў дзеці пад кіраўніцтвам З. Я. Шмірэр праводзяць невялікія экскурсіі па гораду, затым абедуюць у школьным буфэце, гуляюць і выконваюць хатнія заданні.

На здымку: Зінаіда Якаўлеўна чытае вучням кнігу.

сім адсталы, недаразвіты, нават дрэнна гаварыў. Ну я з ім больш займалася, урокі з ім вучыла. Бывала, каля яго праседжваю, калі ўсе дзеці ўжо спяць. І ўявіце сабе, выправіўся хлопчык сярод аднагодкаў. Яшчэ быў адзін, Віця Р. Ну, гэты быў сапраўды «цяжкі». З некалькіх школ уцякаў, пакуль да нас яго прывялі. Бедную сваю маці да псіхічнага расстройства давеў. Але ў нас такія дзеці нека хутка мяняюцца.

— Чаму ж гэта, як вы думаеце?

— Вы ведаеце, у нашых выхаванцаў пачуццё калектыву вельмі развіта. «Адзін за ўсіх, усе за аднаго», усе адносіны на гэтым будуюцца, і навічок міжволі ўцягваецца ў гэтую атмасферу спайкі і ўзаемнай адказнасці.

...Ніколі яшчэ школа не жыла такім паўнакроўным, творчым жыццём, ніколі не было ў ёй столькі смелых, цікавых пошукаў новага, як цяпер.

Тамара ЦУЛУКІДЗЕ

Будаўнікі Васілевіцкай ДРЭС зрабілі дзецям падарунак — узвялі прыгожы двухпавярховы будынак новага дзіцячага сада на 100 месца.

Добры домік склалі і дзеці, а цяпер можна зазірнуць у аб'ектыў фотаапарата.

Фота П. Крывашэенкі.

ГЭТА зусім нялёгка — пачынаць расказ аб харошым, вельмі харошым чалавеку. Якія ўзяць словы, каб атрымалася пераканаўча, шчыра і праўдзіва? З чаго, з якога моманту пачаць першы сказ?

З пераказу біяграфіі? Гэта проста... Нарадзілася ў 1916 годзе. Вучылася ў Маскоўскім станкаінструментальным інстытуце імя Сталіна. Дыплом атрымала ў той дзень, калі пачалася вайна. Працавала на заводзе імя Сталіна (цяпер завод імя Ліхачова). У 1944 годзе прыехала ў Мінск будаваць аўтамабільны. У 1947 годзе стала камуністам. Потым — партыйная работа, выкладчыцкая дзейнасць у

работу свайго разца. Народу сабралася многа, амаль увесь інструментальны цэх. Смяюцца: «Паглядзім, што ты нам новага пакажаш...» Уключыў станок, падціснуў разец, узяў стужку 15—18 сантыметраў. Даў падачу адзін міліметр, потым два, потым тры. Гляджу, у хлопцаў вочы сталі вялікімі. Даю чатыры міліметры. Стругальшчык, гаспадар станка, гаворыць: хопіць, станок паламаеш. Я даў яшчэ 0,5 міліметра і спыніў станок. Першае выпрабаванне ў Гомелі прайшло паспяхова.

Маргарыта Георгіеўна, ведаеце, скажу вам па сакрэту, я вельмі хваляваўся і баяўся, што разец

тоўку чарцяжоў і разцоў. Прывітанне і вялікае дзякуй таксама Ігару. Разцы і чарцяжы вельмі добрыя. Тут у Доме тэхнікі ў мяне забралі ўсе чарцяжы: будучь іх выдаваць пад распіску на заводы». Маргарыта Георгіеўна павольна складае пісьмо, задуменна пазірае ў той бок, дзе схілілася над сталом кучаравая галава канструктара Хургіна. Гэта пра яго пісаў Леанід Патаповіч: «Прывітанне і дзякуй Ігару».

Яшчэ зусім нядаўна схіляліся над гэтым сталом дзве хлапечыя галавы. Думалі, прыкідвалі, спрачаліся. Тут нараджаўся той славути разец Патаповіча, які Леанід цяпер дэманструе на заводах рэспублікі.

Ну што ж, калі падвесці агульны вынік, то сваім вучнем Леанідам Патаповічам інжынер Антонава можа ганарыцца. У яго ёсць у характары тыя рысы, якія Маргарыта Георгіеўна больш за ўсё паважае і любіць: мэтанакіраванасць, цвёрдасць, упэўненасць у сваіх сілах і вялікае жаданне прыносіць карысць іншым. І ці не ад яе самой пераймаў малады стругальшчык гэтыя рысы? Маргарыта Георгіеўна не думае аб гэтым. Яна проста імкнецца ўсё рабіць так, каб людзі, даручаныя яе клопатам, станавіліся іменна такімі — мэтанакіраванымі і ўпэўненымі.

...Высокі і светлы пакой застаўлены вялікімі чарцёжнымі дошкамі — кульманамі. Для кожнай — схіленая постаць. У гэтым пакоі называюць адзін аднаго проста — Ала, Зіна, Валодзя, Тамара, хача размешчана тут установа вельмі сур'ёзная: канструктарскае бюро

ЦЯЛОМ СВАЙГО СЭРЦА

аўтамеханічным тэхнікуме і, нарэшце, сённяшняя клапатлівая і такая цікавая пасада — начальнік канструктарскага бюро рэжучага інструмента аддзела галоўнага тэхнолага завода аўтаматычных ліній. Вось і ўсё, здаецца. Проста, каратка і ясна. А дзе ж ён, гэты харошы, вельмі харошы чалавек? Яго няма. Ёсць толькі сухая кароткая схема.

Не, так пачынаць нельга. Тады як? Якімі словамі расказаць пра гэтую мілую, простую, чулую жанчыну, таленавітага інжынера і партыйнага работніка? Чамусьці, калі думаеш пра Маргарыту Георгіеўну, у памяці абавязкова ўзнікаюць маладыя, вясёлыя твары Ігара Хургіна, Тамары Карых, Валодзі Палонскага, Алы Завадка, Зіны Машковай, Леаніда Патаповіча. А можа гэта так і трэба, каб побач з імем Маргарыты Георгіеўны Антонавай называліся гэтыя нікому невядомыя пакуль што імёны. Бо, калі гаворыць шчыра, першыя працоўныя поспехі Алы і Валодзі, Тамары і Зіны, Ігара і Леаніда — гэта справа рук, сэрца і розуму Маргарыты Георгіеўны.

Бадай, тут якраз і крыецца той самы няўлоўны пачатак расказу аб харошым чалавеку, таму што расказваць аб ім — гэта значыць расказваць аб тых харошых, высакародных справах, якія ён зрабіў для іншых людзей.

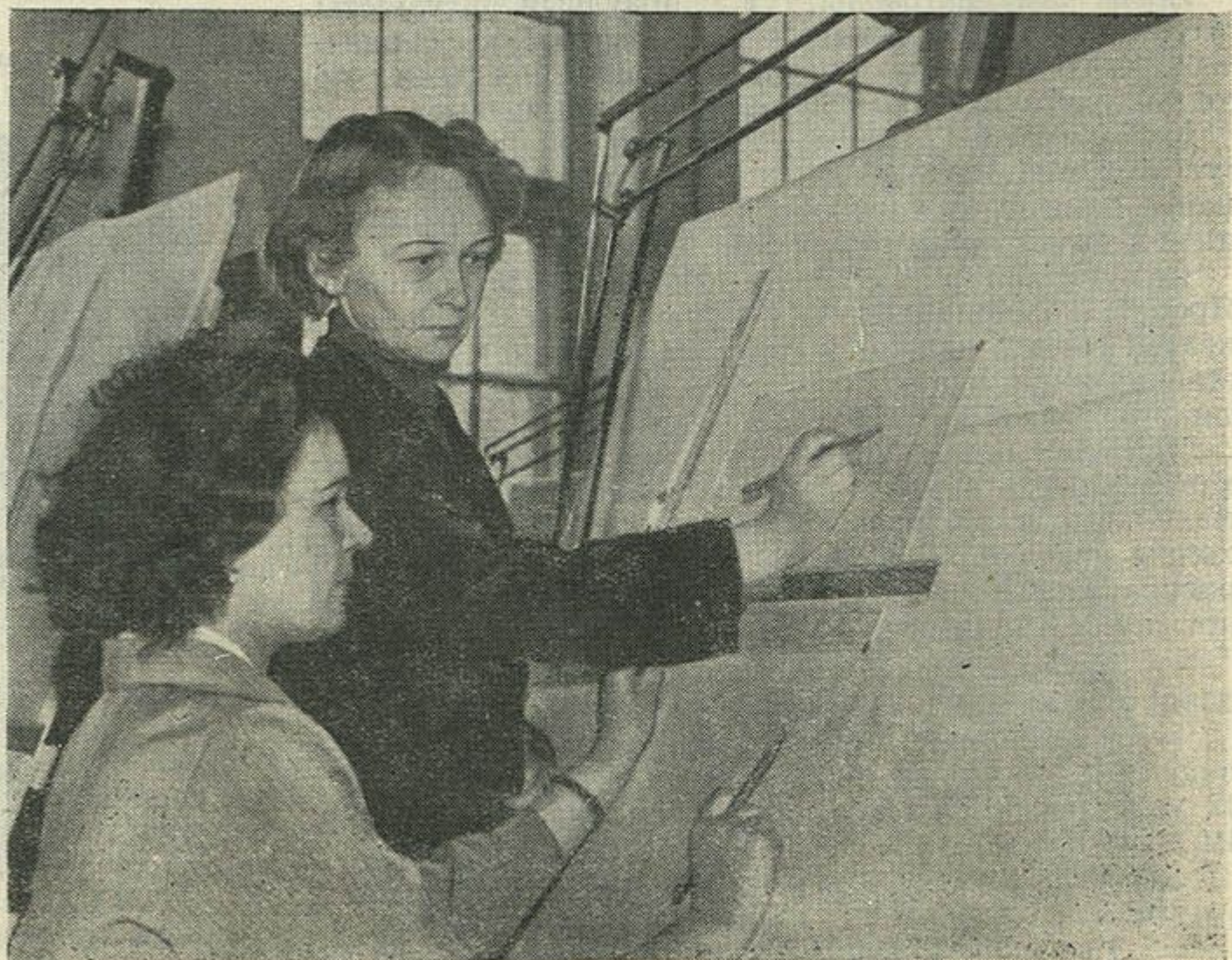
...Пісьмо вельмі ўзрадавала і ўсхвалявала Маргарыту Георгіеўну. Нават ад першых яго слоў: «Маргарыта Георгіеўна, добры дзень» вее цеплынёй і ўдзячнасцю. «Вось рашыў напісаць вам пару слоў аб сваёй паездцы. Сустрэлі мяне тут добра. На «Гомсельмашы» адразу ў дзень прыезду я ў двух цэхах дэманстраваў

падвядзе. Тады б я прапаў, абсмяялі б. Я пасля выпрабавання цішком, каб ніхто не бачыў, нават разец пацалаваў!»

Ох Леанід, Леанід, як гэта падобна на цябе. Ды і не дзіва, столькі сіл і часу аддаў ты свайму разцу. Тут і сапраўды цалаваць яго станеш. Маргарыта Георгіеўна цёпла ўсміхаецца. А ўвогуле — малайчына Леанід Патаповіч, такое добрае пісьмо прыслаў. І галоўнае, свайго дабіўся.

«Вялікае вам дзякуй, Маргарыта Георгіеўна, за добрую падрых-

Начальнік канструктарскага бюро аддзела галоўнага тэхнолага завода Маргарыта Георгіеўна Антонава дае ўказанні канструктару Зінаідзе Басёнак.

аддзела галоўнага тэхнолага. Але супрацоўнікі бюро (дарэчы, як і само бюро, ды і сам завод аўтаматычных ліній) вельмі маладыя. Самаму старэйшаму — канструктару Адаму Малашкевічу крыху больш 30 год. Маладзей за ўсіх Тамара Карых. Ёй яшчэ няма ва-семнаццаці.

Як толькі на вялікім гадзінніку, што вісіць над дзвярыма, стрэлкі паказваюць палавіну на першую, усе супрацоўнікі, як па камандзе, узнікаюцца з месцаў. Абедзенны перапынак. На сталах паяўляюцца бутэлькі з кефірам, бутэроброды. У сталовую ідуць нямногія. На сталы побач з бутэлькамі, кавалкамі хлеба і каўбасы кладуцца сшыткі і падручнікі. Амаль усе супрацоўнікі бюро вучацца ў інстытутах, тэхнікумах, школах і кожную вольную мінуту стараюцца скарыстаць прадукцыйна.

Тамара Карых першай раскладае на сталі тоўсты сшытак і паглыбляецца ў складаныя формулы. У Тамары вельмі прыгожы дзіцячы тварык, смяшлівыя вочы. Але сёння маленькай чарцёжніцы не да смеху. Трэба падрыхтавацца да заняткаў у тэхнікуме. Тамара цяжка ўздыхае. У сталі яе, акрамя падручнікаў, ляжыць яшчэ вельмі цікавая кніжка аб каханні. Так хацелася б пачытаць яе вось цяпер. Тамара цішком паглядае на стол Маргарыты Георгіеўны і зноў схіляецца над сшыткам. Нельга думаць аб пабочным, трэба вучыцца. Маргарыта Георгіеўна так і сказала: «Пакуль ты ў нас працуеш, мы не дазволім табе ленавацца і атрымліваць «двойкі».

Тую размову Тамара ніколі не забудзе. Ох і нацяпелася яна тады сорама! Думала — ніхто не дазнаецца пра тыя «двойкі», а Маргарыта Георгіеўна даведлася. І як гэта ёй усё становіцца вядома — і тое, што ты робіш, і нават тое, што ты думаеш.

Недалёка ад Тамары над сталом нахілілася Ала Завадка. Яна таксама вучыцца ў тэхнікуме і таксама ў абедзенны перапынак рыхтуе ўрокі. Маргарыта Георгіеўна пазірае на Алу больш уважліва, чым на астатніх. Выходзіла дзяўчына ў дзіцячым доме. Калі прыйшла на завод, у калектыве канструктарскага бюро трымалася асобна. Доўга ні з кім не звязвала сяброўскіх адносін, сядзела за сваім сталом моўчкі. Маргарыта Георгіеўна старанна падбіра-ла ключы да сэрца гэтай дзяўчынкі. І калі Ала, нарэшце, падыйшла да яе стала і сарамліва паведаміла, што паступіла на курсы крою і шываў, Маргарыта Георгіеўна зразумела, што дзяўчына пачала ёй давяраць. Праўда, захапленне Алы кравецкай справай Маргарыта Георгіеўна не ўхваліла.

— А тэхнікум? Гэта табе не перашкодзіць?

— Не, я спраўлюся.

А праз некалькі тыдняў у Алы паявілася яшчэ адна навіна.

— Ведаеце, Маргарыта Георгіеўна, паступаю ў аэраклуб.

— Як у аэраклуб? Ты ўсур'ёз? А вучоба?

— А я курсы кравецкія кінула. Буду ў аэраклубе займацца.

Маргарыта Георгіеўна дакорліва паківала галавой. Відаць, трэба сур'ёзна заняцца Алінай вучобай. І як толькі Ала пачала атрымліваць нездавальняючыя адзнакі ў тэхнікуме, Маргарыта Георгіеўна строга ёй сказала:

— Давай дамовімся: ці ты падцягнешся ў вучобе, ці я забараню табе наведваць аэраклуб. Як хочаш. Вучоба — у першую чаргу.

Вось і сядзіць цяпер Ала над падручнікамі, стараецца. Ведае, што Маргарыта Георгіеўна дарэмна слоў на вецер не кідае.

Маргарыта Георгіеўна не выкладчык і не выхавальніца. Яна інжынер, кіраўнік калектыву, намеснік сакратара партыйнай арганізацыі завода. Але для гэтых хлопцаў і дзяўчат яна з'яўляецца адначасова і старэйшай сястрой, і настаўніцай, і строгім кіраўніком, і нават клапатлівай маці.

Завод, на якім працуе інжынер Антонава і яе юныя сябры, — зусім новы, малады. Ён вырабляе разумныя, дасканалыя машыны — аўтаматычныя лініі і аграгатныя станкі. Адна такая лінія замяняе працу дзесяткаў, а то і соцень рабочых.

Чалавек, які ўпершыню трапляе на завод, абавязкова ўспамінае прачытаныя ў дзяцінстве навукова-фантастычныя апавяданні аб заводах камуністычнага будучага. Такая тут чысціня, прастора, такія светлыя цэхі. Ні пылу, ні смецця, ні звычайнага заводскага грукату і дыму. Уздоўж пралётаў у цэхах стаяць кветкі. Станкі, створаныя па апошняму слову тэхнікі, ззяюць незвычайнай чысцінёй. Рабочыя — у асноўным маладыя хлопцы і дзяўчаты — у гутарках ужываюць такія словы, якія іх бацькам, напэўна, і не сніліся: мікроны, дыяметры, універсальныя разцы, фрэзы. Вядзецца размова аб складаных формулах, навіейшых дасягненнях айчынай і замежнай тэхнікі, вынаходніцтвах, розных марках металаў.

Нічога дзіўнага ў гэтым няма — ні на адным прадпрыемстве рэспублікі не сустранеш столькі студэнтаў заводных і вярчальных аддзяленняў інстытутаў і тэхнікумаў, навучэнцаў вярчальных школ, колькі на заводзе аўтаматычных ліній.

Барацьба за новага чалавека,

чалавека камуністычнага заўтра тут вядзецца не на словах, а сапраўднаму, у камсамольскіх калектывах, у камуністычных брыгадах, у цэхах ля станкоў, на кожным кроку.

Інжынер Антонава гарачым сэрцам камуніста адчувае, як важна для яе быць у першых радах гэтай барацьбы. Вось яны, пятнаццаць такіх розных маладых людзей, давераных яе клопатам. Чаму яна павінна іх навучыць? Уменню разбірацца ў чарцяжах? Элементарным тэхнічным ведам? Ці не замала гэта?

Вось канструктары Уладзімір Палонскі, Ігар Хургін, Адам Малашкевіч. Яны добра ведаюць сваю мэту ў жыцці, стаяць на правільнай дарозе. А Тамара, Ала, Зіна і многія іншыя зусім маладыя і нявобпытныя ні ў жыцці, ні ў навучы, ні ў рабоце. Кім яны стануць? І галоўнае, якімі стануць? За іх трэба змагацца. І вучыць іх трэба не толькі тэхнічным навукам, а ўменню жыць — жыць па-камуністычнаму.

Адам Ільіч Малашкевіч неяк сказаў пра Маргарыту Георгіеўну: «Яна ўмее дабівацца, каб кожны чалавек прыносіў карысць». Маргарыта Георгіеўна сапраўды гэта ўмее. Нядаўна ў канструктарскім бюро, якім кіруе інжынер Антонава, камсамольцы праявілі новую ініцыятыву. Дзве групы — канструктара Малашкевіча і канструктара Палонскага ўступілі ў саборніцтва за права называцца калектывамі камуністычнай працы.

Дапамагаць таварышам, аддаваць іншым свае веды і ўменне — такія няпісаныя законы існуюць у канструктарскім бюро. Маладыя канструктары, капіроўшчыцы, чарцёжніцы наўрад ці задумваліся калі над тым, адкуль прыйшоў да іх гэты закон. Але калі пачынаеш гутарыць з супрацоўнікамі бюро, імя Маргарыты Георгіеўны абавязкова будзе названа. «Маргарыта Георгіеўна параіла», «Маргарыта Георгіеўна дапамагла», «Трэба спытаць у Маргарыты Георгіеўны». Кожны, хто працуе ў гэтым светлым пакоі, адчуў цеплыню яе сэрца, застаўся на ўсё жыццё ўдзячным гэтай сціплай невыскай жанчыне са строгімі і ласкавымі вачыма.

...Нядаўна ў канструктарскім бюро рэжучага інструмента было свята. У гэты дзень, не змаўкалі тэлефоны, не зачыняліся дзверы, цішыня пакой была парушана непрывычнымі гукамі. Разгубленая Маргарыта Георгіеўна прымала віншаванні. Урад узнагародзіў яе ордэнам Леніна.

Р. САМУСЕНКАВА.

У К І Т А Й С К І Х

Аляксандра УС

ПАВЕДАМЛЕННЕ аб уключэнні ў склад савецкай дэлегацыі на святкаванні 50-годдзя Міжнароднага жаночага дня ў Кітайскую Народную Рэспубліку глыбока ўсхвалявала мяне. Пабываць у гасцях у сяброў, сустрэцца з кітайскімі сёстрамі, паглядзець на іх жыццё — як усё гэта і прыемна і прывабна.

Нядаўна з Кітая вярнуліся нашы турысты. Шмат цікавага аб жыцці 600-мільённага народа расказвалі яны. Але лепш адзін раз убачыць, чым сто разоў пачуць, — гаворыць кітайская народная мудрасць.

І вось я ў Маскве, на Унукаўскім аэрадроме. Падыходжу да велізарнай серабрыстай птушкі «ТУ-104». Яна, як казачны дыван-самалёт, праз колькі гадзін даімчыць мяне ў Кітайскую Народную Рэспубліку. Ужо адзін выгляд яе поўніць сэрцы гордасцю за нашу Радзіму, за людзей — стваральнікаў сённяшніх цудаў! Мы ўсе (а нас — некалькі дзесяткаў чалавек) падываемся па трапу, рассаджваемся ў зручных крэслах, і неўзабаве чырвоным агенчыкам успыхваюць словы: «Прывізаць рамяні, спыніць курэнне».

Наш «ТУ-104» адрываецца ад зямлі, набірае вышыню і скорасць. У самалёце робіцца цёпла, усе здымаюць паліто. Кожны займаецца сваёй справай. Аднаго цікавяць свежыя часопісы і газеты, другі, заплуючышы вочы, пачынае драмаць, а трэціму раптам захацелася перакусіць. Што ж, і гэта можна. Нягледзячы на глыбокую ноч, сцюардэса частуе гарачай кавай. Снедаць будзем дзесьці над Іркуцкам, абедаць — у Пекіне.

— Ляцім на вышыні 8300 метраў, знадворная тэмпература — 40°.

...Пекін нас сустраэў пахмурным надвор'ем. Але радасныя, шчырыя ўсмешкі, гарачыя пацалункі, сяброўскія поціскі рук і знаёмствы з цудоўнымі жанчынамі Кітая з поспехам заманілі нам сонца.

Сустрэкаючыся на аэрадроме ў летніх паліто, некаторыя і зусім без

іх. Неяк дзіўна пасля марознай снежнай рускай зімы раптам апынуцца ў цяпле. Імжыць цёплы, спорны дожджык. Нашы новыя сябры жартуюць, што гэта мы яго, напэўна, прывезлі і вельмі дарэчы: даўно тут дажджу не было. Садзімся ў машыны і накіроўваемся ў горад.

Пекін! Сэрца велізарнай краіны сяброў — Кітайскай Народнай Рэспублікі. «Як змяніўся горад за апошнія пяць год!», — са шчырым захапленнем гаворыць мая спадарожніца Марыя Дзмітрыеўна Каўрыгіна (ёй даводзілася бываць тут раней). І сапраўды. У Пекіне за кароткі час узняліся светлыя, падобныя на палацы карпусы новых фабрык і заводаў, пабудаваны велізарны студэнцкі гарадок, добрыя прыгожыя жылыя дамы, цудоўны вакзал. А ў цэнтры Цяньаньмыньскай плошчы ўзведзена велізарная будыніна — Дом народных сходаў. Тут адзначаюцца важнейшыя падзеі ў краіне.

Вельмі рана пачынаецца жыццё ў Пекіне. На вуліцах мітуслівыя натоўп людзей. Пеша, у аўтобусах, на веласіпедках яны спяшаюцца на работу. Часта сустракаюцца маці з дзецьмі на руках. І ў малышоў «рабочы дзень» пачынаецца з раніцы. Іх чакаюць дзіцячыя сады і яслі.

Аб поспехах Кітайскай Народнай Рэспублікі мы шмат чулі, чыталі, але нам не дярпіцца хутчэй увагавідкі пазнаёміцца з жыццём народа, пачуць аб яго справах, марах і планах на будучае з вуснаў саміх стваральнікаў новага жыцця. І вось мы на Пекінскай дзяржаўнай баваўнянай фабрыцы. Гутарым з намеснікам дырэктара — жвавай, энергічнай жанчынай і п'ём гарачы кітайскі чай. Гэта традыцыйны пачастунак. Дзе б толькі мы ні з'явіліся, нас адразу ж частуюць чаем. А за чаем так добра сябрам весці душэўныя размовы...

На гэтай фабрыцы ўсё новае — і карпусы, і машыны, і метады работы. Мінула ўсяго чатыры гады, як фабрыка ўступіла ў строй. А колькі вялікіх і важных падзей адбылося за

гэты час, колькі змен у жыцці рабочых, як змяніліся іх адносіны да працы, як пашырыўся іх кругагляд!

У прасторным цэху ткачыха Чэнь Су-чжы дэманструе нам перадавы вопыт. Мы заўважаем — на фабрыцы ганацца перадавой работніцай, яе поспехамі. І, напэўна, яшчэ больш — яе імкненнем дапамагчы іншым ткачыхам навучыцца майстэрству. Аб гэтым так красамоўна гавораць поўныя ўдзячнасці і гордасці за яе пазіркі сябровак-ткачых. З гэтым нельга не згадзіцца. Бо калі перадавымі метадамі валодае адзін чалавек, то гэта павялічвае выпуск тканін на некалькі метраў у дзень. Калі ж перадавым метадам авалодвае маса, тады нараджаецца бязмежная сіла. Відаць, гэтая бязмежная сіла і вывела фабрыку ў перадавыя, дала ёй магчымасць стаць чырвонасцяжнай і моцна трымаць ганаровы сцяг.

На фабрыцы 5700 рабочых, 70 працэнтаў — жанчыны, у асноўным моладзь — смелая, дапытлівая, ініцыятыўная. Яны адчуваюць сябе гаспадарамі жыцця. Адкуль усё гэта прыйшло да іх і так хутка? Глядзіш на гэтых дзяўчат, на маладых жанчын і думаеш: якія бязмежныя магчымасці мае сацыялістычны лад! Вось і наша новая знаёмая — намеснік дырэктара гэтай буйнай фабрыкі. Яшчэ зусім нядаўна яна была радавой работніцай, а цяпер — кіраўнік, займаецца ў тэхнікуме, тут жа, на фабрыцы, разам з работніцамі. А тыя, хто нядаўна не ведаў ніводнага іерогліфа, таксама не хочуць больш мірыцца з такім становішчам.

Большасць работніц фабрыкі ўзялася за вучобу і сумяшчае яе з работай. Знаёмячыся з краінай, мы ўсюды назіралі вялікую цягу кітайскага народа да павышэння сваіх агульнаадукацыйных і вытворчых ведаў. Ні ўзrost, ні сямейныя абставіны не могуць спыніць гэтага імкнення народа, які вызваліўся з пад паўфеадальнага і паўкаланіяльнага ярма. За будаўніцтва новага, сацыялістычнага ладу ўзяліся мільёны лю-

У іх шчаслівае дзяцінства.
Фота Юань Ліна.

← Рабочыя Гуачжоускага першага завода цяжкага машынабудавання. Се Юй-цын (другі злева) і Чжуан Сін-мэй (першая справа) вярнуліся на радзіму з Інданезіі.

СЯБРОВАК

дзей, якія адчулі велізарныя клопаты ўрада і Камуністычнай партыі.

У Пекіне мы былі некалькі дзён і за гэты час паспелі пазнаёміцца з многімі выдатнымі жанчынамі. Раскажу аб некаторых з іх.

На ўрачыстым пасяджэнні, прысвечаным 50-годдзю Міжнароднага жаночага дня, мы сустрэліся з невысокай скромна апранутай дзяўчынай. І калі назвалі яе імя, мне здалася, што я яго дзесяці чула. Так, сапраўды імя Сюі Сюэ-хуэй ведаюць мільёны, яно дарагое і блізкае людзям.

Дзяўчына працавала касірам у дзяржгасе на граніцы з Бірмай. У адзін з вечароў яна затрымалася на рабоце позна. Перайшоўшы граніцу, банда чанкайшыстаў уварвалася ў памяшканне і хацела забраць з касы грошы, атрыманыя для выплаты рабочым зарплаты. Дзяўчына адважна супраціўлялася і клікала на дапамогу. Восем бандытаў не змаглі вырваць з яе рук скрыню з грашыма. Тады ў звярынай злосці адсеклі ёй кісці абедзвюх рук.

У гэтай страшэннай бядзе кітайскай дзяўчыне-патрыётцы прыйшлі на дапамогу нашы савецкія спецыялісты. Яе запрасілі ў Савецкі Саюз і пасля працяглага лячэння зрабілі штучныя рукі. Пры дапамозе іх Сюі Сюэ-хуэй можа прычасацца, узяць шклянку, відэлец і лыжку, выконваць многія іншыя работы. І Сюі Сюэ-хуэй вярнулася ў строй, зноў пачала працаваць. Бяспрыкладная мужнасць гэтай дзяўчыны кліча яе сябровак да новых перамог. Штучныя рукі Сюі Сюэ-хуэй усе называюць «рукамі дружбы».

Побач з шырокім развіццём буйнай прамысловасці ў краіне ствараецца шмат дробных прадпрыемстваў. Ініцыятарамі іх стварэння, як правіла, з'яўляюцца жанчыны. Удзельніца ўрачыстага сходу Тан Шу-чжэн — дырэктар фабрыкі інкруставаных лакавых вырабаў — расказала нам пра гісторыю нараджэння іх фабрыкі. Яна вельмі цікавая. 14 хатніх гаспадынь аднаго з кварталаў Пекіна вырашылі стварыць прадпрыемства. Але як гэта зрабіць, не маючы матэрыяльнай базы, ніякага ўмення працаваць? Жанчыны перш звязаліся з гарадской фабрыкай гэтага ж профілю, атрымалі сыравіну і ўзяліся за справу. З таго часу мінула крыху больш года. Цяпер на прадпрыемстве занята звыш 250 рабочых. Яны вырабляюць цудоўныя мастацкія рэчы, якія задаволяць самы тонкі густ. За добрую работу фабрыка ўдасцоена ганаровага звання «Калектыву Чырвонага сцяга 8-га сакавіка».

На працягу многіх год інкруставаныя лакавыя рэчы вырабляліся ўручную. Работніцы пачалі думаць аб тым, як павялічыць выпрацоўку. І вось адна з іх Ван Су-цін вырашыла парушыць традыцыю, што існавала многія гады. Яна прапанавала паліраваць камень з дапамогай ма-

шын. І што ж? Прадукцыйнасць у выніку гэтага павялічылася.

Шырокі ўдзел жанчын у прадукцыйнай працы стаў магчымы дзякуючы палегчэнню іх хатняй працы. На фабрыцы адкрыта сталовая, ёсць яслі і дзіцячы сад. Гэта дало магчымасць жанчынам пазбавіцца ад лішніх клопатаў. Тут арганізаван таксама пункт па аказанню дапамогі працуючым у пашыве і мыцці бялізны.

Аб сялянках, іх упартай і плённай працы мы пачулі з вуснаў намесніка старшыні народнай камуны «Лугоўця» Хоу Сю-ін. Летам 1959 года доўга было дажджлівае надвор'е, гаварыла яна. Жанчынам даводзілася па калена ў вадзе праводзіць пасадку капуснай расады (у Кітаі збіраюць па два і нават тры ўраджаі). Пяць разоў дажджавыя воды змывалі расаду і пяць разоў яны высаджвалі яе зноў. Працавітасць і настойлівасць перамаглі, жанчыны дабіліся рэкорднага ўраджаю капусты, сельдэ-рэю і рапса і заваявалі аўтарытэт у камунараў. Цяпер усе 26 відаў гародніны, якія вырошчваюцца ў народнай камуне, перададзены пад адказнасць жанчын. У падрыхтоўцы да свята 8-е сакавіка жанчыны тры разы праводзілі дзень ударных работ за высокі ўраджай, два разы арганізавалі дні добраахвотнай працы без налічэння працадзён, а на прыбыток ад гэтага купілі трактар, якому прысвоілі імя 8-е сакавіка.

Аб гераічнай працы жанчын-сялянак у адной з кітайскіх песень спяваецца: «прыгожыя гранаты, налітыя чырвоным сокам, жанчыны цяпер могуць пазмагацца ў полі з мужчынамі». Праўдзівыя словы гэтай песні, але жанчыны сённяшняга Кітая могуць пазмагацца з мужчынамі і не толькі ў полі.

Жанчыны вучоныя таксама ўносяць вялікі ўклад у сацыялістычнае будаўніцтва. На ўрачыстым сходзе прысутнічала паважаная ўсім Чы Цзі-шан. Гэта прафесар Пекінскага геалагічнага інстытута. Глядзіш на яе і цяжка паверыць, што гэта кволая, ужо немаладая жанчына сумесна з выкладчыкамі і студэнтамі, пераадольваючы горы і рэкі, жывучы пад адкрытым небам, у глухіх гарах і лясах, пераносзячы жорсткую гарачыню і лютыя маразы, пераадольваючы розныя цяжкасці, вельмі добра выканала пошукавыя заданні.

Незабыўнае ўражанне пакінуў у нашай памяці ўрачысты сход, прысвечаны 50-годдзю Міжнароднага жаночага дня, на якім прысутнічала дзесяць тысяч жанчын. Гэты сход быў зусім не падобны на тыя ўрачыстыя пасяджэнні, на якіх мы, рускія жанчыны, прызвычаліся прысутнічаць. Ён хутчэй нагадваў нашы першамайскія або кастрычніцкія дэманстрацыі. Пасля даклада і выступленняў адна за другой праходзілі па велізарнай зале дэлегацыі жанчын, прадстаўніцы прадпрыемстваў, народных камун, работнікаў мастацтва. Іх было шмат,

Тэхнік Дэн Цы-лань (справа) і практыкантка Сяо Кай-і знайшлі кавалак паводу, які заслугоўвае ўвагі.

гэтых прадстаўніц, не менш дзвюх тысяч чалавек. Усе яны дэманстравалі плёны сваёй працы. Жанчыны ў яркіх маляўнічых убраннях неслі экспанаты ткацкіх і металічных вырабаў, прыкладнога мастацтва, дзіцячых цацак, кветак, ваз, узоры гатовыя адзення і абутку, сумак, пальчатак і многае іншае. Сялянікі з пачаткаў кукурузы пабудавалі своеасаблівы палац, а з зярнят рысу — жывёл. Неслі свежую гародніну, фрукты, кусты з раскрытымі белымі каробачкамі бавоўны, жывых ягнят, курэй і качак, свежую вялікую рыбу. Ішлі работнікі мастацтва, медыцыны, жанчыны міліцыянеры. Дзеці танцавалі перад прэзідыумам. Вечар працягваўся звыш пяці гадзін.

На другі дзень адбыўся прыём чатырох тысяч гасцей. Госці і гаспадары абвешчалі тосты за непарушную дружбу і згуртаванасць народаў усіх краін сацыялістычнага лагера на чале з Савецкім Саюзам, за ўсеагульны мір. Шмат увагі было ўдзелена нам, савецкім жанчынам. Мы разумелі, што гэтая ўвага і асабліва цёплыя, прыемныя адносіны кітайскіх сяброў ёсць даніна глыбокай павагі да нашай Радзімы, адлюстраванне вечнай і непарушнай дружбы паміж нашымі народамі.

Пасля прыёму ў шматлікіх залах Дома народных сходаў ішлі адначасова і опера, і кіно, і спектаклі драматычнага тэатра, і спартыўныя выступленні, і мноства атракцыёнаў.

Позна ўвечары мы вярталіся ў гасцініцу ў суправаджэнні сваіх новых сяброў. Развітваючыся з імі, мы ад шчырага сэрца жадалі ім яшчэ больш поспехаў у будаўніцтве новага жыцця. А назаўтра раніцай — у дарогу па гарадах народнага Кітая. Нас чакалі новыя, не менш радасныя сяброўскія сустрэчы, аб якіх расказ пойдзе ў наступным нумары.

Аркадзь ЧАРНЫШЭВІЧ

Апавяданне

Малюнкі Р. Кудрэвіч

ЯШЧЭ зацямна Франуся Мацейка завяла сваю карову да ракі і там навязала яе на ланцуг, як арыштантку. Франуся так і падумала: як арыштантку, бо якая там паша каля ракі. Калгас нядаўна выкасіў сенажаць, дык вось на тым кошаным і навязала.

Раніца выдалася на дзіва ўдалая. Неба чыстае і празрыстае, як шкло. Усход палае, нібы зарава. Сонца яшчэ няма, але праменні яго пырснулі з-за небасхілу, як агнявыя стрэлы, і падпалілі лёгкія воблакі. У прыдарожных прысадах, пералесках і гаях шчабяталі птушкі. Але Франуся нічога не бачыла і не чула. Яна ішла дамоў і па дарозе разважала пра карову. «Нічога, няхай паскубе, пакуль дзеці спяць, потым разбуджу каторага (дзяцей у яе было трое) ды пашлю, няхай за ланцужок возьме і пасе. На замежках колькі травы! А між жыта ёсць такія лапінкі, што іх толькі спасвіць. Бо хто іх будзе касіць?» Потым яна падумала, каторага разбудзіць: Ядзю, Чэся ці Вацэка. Вырашыла, што Чэся. У іншыя дні яна сама пасвіла на ланцужку карову. Гэта больш пэўна, чым даручаць такую справу малому. І мясцінку лепшую выбераш. І калі пачне сварыцца хто-небудзь, то можна агрызнуцца. А агрызнуцца Франуся ўмела, бадай, лепш за ўсіх у сяле. Але сёння акурат субота. Самой пасвіць няма калі. Так разам са сваімі разважаннямі Франуся і вярнулася дамоў. Як толькі яна адчыніла хату, то вельмі здзівілася. Каля стала сядзелі брыгадзір калгаса Тодар Мацкевіч і яе муж Антось. Абодва курылі. Відаць, аб нечым гутарылі. Франуся прывіталася і пачала цадзіць малако. Аднак яе разбірала цікаўнасць: чаго прыйшоў брыгадзір? Нават закралася ў сэрца нейкая трывога.

— Франуся? — гукнуў яе Тодар. — Падыдзі сюды.

— А навошта я табе? — жартам запытала Франуся.

— Паглядзець на цябе хачу, — у тон ёй адказаў брыгадзір.

— Ну, дык паглядзі, — і Франуся падышла да стала.

— Мо' ты, Франуся, схадзіла б сёння ў калгас на жніво?

Вясёлыя Франусіны вочы адразу пазелянелі, а губы моцна стуліліся. Нельга было і паверыць, што яна нядаўна ўсміхалася.

— Бачыш, у чым справа, — працягваў Тодар, — надвор'е ўвесь час мокрае, дажджы амаль штодзённа, а збажына не чакае, трэба ўбіраць, сушыць.

Франуся, не гаворачы ні слова, кінулася да куфра, падняла

Франусіны ЗАРОБКІ

цяжкае века і выняла нейкі пакунак, загорнуты ў анучку і акуратна завязаны. Калі яна развязала яго, на стол пасыпалася безліч паперак. Адны былі са штампамі, другія з пячаткамі, а іншыя і са штампамі і з пячаткамі. Гэта былі даведкі з розных бальніц і медпунктаў, рэцэпты і накіраванні да розных дактароў і фельчараў, сабраныя мо' за пятнаццаць гадоў.

— Во! На, паглядзі, якая я здаровая, якая я работніца.

Гэта проста ашаламіла Тодара.

— Слухай, Франуся, — сказаў ён, — я ж табе не доктар і не камісія якая... Я табе па-суседску кажу. Ну, ты хворая, я вось бачу, што гэтымі паперкамі можна ўсе сцены абклеіць, але ж дома ты нешта робіш. Магла б папрацаваць на полі некалькі дзён. Калгасу ж дапамагчы трэба.

— Я дома працую? — здзівілася Фрасуня. — Гэта я працую дома? У мяне ж сардэчная хвароба і нервовая хвароба... І ў страўніку нейкая кіслотнасць. А ўжо што галава, то баліць кожны дзень... А ныркі калі возьмуць, то ні сагнуцца, ні разагнуцца... І гэта я працую дома? Вунь — запытай! — яна паказала на мужа. — Усюды ж ён, ды ён...

— Ты мне не кажы, што ўсюды ён, бо я сам бачу, якія кашы ды клункі ты носіш, калі едзеш у Вільнюс або ў Мінск. Ды пра жніво не сам я выдумаў. Праўленне ўхваліла прасіць жанчын, каб дапамаглі на ўборцы.

— Праўленне? — Франусіны вочы гнеўна заблішчэлі. — А якое яно мае права? Мы не калгаснікі!

— Гэта мы ведаем. Аднак жа карову ты на калгасным пасеш.

— На калгасным? — яшчэ больш здзівілася Франуся. — Людзі добрыя, ратуйце! На калгасным! Цэлае лецеўка па канавах, ля дарог. А гэта хіба калгаснае? Гэта ж дарожнае! А хіба я адна пасу? А Ядзвіга Зубцова, а Мар'я Шыпава, а Настася Хвядорава, а Волька Юзэфовічава, а...

— Зайду і да іх.

— Ну, дык і зайдзі... А я думаю, чаго гэта ён так рана прывалокся!

— Добра. Я скажу аб гэтым на праўленні.

Калі Тодар выйшаў, Франуся накінулася на мужа, які сядзеў, схіліўшы галаву, і не хацеў уздымаць яе. Ён ведаў, што Франуся цяпер дагаворыць яму ўсё тое, чаго не дагаварыла Тодару.

— Абэлтух! Хоць бы слова за жонку закінуў! А яшчэ манцёр, на пошце служыць. Слу-ужачы! Ты б яму калі сказаў, дык яго б з хаты, як мятлой, вымяла. І носа больш не паказаў бы! Яна б, вядома, працягвала так і далей, але ўспомніла, што сёння субота і ёй некалі.

— Чаго сядзіш, унурыўшыся, як сугней? Бяры рыдлёўку ды ідзі бульбы накапай. Потым пачысці той пабяляны чыгунок, што з вушкам. А солі больш адной лыжкі не сyp, а то вечна

аблічыцца ды дзве ўсыпле. А калі на полудзень будзеш рыхтаваць, то мяса вазьмі толькі адзін кавалак, а то памыляцца любіш. Саланіна ў шафе. Кіслага малака не чапай, сыр зраблю, а то вечна сажрэ. Разбудзіш Чэся, няхай карову пасе. Не забудзь зачыніць комін, а то ўсё пастыне, як у мінулы раз. Свінням травы насячы ды замяшай. Вобмешка ў каморы. Толькі мукі не ўсып. Ды рабому менш дай, а беладу больш.

— Добра,— панура адказаў Антось і, насунуўшы шапку, пайшоў з хаты.

І так, у той дзень была субота. Франусі і сапраўды ў гэты дзень работы хапала. Неабходна было абегачь усё сяло, распытаць, хто прыехаў з Мінска, хто з Вільнюса, дасканала разведаць, якія цэны ў Мінску, якія ў Вільнюсе. Праўда, некаторыя звесткі аб гэтым Франуся ўжо мела, але ж неабходна ўпэўніцца, каб абышлося без памылкі. Прытым, сённяшнія звесткі — гэта свежыя звесткі. А што каштуе адзін дзень на рынку! Сёння яечкі сем рублёў, а заўтра дзевяць. Гледзячы, які падвоз.

Франуся ездзіла ў Вільнюс і ў Мінск кожны месяц, раз або два, і загадзя да гэтага рыхтавалася, але сёння ў яе не ўсё яшчэ было гатова. Неабходна купіць памідораў, кілаграмы два масла, яечак, сыраў. Запас яна сякі-такі зрабіла. У лядоўні ляжыць масла ў пачках па паўкіло, яечак некалькі дзсяткаў, сыры. Не свае, вядома. Купіла. Нават і ў мястэчку, калі купляць на рынку, то не вельмі выгадна. Як усталюецца цана, то хоць зубамі рві, нічога не зробіш. Лепш за ўсё купіць у будні дзень. Прынясе нейкая бабка з вёскі масла або яечкі, сядзе на ганку каля магазіна, тут у яе і купляй. Тут не рынак, сваёй цаны не ўстаўіць. Колькі дасі — возьме. Раніцой не возьме, дык пад вечар. Не будзе начаваць з паўкілаграмама масла.

Але і гэта яшчэ не ўся работа. І масла, і сыр, і яйкі, і памідоры трэба скласці ў посуд, спакаваць так, каб і месца заняло нямнога, і па дарозе нішто не папсавалася, не змялася, не пабілася, крый божа! Аднак няма чаго гаварыць, Франуся па запакуючы была першым майстрам.

Так у клопатах і прайшоў увесь дзень. Ледзь управілася ўпоўдзень карову падаіць. А потым, як засела, як пачала класці ды перакладваць, аж сярэдзіну адабрала. Паспрабуйце пакласці разам масла і сыр, памідоры і яечкі, а Франуся ўмела. І выйшла ў яе ўсяго два месцы. Звяжы іх разам, перакінь цераз плячо і нясі куды хочаш. Калі, нарэшце, Франуся разгагнулася, аж у ваках цёмна стала. Прылягла на ложка, ды так і не ўстала да вечара.

Антось чакала доўга. А ён вярнуўся позна, замораны, злосны. Сеў на лаўку і выцер лоб.

— Дзе гэта ты так сёння позна быў? — запытала Франуся.

— Слупы ставілі. Новую тэлефонную лінію пракладваем. Замаруўся, як чорт.

— Ой! — і Франуся пачала стагнаць. — Ай-ё-е-е-е! Так за сэрца хапіла і ныркі... Сярэдзіна, як чужая... Мо'б ты, Антоська, схадзіў карову падаіць... Ой! Толькі правая задняя цыцачка вельмі ж пругкая, то ты яе добра націскай. Барані божа, не чыста выдаіш, карова сапсуецца.

— Добра, ведаю. Не першы раз... — панура адказаў Антось.

— Пачакай жа ты... А заўтра я не ў Мінск, а ў Вільнюс паеду. Там даражэй, дасканала ведаю... Ядзю з сабой вазьму. А грузавое таксі ў шэсць гадзін раніцы ідзе, то ты, Антоська, пакункі сам аднясеш. Чуў, што той прайдзісвет казаў: «Такія, кажэ, ты кашы ды клункі носіш...» То няхай пабачыць.

— Добра, — і Антось, узяўшы дайніцу, пайшоў з хаты.

Калі не шанцуе, дык не шанцуе...

А спачатку ўсё ішло так добра. Франуся першай пагрузілася ў таксі. Каля сябе паклала ўсе рэчы, пасадзіла поруч Ядзю, і тая адразу заснула, прыхінуўшыся да яе плячыма. У Вільнюс прыехалі без ніякіх прыгод. З аўтобуснай станцыі да рынку (блізкі свет, калі такі цяжар на плячах) таксама дабраліся сяк-так. Добра, што Ядзю з сабой узяла, дапамагла крыху маці. Трэба змалку дзяцей вучыць, як трэба жыць на свеце. Месца таксама папалася не найгоршае ад усіх, а ўжо што тавар раскласці, то хто лепш умее за Франусю! А пагода ж акурат для масла, проста, як увосень, аж захаладнавата крыху. Ні табе растане, ні пацячэ.

Франуся паклала масла ў выглядзе пірамідкі, з яечак у яе атрымаўся круг, з памідораў нешта нахштальт стажка сена, а ўжо з сыраў дык такое збудаванне выйшла, што і не назавеш. Рэштку прыпасаў паклала пад прылавак. Адтуль меркавала і прадаваць спачатку, а гэтыя няхай ляжаць для віду. Франуся ведала, што каля яе кожны спыніцца, калі не купіць, то паглядзець. А калі паглядзіць, то і купіць. Каб у Франусі ды не купіў!

І вось выйшла: ніхто нічога не купіў...

А спыняўся шмат хто!

— Пачым масла, кабета? — спытаў нейкі дзядок.

— Трынаццаць рублёў.

— Чаму так? Усюды па дзевяць прадаюць...

— Па дзевяць! Не такое маё масла, каб па дзевяць ішло. У мяне масла першага гатунку, маё масла...

Дзядок нават слухаць не стаў. А як жа аддаць па дзевяць, калі сабе даражэй, па дзевяць плаціла? За яечкі прапаноўвалі па сем, сыр — тры... Слухаць было моташна, і сэрца шчымела. Ах, якая няўдача! За дарогу заплаціла. Ды за адваротны шлях трэба плаціць... Добра, што Ядзя неяк без білета прыехала, праверкі па дарозе не было.

Доўга стаяла Франуся на рынку. Хацела памідоры па сваёй цане аддаць, абы дадому не везці, ды дзе там! Калгасы столькі памідораў навезлі, што ў Франусі ніхто і цаны не запытаў. «Ліха вашай матары! — думала Франуся. — У мяне дома лядоўня ёсць, не сапсуецца. У Мінск павязу».

Калі прыйшла на аўтобусную станцыю, грузавое таксі пайшло ўжо. Кінулася да аўтобуса, а там поўна людзей. Сяк-так улезла. Нахрапам, можна сказаць. Сказала, што дзіця з балніцы вязе, гэта пра Ядзю... Людзі пашкадавалі. Адзін дзядзька ўстаў, Ядзі месца аслабаніў. А сама на кукішках у самым задзе. І за білет на два рублі даражэй, чым у таксі... І на Ядзю купіла, дзіцячы... А як паехалі, дык як пачало трэсці, ды падкідваць! Каб не дах, дык на неба ўзляцела б. Пакункі з яечкамі і маслам у самым перадзе паклала, хто іх дагледзіць, хто падтрымае... Сэрца рвецца, а рукамі не дастанеш тых пакункаў... А людзі яшчэ кажуць: «Франуся Мацейчыха зарабляе». Каб вам такія заробкі да смерці.

Самае горшае здарылася на палове дарогі. Аўтобус спынілі два хлопцы, ды, відаць, абодва добра падвыпіўшыя. Франусю апанавала злосць. Яна штурхнула суседку.

— Ну, куды ж тут людзей пхаць! І так, як селядцоў у бочцы. Дык, бачыш, шафёру зарабіць трэба. Паглядзім жа, ці дасць білеты.

І ўтаропілася Франуся ў шафёра, а пра яечкі забыла. У гэты час адчыніліся дзверцы, і першы хлопец як ступіў, дык проста ў Франусін кош! Пачуўся гук, якога ніяк не напішаш, і Франуся войкнула:

— Ай, божачка! Ты ж у мой кошык улез, п'яны злыдзень! Ай, ай!

Яна падхапілася з месца і пачала лемантаваць. Так бы і рушылася на разбойніка, а куды ж ты рынешся, калі праход запханы мяшкамі ды чамаданами, нагі не выцягнеш. Хіба толькі перапаўзці, дык і то нельга.

— Што ты, баба! Якія яйкі? — запытаўся хлопец.

Падняўся рогат. Франуся ледзь не самлела, потым пачала лаяцца, а ён, гад, зубы выскаліў. Таварыш яго быў крыху цверазейшы. Ён нагнуўся, паглядзеў на падлогу і сказаў:

— Паставіла, чорт ведае дзе. Трэба было ў руках трымаць!.. Тут нешта жоўтае, ці чырвонае пацякло, не разабрацца.

— Можэ ў яйках кураняты былі, — зазначыў нехта.

— Гэта памідоры, а не кураняты! — крычала Франуся.

Што пачало рабіцца! Ледзь аўтобус ад смеху не трэснуў.

— Лайдак, злодзей, бандыт, разбойнік, п'яніца, вочы заліў, каб яны табе павылазілі, — крычала Франуся. — Твой і бацька

такі, і маці такая! Заплаці мне, мярзотнік, за такую страту. Заплаці!

— Што вы не бачыце, што гэта спекулянтка, — значыў нейкі дзядзька ад дзвярэй, які, узняўшы нагу, выціраў бот, запэцканы ў бялок, жаўток і памідорны сок. — Я ж тут ад пачатку сяджу, дык бачу. Вязе масла, сыры, яечкі і памідоры. Не прадала, сёння цаны не было.

— Ага, значыць спекулянтка, — пачалі адзывацца людзі з розных бакоў.

— Спекулянтка!

— А казалі, дзіця з бальніцы вязе!

Бедная Ядзя сядзела, як заклыванае кураня, і глядзела на ўсіх прыгожымі, вялікімі, але перапалоханымі вочкамі. Ёй не шкада было як. Навошта яны, калі іх не даюць есці. І ў Вільнюс яна ездзіла без ахвоты. Ці гэта вялікае дабро — стаяць увесь дзень за прылаўкам! А ножкі млеюць... Хоць бы адзін раз тае вады мама купіла, што так шыпіць, ды яшчэ з сокам!.. Або марожанага ці цукерку... Толькі сухі абаранак... Але ёй было крыўдна, што так абражаюць яе маці. Спекулянтка! Хіба яе маці спекулянтка? І яна заплакала па-дзіцячаму горка, горка...

— Супакойся, дзіце, — сказаў той дзядзька, што аслабіў ёй месца, і паклаў ёй руку на галаву. — Супакойся, дзіце. Не твая тут віна.

А Франуся ўсё крычала і, здаецца, не было ёй стамлення.

— Заплаці, мярзотнік, бо я цябе ўсё роўна ў міліцыю завяду! Заплаці, я табе кажу!

Тым часам аўтобус спыніўся, і абодва хлопцы злезлі. Падумаць толькі! Сеў, каб тры кіламетры праехаць, а столькі бяды нарабіў. Шафёр тым хлопцам і білета не даў і грошай не ўзяў. Праехалі, гіцлі, на шармачка. А можа шафёр назнарок іх ссадзіў, каб Франуся пакінула лемантаваць.

Аўтобус прыйшоў у сяло прыцемкам. І то добра. Хоць людзі не бачылі Франусіных заробаткаў. Антось памог ёй згрузіцца і нёс дамоў кошык з яешняй, не гаворачы ні слова.

Як толькі Франуся ўвайшла ў хату, Чэс ёй паведаміў:

— А наша карова, мама, ад поўдня ў хляве стаіць. Тата ёй траву даваў.

— Чаму? — гнеўна запытала Франуся.

— Забараняе праўленне пасвіць на калгаснай зямлі, — растлумачыў Антось. — Трэба або сто пяцьдзесят рублёў заплаціць за пашу, або пяцьдзесят працадзён адпрацаваць. Усім так, не толькі нам. А за працадні аплацяць.

Франуся нічога не адказала, а кінулася да сваіх пакункаў. Калі яна прывяла ўсё ў парадак і пералічыла свае страты, твар яе стаў гнеўным, а голас рэжучым.

— Сто пяцьдзесят рублёў? — перапытала яна. — А хваробу ім! Скулу! Сто пяцьдзесят рублёў — жартачкі! Адрабляю! Вось заўтра і пайду на жніво! Буду бульбу капаць. Пяцьдзесят працадзён, уга! Няхай яны мне плоцяць, а не я ім. На пяцьдзесят працадзён яны мне яшчэ і сена, і саломы для каровы дадуць. Яны яшчэ не ведаюць, якая работніца Франуся. Я іх дваіх за пояс заткну! — раптам яна перамяніла тон. — Ды, можа б і ты, Антоська, калі раніцай, калі ўвечары падбег, снапы знесіў да месца, бабкі паставіў.

Твар Антося расплыўся ў шырокую задаволеную ўсмешку.

— Ну, вядома ж, Франуся! Я заўтра водпуск бяру, дык мы з табой не пяцьдзесят, а сто працадзён адпрацуем.

Савецкі ўрач! Ці ёсць больш гуманная прафесія. Урач мае справу з самым дарагім нашым капіталам — з чалавекам. Ён увесь час змагаецца за яго жыццё.

У рэдакцыю часта прыходзяць пісьмы з сардэчнай падзякай медыцынскім работнікам. Ніжэй мы змяшчаем некалькі такіх пісьмаў. У рабоце ўрача, больш чым дзе б там ні было, недапушчальна раўнадушнасць і абыякавасць. Вось чаму рэдакцыя не можа прайсці міма яшчэ аднаго пісьма, якое датычыць работы некаторых урачоў Навагрудскай бальніцы.

Маё вялікае дзякуй

У 1957 годзе я цяжка хварэла на радыкуліт, думала, што застануся калекай на ўсё жыццё. Але дзякуючы нашай Савецкай Радзіме, а таксама клапацілівым, вопытным урачам мне ўдалося пазбавіцца гэтай небяспекі.

Лячылі мяне ўрачы нашай сельскай бальніцы, якім сыплюцца тысячы дзякуй ад нашых калгаснікаў. Усе толькі і гавораць: «Дзякуй Анастасіі Трафімаўне Васільчанка і Прышчэп Ользе Фёдараўне».

Нядаўна ў мяне нарадзілася дачка. Пры родах дапамагала мне акушэрка Шанько Любоў Ільнічна — энергічная жанчына, якая не ведае стомы.

Васільчанка А. Т., Прышчэп О. Ф. і Шанько Л. І. працуюць у Гарочыцкай сельскай бальніцы. Часта мне даводзілася ім дакучаць з-за свайго хворага сэрца. Але яны да хворых заўсёды адносяцца ветліва. І калі пабудзеш у іх на кансультацыі, дадому вяртаешся зусім з іншым настроём. Цяпер я адчуваю сябе добра.

Праз часопіс «Работніца і сялянка» я хачу сказаць: «Дарагія Анастасія Трафімаўна Васільчанка, Любоў Ільнічна Шанько і Ольга Фёдараўна Прышчэп, вялікае Вам дзякуй за ўвагу, клопаты і дапамогу людзям!»

А. С. МЕЛЬНІЧЭНКА

Ад шчырага сэрца

Дарагая рэдакцыя!

Я вырашыла напісаць Вам пісьмо і выказаць свае найлепшыя пачуцці праз Ваш часопіс урачам і абслугоўваючаму персаналу Мінскага рэспубліканскага процізабінага дыспансера, якія вылечылі маю маці — Бабейку Аляксандру

Іванаўну. У мяне, апрача маці, няма нікога — ні сястры, ні братоў, ні бацькі. І калі ў 1958 годзе маці захварэла на тэрыятаксікоз III стадыі, я не думала, што хто-небудзь дапаможа мне выратаваць яе ад смерці.

Вялікае дзякуй нашым савецкім урачам. Яны вылечылі маю маму. Зараз яна добра сябе адчувае.

Ёй 21 сакавіка 1959 года зрабілі аперацыю (рабіў хірург Гапановіч Мікалай Савельевіч). Аперацыя прайшла добра, і я забрала маці дадому. Я лічыла, што пасля гэтага аб ёй павінна клапаціцца толькі сям'я, але ў жніўні 1959 года яе напросілі прыехаць у Мінск на даследаванне работы сэрца. А нядаўна прыйшло пісьмо ад урачоў процізабінага дыспансера з просьбай паведаміць, як адчувае сябе мая маці пасля аперацыі. Гэтыя клопаты вельмі ўсхвалявалі мяне і маю маці.

Дарагая рэдакцыя!

Я прашу Вас змясціць маё пісьмо на старонках Вашага часопіса і праз яго перадаць сардэчнае прывітанне і падзяку ўрачам рэспубліканскага процізабінага дыспансера з пажаданнем выдатных поспехаў у іх плённай рабоце на карысць савецкага чалавека.

Вы мне даруйце, можа я напісала не так пісьменна, але затое ад шчырага сэрца.

Марыя ЛЕАНЕНЯ

Семежаўскі сельсавет,
Капыльскі раён.

ВАСЯ БУДЗЕ ЖЫЦЬ!

Пісьмо настаўніцы

Ідзе шосты месяц, як змагаецца са смерцю маленькі чалавечы арганізм. Яшчэ ў верасні здарылася няшчасце. Вучань другога класа Мольніцкай школы Навагрудскага раёна Вася Новік у полі расклаў невялікае вогнішча і грэўся ля агню. Нечакана на малым загарэлася вопратка. Пакуль дабеглі пастухі, хлопчык вельмі абгарэў, асабліва ніжняя частка цела.

Урачы мясцовай бальніцы вёскі Брольнікі аказалі першую дапамогу. Затым дзіця было накіравана ў раённую Навагрудскую бальніцу. Лячэнне ў раённай бальніцы працягвалася пяць месяцаў, але Вася не адчуў палёгкі. Малы арганізм знісіліся, раны зусім не зажылі. Дзіця ўвесь час ляжыць на жываце.

Бацькі прасілі накіраваць хлопчыка ў абласную бальніцу або ў Мінск. Просьба іх засталася незадаволенай. Нічога не дабіўшыся, бацькі забралі дзіця дадому.

Хутка месяц, як Вася ляжыць дома. Як жа быць далей? Маленькі чалавек паўгода змагаецца за жыццё. Васю вельмі дрэнна. А яго чакаюць школа, таварышы, настаўнікі.

Не можа быць, каб у такі час, калі ў нашай краіне шмат вопытных урачоў, калі медыцына мае навейшыя медыкаменты, Вася не атрымаў належнай дапамогі.

Не, не можа быць гэтага!

С. Н. АЛЯКСАНДРАВА

Навагрудскі раён, вёска Мольнічы.

АД РЭДАКЦЫІ:

Пісьмо настаўніцы С. Н. Аляксандравай вельмі ўсхвалявала нас. Трэба было высветліць, як лячылі хлопчыка, як яго зараз выратаваць.

Разабрацца ў многім дапамагла намеснік міністра аховы здароўя БССР М. М. Тур. Яна даручыла галоўнаму ўрачу раёна І. І. Хомічу зацікавіцца станам Васі і неадкладна шпіталізаваць хлопчыка.

На наступны дзень у рэдакцыю пазванілі з Міністэрства аховы здароўя і паведамілі: бацькі не дазваляюць узяць хлопчыка ў бальніцу, хоць становішча яго вельмі цяжкае. А каб выратаваць дзіця, яго неадкладна трэба ўзяць у бальніцу і пачаць лячэнне.

Рэдакцыя камандзіравала свайго карэспандэнта ў Навагрудск. Вось што высветлілася на месцы.

Сапраўды, у канцы верасня ў Навагрудскую раённую бальніцу быў дастаўлен у непрытомнасці сямігадовы Вася Новік з апёкамі трэцяй ступені. У яго апечаныя ногі — ад ягадзіц да пятак.

Хлопчыку неаднаразова рабілі падсадку скуры, пераліванне крыві. Спачатку прымянялі адкрыты метады лячэння, калі хворы ляжыць пад каркасам і яго праграваюць святлом. Потым урачы пачалі лячэнне закрытым спосабам, пры якім хворага злёгка бінтуюць.

Бацька дзіцяці Аляксандр Ігнатавіч Новік, калгаснік сельгасарцелі «Бальшавік»,

бачачы, што стан Васі не паляпшаецца, звярнуўся да намесніка галоўнага ўрача раёна доктара В. П. Труса з просьбай перавесці дзіця ў Гродзенскую абласную бальніцу. Але яму адмовілі. Тады бацька звярнуўся ў райком партыі да сакратара тав. Селіванава.

— Сынёк ляжыць у бальніцы чатыры месяцы, — гаварыў ён, — і ніякага паляпшэння няма. Прашу вас даць указанне ўрачам, каб перавялі Васю ў Гродна.

Сакратар райкома партыі папрасіў доктара В. П. Труса паведаміць аб стане здароўя малога.

— Мы не маем права накіроўваць у абласную бальніцу хворых, якіх можна лячыць на месцы, — адказаў доктар Трус і супакоіў: — хлопчыку робіцца ўсё неабходнае.

Мінуў яшчэ месяц, і бацька зноў пачаў прасіць аб адпраўцы сына ў абласную бальніцу.

— Або накіруйце Васю ў Гродна, або я забяру яго дадому, — заявіў ён свой ультыматум.

Замест таго, каб пераканаць бацьку, што для вылячэння Васі патрэбна шмат часу, што забіраць яго дадому — безразважліва, В. П. Трус выпісаў хлопчыка пад распіску бацькоў, даўшы даведку: «Васіль Аляксандравіч Новік знаходзіўся на вылячэнні ў Навагрудскай раённай бальніцы

з 27 верасня па 27 лютага. Хворы выпісваецца без паляпшэння».

Выпісалі, далі даведку і ўхіліліся ад лячэння хворага, з якім шмат клопатаў, не дапамаглі нават даставіць хлопчыка дадому. Бацькі забіралі яго з бальніцы ў халодны лютаўскі дзень, везлі ў кузаве грузавой машыны. Самы нязначны штуршок дастаўляў хлопчыку боль. Да вёскі, дзе жыў Вася, усяго 13 кіламетраў ад Навагрудка, а машына ішла туды дзве гадзіны. За рулём сядзеў просты чалавек, не медык, але ён веў машыну асцярожна, ціха, аб'язджаючы кожны камень, кожную выбоіну, і дзівіўся, чаму выпісалі малога з бальніцы, чаму нарэшце не далі санітарную машыну, у якой лягчэй было б Васю...

Хлопчыка паклалі на ложка, бацька зрабіў каркас, які ён бачыў у бальніцы, і пачалі Васю лячыць «хатнімі сродкамі».

Наведаць Васю зайшла настаўніца і ўбачыла, што яе прыкладны вучань, якога яна ведала здравым, жыццядасным, ляжаў нерухама. Толькі вялікія светлыя вочы блішчэлі, як зорачкі, і гаварылі аб нечалавечых пакутах гэтай малой істоты.

Вось тады яна напісала пісьмо ў рэдакцыю. Гэтая жанчына з вялікай душой не магла бачыць пакут дзіцяці. Яна не ўрач, але зразумела, што Васю не мелі права выпісваць з бальніцы, што Вася траціць апошнія сілы. Не раячыся ні з кім, толькі са сваім сумленнем, С. Н. Аляксандрава пісала:

Некалькі год назад у старадаўнім парку на ўскраіне Бераставіцы на руінах былой памешчыцкай сядзібы выраслі прасторныя светлыя будынкі раённай бальніцы і амбулаторыі. Зараз яны аснашчаны навейшай медыцынскай апаратурай. Нядаўна бальніца атрымала сухатлушчавыя стэрылізатары, надложкавыя столікі і апарат для абязбольвання родаў.

На здымку: акушэрка радзільнага аддзялення Л. Ф. Тарасевіч падрыхтоўвае апарат для абязбольвання родаў.

Фота А. Перахода.

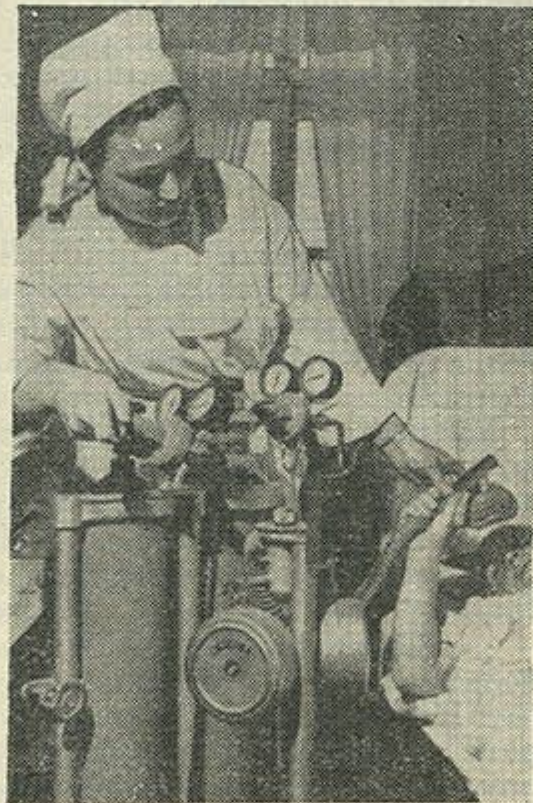
«Лячэнне ў раённай бальніцы працягвалася пяць месяцаў і Вася не адчуў палёгкі. Не можа быць так!»

Правільна, таварыш Аляксандрава, не можа! Вася будзе жыць! Пасля ўмяшання рэдакцыі за Васем прыбыў спецыяльны санітарны верталёт, і малыша прывезлі ў Мінск.

Зараз хлопчык знаходзіцца на вылячэнні ў Першай клінічнай бальніцы Мінска ў дзіцячым хірургічным аддзяленні. Прыняты ўсе неабходныя меры, каб выратаваць Васю. Праўда, за шэсць месяцаў (дома ён праляжаў месяц) арганізм дзіцяці вельмі падарваны. Для лячэння спатрэбіцца шмат часу, але Вася будзе жыць. Вася разам з усімі дзецьмі пойдзе ў школу.

Але ці можна прайсці міма паводзін работнікаў Навагрудскай раённай бальніцы, якія так абмякава аднесліся да лёсу маленькага Васі. Хіба яны не ведаюць, як шмат клопатаў праяўляе наша краіна аб дзецях, як нам дорага кожнае дзіця?

Гэты выпадак павінен стаць прадметам сур'ёзнай размовы ў Міністэрстве аховы здароўя БССР. І мы спадзяёмся, што размова гэтая адбудзецца.

Як твоя сосна ў лесе...

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Н а р ы с

паехаў у Мінск. Ды не забудзь стрэптаміцыну з пеніцылінам узяць з сабой, можа спатрэбіцца...

— Што ж, ехаць дык ехаць. — І Пракоф'еўна, якая на ветучастку, акрамя санітаркі выконвала ролю фурмана, пайшла запрагаць каня.

Ферма буйнай рагатай жывёлы калгаса імя Карла Маркса знаходзілася кіламетраў за дзесяць ад мястэчка Пухавічы, дзе быў ветучастак. Дарога ішла полем. Першыя сакавіцкія промні сонца сагналі з яго пацямнеўшы снег, і толькі ў барознах ён яшчэ трымаўся порыстымі коркамі. Вечер біў у твар, Алена Пятроўна хуталася ў брызентавы, выбелены дажджамі і сонцам плашч і, як заўсёды бывае ў дарозе, думала. Думка, як запалка: кранеш мінулае, загарыцца, і можа ад яе разгарэцца вялікае полымя, калі ў час не пагасіць, не падавіць успамінаў...

І яна гасіла іх, старалася думаць пра калгас, у які ехала, пра людзей, з якімі яе звязала жыццё неразвязным вузлом, думала пра дачку: як там яе кандыдацкі мінімум? Трэба будзе ў суботу з'ездзіць у Мінск, засумавала па ўнучцы, трохгадовай Любачцы...

Жыццё... Аднаго яно песціць сваёй увагай, адорвае радасцямі і ўдачамі, а другога так б'е, так выпрабоўвае, такі цяжар узвальвае на плечы, быццам хоча правесці, а колькі ён вытрымае, гэты чалавек, калі сагнецца...

Па гэтай дарозе ўвосень 1943 года Алена Пятроўна з дзевяцігадовай Люсяй і пляменнікам адыходзіла ў партызаны. Муж з маленькім Эдзікам пайшоў вёскай. Сігналам да іх адыходу быў выбух у паліцэйскім гарнізоне.

Направа тады расла бульба, яны хаваліся ў ёй, паўзлі барознамі і толькі к вечару дабраліся да картоннай фабрыкі — першага партызанскага паста.

... Уперадзе цямнеў лес, стары, дрымучы. Высокія сосны з шырокімі кронамі і голымі, быццам ачышчанымі сякерай ад галля стваламі, выстаялі на сваім вяку не адну навальніцу. І цяпер яны гнуліся ад ветру, тра-

шчалі, але трымаліся... Сюды, у гэты лес, Алена Пятроўна прыходзіла на сваю першую сустрэчу з партызанамі. Крыху ў баку ад дарогі, каля старой сасны, моцна абхапіўшы ўзгорак учэпістымі лапамі-каранямі, яшчэ стаяў той пень, пад які яна клала запіскі для партызан: расклад паяздоў на станцыі Пухавічы, шмат разоў указвала месца, калі і куды прынясе медыкаменты, і многае, многае іншае, з чаго складалася такая патрэбная, хоць часам і непрыкметная праца сувязнога.

Муж усё спяшаўся: хутчэй у лес да партызан. Хаця сам разумеў, трэба яшчэ паправіць падарванае нямецкім палонам здароўе. І раненая нага яшчэ не згіналася ў калене, і начамі не даваў спаць боль у касці.

Каб толькі ведаў той немца, начальнік лагера ваеннапалонных у Барысаве, што за жанчына прыходзіла пеша з Пухавіч у лагер босая, у латанай ватоўцы і прасіла адпусціць яе хворага мужа; каб толькі здагадаўся ён, каго будзе лячыць гэтыя ранены, распухлы ад голаду і цынгі доктар, ён ніколі не адпусціў бы яго...

Не дапамагла б і паперка, у якой гаварылася, што Антон Сільвестравіч Няронскі ніколі не быў ваенным, што ён выключна добры тэрапеўт, што ён варты гонару ўзначаліць ахову здароўя горада Мінска.

Дзе ж было ведаць таму лагерфюрэру, што гербавы ліст паперы далі Алене Пятроўне партызаны, тэкст нямецку надрукавала знаёмая машыністка, а подпісы з пачаткамі яна брала таксама ў сваіх людзей, даваенных саслужыўцаў мужа.

Колькі народных мсціўцаў выратаваў ад смерці былы ваенурач Няронскі, не пералічыць. Многія з іх дайшлі да Берліна, а потым, адваяваўшы, аднаўлялі разбураную вайной гаспадарку.

А ваенурач...

У тую апошнюю блакаду фашысты зусім азварэлі — адчувалі сваю пагібель. Па кустах, па дрэвах, па балотных купінах страчылі з аўтаматаў, прачэсвалі лес. Жанчыны з дзецьмі хаваліся ў

купі на балоце. Партызаны стараліся прарваць кальцо блакады, не даць яму самкнуцца. Яны змагаліся за сваю зямлю, яны былі ўпартымі. Страчылі кулямёты, грывелі гранатныя выбухі. Лес гудзеў. Такой схваткі ён яшчэ ніколі не бачыў.

Водгукі бою даносіліся да Алены Пятроўны цяжкім вухканнем. Па загаду камандзіра яна схавала хворых дзяцей у вузкай траншэі, выкапанай пад зямлёй недалёка ад уваходу ў зямлянку. Было душна і гарача, але затое нават не чуўся кашаль прастуджаных дзяцей. Колькі яны пралажалі ў траншэі, цяжка сказаць. Час нібы спыніўся. Але, нарэшце, гул пачаў аддаляцца і стала зусім ціха. Хто перамог?

Алена Пятроўна прыслухалася: нехта тупае нават. Хто гэта? Яна ведала, пасля бою немцы «прашчупвалі» пустату каля зямлянкі і паролі яе штыкамі. Ляжаць і чакаць было невыносна. Яна не вытрымала і пачала прасоўвацца да выхаду... Каля зямлянкі пачулася руская гаворка...

...Многіх не далічыліся пасля гэтага бою лясныя мсціўцы. Не стала і мужа Алены Пятроўны, начальніка санчасці атрада.

Другое жыццё трэба было пачынаць адной, з дзецьмі... Уратавала толькі праца.

Ішоў час. Ён паступова зацягваў старую рану, заглушаў нясперны боль. Дзеці выраслі, вучыліся ў інстытутах, здавалася, жыццё ды жыццё цяпер. Дык не, калі сыну споўнілася 20 год, здарылася аварыя матацыкла, і сына не стала. Праз два месяцы не стала і зяця...

* * *

Вазок павярнуў направа і раптам спыніўся.

— Пятроўна, а Пятроўна! — паклікала вазніца.

— Што такое?

— Ды вось кажу, не праедзем мы тут, лужына, утопімся, трэба аб'езд шукаць.

Алена Пятроўна нахілілася з вазка, углядаючыся ўперад.

— Ды яна ж кату па пяту. Эх, Пракоф'еўна, нашы хлопцы ў акіяне не патанулі, а мы лужыны спалохаемся. Паганяй!

Конь не спяшаючыся крагнуў з месца і, асцярожна

МОЦНЫ вецер з шумам адчыніў фортку ў пакоі, перагартаў тоўстую кнігу справаздач, што ляжала на сталі, і скінуў на падлогу некалькі лістоў паперы, спісаных неразборлівым нервовым почыркам.

Алена Пятроўна Няронская паднялася з-за стала зачыніць фортку, ды так і застыла ля акна, з трывогай пазіраючы на неба. З поўначы, з-за лесу плыла цёмная снеговая хмара. Яна павольна распаўзалася, засланяючы ад вачэй шэрае, непрыветлівае неба. Трывожна зашумеў лес, па Свіслачы пабеглі хуткія трапяткія хвалі.

«Зноў пахаладае, — падумала Алена Пятроўна. — Зноў адцягнецца выхад жывёлы ў поле. А я ўжо радавалася: будзе ранняя вясна...»

Яна пакруціла галавой, уздыхнула і вярнулася да стала. На паперы паявіўся запіс: «За апошні месяц правярана на бруцэлёз 1191 карова, на туберкулёз — 1583. Інфекцыйных захворванняў няма».

У суседнім пакоі бразнула клямка, пачуліся павольныя, шаркаючыя крокі, і жаночы голас спытаў:

— Гэта вы тут, Пятроўна?

— Так, Пракоф'еўна, справаздачу заканчваю. Зараз паедзем.

Пракоф'еўна, таксама ўжо немаладая жанчына, у цёплай хустцы і з пугай у руках увайшла ў пакой.

— А можа не паедзем... Надвор'е не надта...

— Трэба, Пракоф'еўна, вельмі трэба. У калгасе імя Карла Маркса не правярана на туберкулёз 160 кароў. А Аляксандр Фёдаравіч

ступаючы па вадзе, перацягнуў вазок на другі бок лужыны.

Неўзабаве на ўзгорку паказалася ферма. Будынкі для буйнай рагатай жывёлы з выгляду былі ладныя, са слупамі падвеснай дарогі. Пабудаваныя, відаць, нядаўна пры новым старшыні Васілю Васільевічу Кукавіцыну.

— О, Пятроўна прыехала. Добры дзень, Алена Пятроўна, вы зноў да нас?—такімі словамі сустрэлі яе даяркі.

Яны добра ведалі Алену Пятроўну, заслужанага ветэрачара рэспублікі, і кожны раз сустракалі яе з радасцю. «Наша Пятроўна»,—называлі яны яе ласкава. І гэта ішло ад сэрца. Яна тут нарадзілася, бацька яе тут быў ветэрынарным урачом, два браты—таксама. Калі скончылася вайна, яна засталася ў Пухавічах, не вярнулася ў Мінск, у Акадэмію навук, дзе да вайны працавала навуковым супрацоўнікам.

— А што ж мне яшчэ рабіць?—гаварыла яна, тым часам вітаючыся з даяркамі.—Вы ж да мяне не прыходзіце, не расказваеце, як тут у вас.

— Ой, Пятроўна, не ведаю, што з маёй каровай, паглядзіце яе,—папрасіла даярка Настася Ковель.—Нешта есці перастала.

— А жвачку жуе?

— Жуе.

— Значыць не страўнік вінаваты. Цялілася калі?

— З тыдзень. І ўсё нармальна было, а раптам... Я ўжо з дому сена добрага прынесла, поўла цёпленкага зрабіла і нічога...

— Я так і ведала,—сказала Алена Пятроўна, аглядаючы карову.—Гэта вынік «добрай» зімоўкі без подсілу. Карову мы вылучылі стрэптаміцынам, але пападзіся мне зараз пад руку ваш старшыня...

— Хто тут замахваецца на нашага старшыню?—пачуўся ў кароўніку голас і да Алены Пятроўны падышоў даглядчык жывёлы Андрэй Апаніч.

— А, гэта вы, Андрэй. Вельмі дарэчы!

— Што такое?—спытаў той.

— Ваша ўласная карова многа малака дае?

— Ды нічога сабе, літраў 20 мо' і дасць.

— А чаму ж калгасныя па столькі не даюць?

— Хм, чаму? Харчы не тыя.

— Вось вы, Андрэй, летам пасвіце калгасных кароў. З імі ходзіць і ваша, гэта дазволена. Памятаеце, я ў вас спытала аднойчы,

ці даеце вы дома карове пасля поля траву?

— Памятаю. І я вам адказаў, што не. Бо мне на зіму тады не будзе корму.

— Толькі з-за гэтага?

— Не толькі. У нас жа ўлетку не паша, а царства кароўе. Ходзіць калгасная жывёліна па калені ў канюшыне і лянуецца галаву апусціць, каб травінку скубануць. Нашто ёй! У хлеве ж яе чакае канюшына, здобраная мукой! Яны і толчуць дабро пад нагамі і ўсё стараюцца хутчэй дадому. Хітрыя! А мая скубе. Прыдзе дадому, аж бакі лопаюцца. Нашто ёй тая падкормка па такім васьмі полі.

— А ты старшыні казаў пра гэта?

— Што вы. Скажа, што я супраць зялёнай падкормкі. Я і вам нічога не кажу. Так, да слова...

— Чаму? Хіба вас не хвалюе грамадская гаспадарка? Можна ж норму ведаць. А то ўлетку густа, а ўзімку пуста.

— У нас кажучь: «Лета—пара вялікага малака». Тут пра нормы думаць няма калі. Давай малако і ўсё!—махнуў рукой даглядчык.

— А зімой пасля ацёлу тры кілаграмы гнілога сіла-су...—не супакойвалася ўрач.—Дзе ж тая будзе ўдойнасць у каровы. На аўралах далёка не паедзеш, трывалая кармавая база патрэбна. І з вясны аб гэтым трэба думаць і ўсім калгасам. А калі старшыня памыляецца—папраўляйце! Не паслухае—на праўленне выносьце. Вы ж гаспадары.

Позна ўвечары вярталася Алена Пятроўна дадому... Яна ўвяла ўсім каровам туберкулін, а праз суткі прыедзе паглядзець рэакцыю. Падлячыла хворых кароў, цялят, парайла, што рабіць да яе прыезду.

Вецер сціх, падмарозіла нанач, ды конь яшчэ добра ішоў, адчуваючы, што дадому.

— Пракоф'еўна, а Пракоф'еўна,—загаварыла Алена Пятроўна, калі зноў выехалі на дарогу.—Як ты думаеш, можа гэта і ёсць старасць, калі чалавек усё бурчыць, усё бурчыць, усё яму не падабаецца? Вось як я сёння?

— Пры чым тут старасць?—пытаннем адказала Пракоф'еўна.—Добрае ж вы

не ганьбіце. А дрэннае, яно само ў вочы лезе.

— Так то яно так, але можна інакш паглядзець. Справы ж у калгасе не такія ўжо дрэнныя.

— Справы нішто сабе.

Памаўчалі. Калі людзі працуюць побач многія гады, яны разумеюць адзін аднаго з паўслова. Так і цяпер. Што гаварыць? Кожная ведала, што калгас надаў за мінулы год больш чым па дзве тысячы кілаграмаў малака на карову, вядзецца племянная работа. Сямігодку калгаснікі выканаюць на два гады ракей. Трыста кароў пагалоўя, яго падвояць. Ужо цяпер ёсць восемдзесят першацёлак, пакрываюцца яшчэ 100, а там сто цёлак леташніх... Толькі яшчэ, каб прадуктыўнасць падняць,—гэта вельмі хваляе зараз Алену Пятроўну.

... А зверху сыпаў і сыпаў сняжок, напэўна, апошні ў гэтым годзе. Сняжынкi павольна кружыліся ў паветры, нячутна падалі да ног жанчыны, якая многа перанесла ў сваім жыцці, але, як тыя сосны ў лесе, не схіліла галавы, не сагнулася.

СЕМІНАР ДЛЯ БАЦЬКОЎ

Аб тым марам НАШЫ ДЗЕЦІ?

МНОГІМ чытачам часопіса, напэўна, не раз даводзілася чуць, як нашы дзеці-школьнікі з захапленнем фантазіравалі, марылі аб сваёй будучыні, уяўляючы сябе перадавікамі працы, знатнымі вучонымі, капітанамі касмічных караблёў, жадаючы зрабіць незвычайныя падзвігі, адкрыцці або знайсці штосьці новае, вызначыцца ў самай звычайнай працы. Але трэба проста сказаць, што далёка не ўсе таты і мамы рэагуюць на гэта аднолькава. Адны цалкам згодны з выказваннем Мікалая Астроўскага аб тым, што «мара—адна з самых цудоўных зарадак», і таму вітаюць мары дзяцей, дапамагаюць кожнаму выбраць прыгожую мару. Іншыя ж бацькі заяўляюць, што мара—гэта глупства, а летуценнікі—людзі распусныя, лянiвыя, пустыя. «Ты цяпер вучыся лепш,—гавораць яны сыну або дачцэ,—а марыць будзеш калі-небудзь потым».

Хто ж з бацькоў правы? Ці варта, сапраўды, марыць дзецям, моладзі? Дапамагаюць або перашкаджаюць мары ў вучэнні, працы?

Марыць—значыць ствараць вобразы будучага, прыемныя для нас. Так, падлетак марыць стаць педагогам або токарам, лётчыкам або ўрачом, інжынерам або трактарыстам. Іншы марыць

не проста аб той ці іншай рабоце, а нават аб подзвігу, які ён зробіць у будучым, працуючы ў калгасе, на заводзе або ў лабараторыі.

Высока цаніў мару Уладзімір Ільіч Ленін. Дарэмна думаюць, гаварыў ён, што мара, фантазія патрэбны толькі паэтам. Гэта—неразумныя забавоны! Мара—добры штуршок у рабоце. Яна патрэбна ўсім.

Можна прывесці мноства прыкладаў, якія красамоўна паказваюць карысць мары. Яна была, напрыклад, пастаянным спадарожнікам жыцця вядомага савецкага лётчыка Валерыя Паўлавіча Чкалава. Яшчэ ў 1919 годзе, калі Валерыю было 13 год, у яго зарадзілася мара стаць лётчыкам. Працуючы качагарам, слесарам, падлетак горача думаў аб адным: «Буду лятаць!». Валерый упарта вучыўся, набываў патрэбныя веды. І вось яго мара збылася—ён сеў за штурвал самалёта. Але Чкалаў не спыніўся на гэтым. Ён увесь час працаваў над сабой, удасканалваў сваё майстэрства, марыў аб вяршынях авіяцыйнага майстэрства. Упершыню ў гісторыі авіяцыі В. П. Чкалаў зрабіў далёкія пералёты з Масквы на Камчатку, а затым з Масквы праз Паўночны полюс у Амерыку. Так ён ажыццяўляў свае мары.

З дзяцінства марыў аб пераўтварэнні прыроды Іван Уладзіміравіч Мічурін, які стаў вялікім саадаводам, вядомым усяму свету. Мара з'явілася пачаткам вялікага творчага шляху авіяканструктара А. С. Якаўлева. З мары, якая нарадзілася ў школьныя гады, бярэ пачатак шлях да подзвігу Героя Сацыялістычнай Працы Марыі Фаставай — вядомага буракавода.

Мараць дзеці і ў нашы дні. Васемікласнікі Анатолій Гурын і Ігар Ларыёнаў з Брэста ў сваім пісьме, прысланым у рэдакцыю адной з мінскіх газет, расказваюць аб марах сваіх сяброў. Якіх толькі жаданняў не выказваюць рабаты: раскрыць таямніцу касмічных праменняў, назаўсёды пазбавіць чалавецтва ад рака і туберкулёзу, знайсці новыя месцанараджэнні нафты і іншых падземных багаццяў на тэрыторыі Беларусі... Магчыма, гэта ўсяго толькі плёны нястрымнай дзіцячай фантазіі? Не. Зусім магчыма, што гэтыя мары акрыляць Анатолія, Ігара і іншых брэсцкіх школьнікаў, дапамогуць ім здзейсніць вялікія справы. Зусім нядаўна такімі ж адважнымі былі мары аб штучных спадарожніках Зямлі, аб штучных планетах, аб запуску касмічных ракет, аб палёце на Месяц.

Бываюць у дзяцей і іншыя нерэальныя мары. Адны хочуць кінуць школу, каб хутчэй стаць пісьменнікамі. Другія мараць аб тым, каб усё жыццё вучыцца, толькі б не працаваць, таму што вучыцца, моў, цікавей і лягчэй. У трэціх мары мяняюцца амаль ці не кожны дзень, і яны сапраўды становяцца падобнымі да пустога летуценніка Манілава, які марыў дзеля ўцехі памарыць. Нядаўна мне давялося сустрэцца з адным летуценнікам-падарожнікам, які, начытаўшыся прыгодніцкіх раманаў, вырашыў зрабіць кругасветнае падарожжа і тайком ад бацькоў накіраваўся ў дарогу. Праўда, работнікі міліцыі знялі яго з пезда і вярнулі дадому.

Выходзіць, што мара мары розніца. Адны мары натхняюць, клічуць уперад,

да здзяйснення карысных для ўсяго народа спраў. Другія — вядуць у бок ад кіпучага жыцця, перашкаджаюць самому летуценніку стаць карысным чалавекам у грамадстве і нават шкодзяць яму. Задача бацькоў — дапамагчы сваім дзецям выбраць добрую, прыгожую, яркую мару, якая была б жыццёвай, магчымай, а ўвасабленне якой служыла б нашаму народу, набліжала б перамогу камунізма. Гэтак дапамогуць цікавыя гутаркі ў сям'і аб розных прафесіях, расказы бацькі або маці аб працоўных подзвігах сваіх таварышаў, аб героіцы і рамантыцы працы. Гэтак ж будзе дапамагаць сумеснае чытанне кніг, нарысаў з газет і часопісаў аб гераічнай працы савецкіх людзей, аб здзяйсненні іх заповітных мараў. Было б добра, каб бацькі расказвалі дзецям аб сваіх уласных марах і аб тым, як яны збываюцца або збыліся.

Мы, бацькі, можам шмат зрабіць для таго, каб нашых дзяцей акрылялі добрыя мары. Не выпадкова пачаў марыць аб стварэнні самалётаў вядомы цяпер авіяканструктар С. А. Лавачкін. Яшчэ ў дзяцінстве шмат разоў чуў ён захапляючыя расказы бацькі, Аляксея Іванавіча, аб цудоўных птушках. Тады вось, пад уражаннем гэтых гутарак з бацькам, і пачаў марыць будучы канструктар.

Асабісты прыклад бацькоў, абставіны ў сям'і робяць вялікае ўражанне на мары дзяцей. Калі бацькі сумленна працуюць, жывуць інтарэсамі ўсяго нашага народа, не замыкаюцца ў крузе асабістых патрэб — гэта дапаможа дзецям вырасці добрымі людзьмі, якія ўмеюць прыгожа марыць і паспяхова ажыццяўляць свае мары.

Важна, каб бацькі, дапамагаючы дзецям ствараць добрыя мары, гаварылі б аб тым, што для ўвасаблення мары ў жыццё трэба шмат вучыцца, упорна працаваць, мець жалезную волю, быць настойлівым.

Група дзяцей-шасцікласнікаў звярнулася аднойчы з пісьмом да Героя Са-

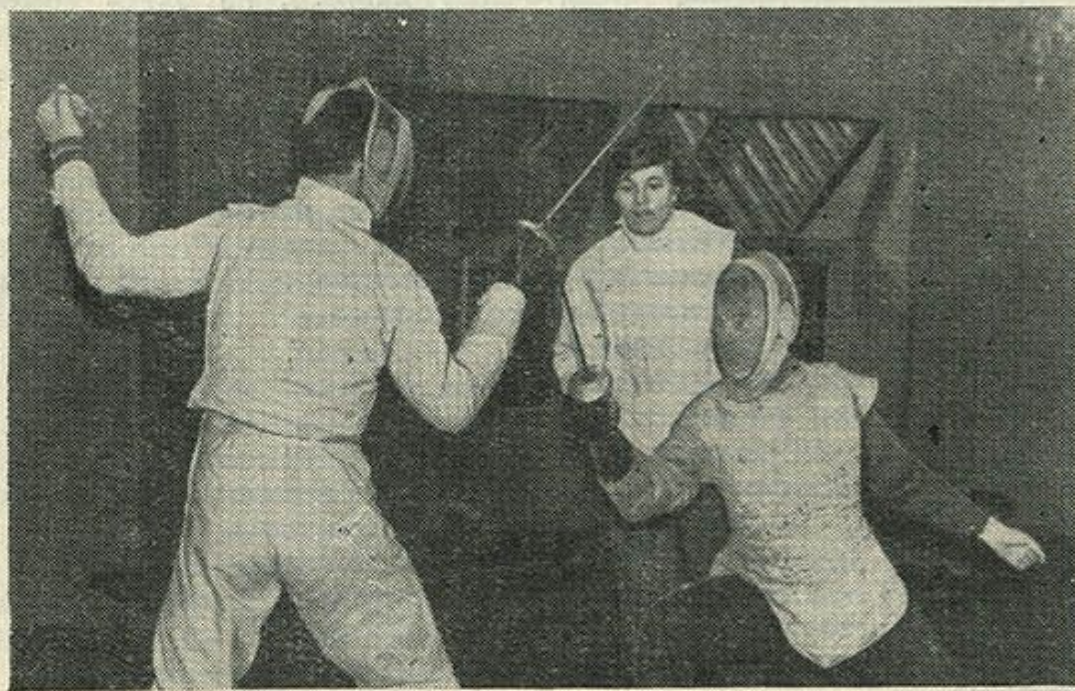
цыялістычнай Працы авіяканструктара Сямёна Аляксеевіча Лавачкіна. Яны пісалі, што хочуць стаць будаўнікамі новых машын, што ім прыходзіць у галаву вельмі шмат цікавых думак і што было б добра, калі б іх вызвалілі ад заняткаў у школе: тады ў іх было б шмат вольнага часу і яны змаглі б фантазіраваць, марыць яшчэ больш. Сямён Аляксеевіч на гэта адказаў: «Дывансамалёт прыдумалі нашы прапрапрадзядулі, але ён так бы і застаўся цудоўнай марай чалавецтва, калі б не навука і тэхніка. Не фантазёр, а вучоны даў самалёту крылі, уклаў у яго магутнае сэрца — матор, вывучыў законы, па якіх прадмет, будучы цяжэй паветра, можа лятаць... Вельмі важна таксама быць настойлівым, — чытаем далей у пісьме С. А. Лавачкіна. — Такім людзям усё ўдаецца лепш, чым слабахарактарным... Я збіраю ўсю маю волю і фантазію (таму што, вядома, канструктар павінен мець фантазію), усе мае веды і вопыт, каб зрабіць новую машыну яшчэ лепш за тую, якая лятае сёння».

Трэба дапамагчы нашым дзецям, каб яны ўжо цяпер рыхтаваліся ажыццяўляць свае мары. Няхай яны лепш вучацца, займаюцца ў любімым гуртку (у ім яны атрымаюць першыя неабходныя ўменні і навыкі), сустракаюцца з працаўнікамі заводаў і калгасаў, прымаюць удзел у працы на агульную карысць.

Нашы дзеці павінны марыць. Трэба дапамагчы ім выбраць добрыя мары, загарэцца жаданнем ажыццявіць іх і падказаць шляхі ажыццяўлення кожнай мары. Усё гэта вельмі важна. Каб будаваць камунізм, патрэбны людзі, якія ўмеюць цвяроза ацэньваць рэчаіснасць, улічваць рэальныя магчымасці і ў той жа час ўмеюць марыць, заглядаць у будучыню і гораха імкнуцца да яе.

А. РЫЧАГОЎ,

навуковы супрацоўнік Навукова-даследчага інстытута педагогікі БССР.

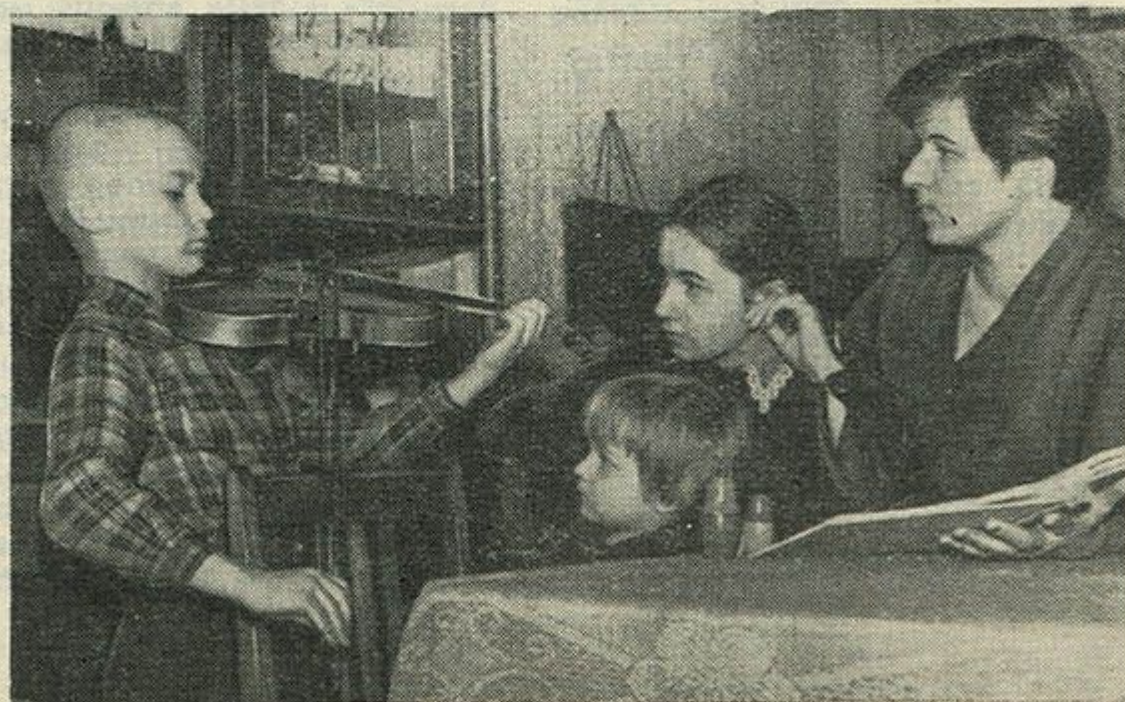
Здаецца, было гэта толькі ўчора: на фехтавальнай дарожцы ва ўсім бляску свайго высокага майстэрства выступаў Герман Бокун. Ён — адзін з мацнейшых рапірыстаў СССР, удзельнік міжнародных турніраў, яго зброя амаль не ведае промаху. А побач, толькі на другой дарожцы, з няменшым поспехам фехтуе рапірай стройная маладая жанчына. І імя Ларысы Балдыравай добра вядома ў спартыўным свеце. Здарылася так, што жыццё злучыла разам маладую пару...

Цяпер муж і жонка ўжо самі не выступаюць у ролі сучасных д'артаньянаў. Але ўсё жыццё іх цесна звязана з фехтавальным спортам. Герман Мацвеевіч — трэнер зборнай СССР.

Гэта ён даў пучок у вялікі спорт цэлай плеядзе таленавітых майстроў халоднай зброі — Арнольду Чарнушэвічу, Аляксандру Паўлоўскаму і многім, многім іншым. Дзяўчат, што прадстаўляюць Беларусь на ўсесаюзных спаборніцтвах, трэніруе Ларыса Пятроўна. Вось і на нашым здымку адлюстраваны момант заняткаў Ларысы Бокун са сваімі выхаванцамі ў фехтавальнай зале стадыёна «Дынама».

Колькі часу адймае работа! І ўсё ж Бокун ніколі не забываюць пра сям'ю, пра выхаванне траіх дзяцей. Сёння амаль уся сям'я ў зборы (толькі Герман Мацвеевіч рыхтуе ў Маскве нашых алімпійцаў да паездкі ў Рым). Валерык іграе на скрыпцы, а маленькая Оля, Іра і маці ўважліва яго слухаюць.

Фота П. Нікіціна.

С. ШУШКЕВІЧ

Малюнкi Л. Шакинкі

З вераб'ём ваюе шпак

Са шпакоўні верабей
Паглядае франтам,
Нібы ён тут на вярбе
Здаўна кватарантам.

На галінцы шпак прысеў,
Злосна пратэстуе:

— Тут мой дом! Вылазь, сусед!
Але той не чуе.

— Ах, гультай! — прамовіў шпак, —
Я ж цябе, злачынец!
Ты не хочаш! Ах, дык так?!
Дам табе гасцінец!

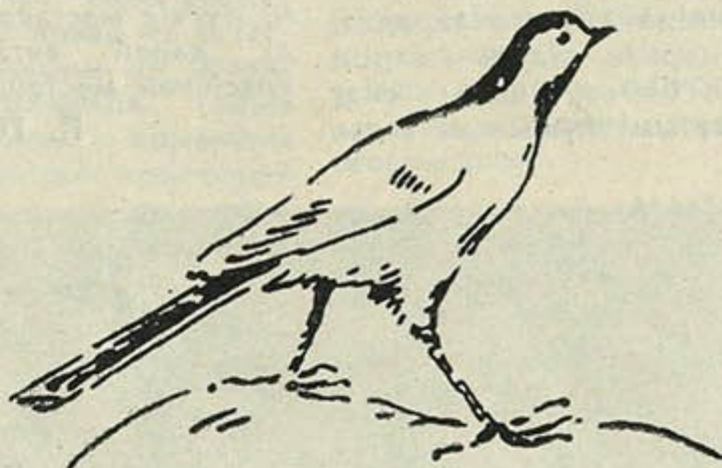
Верабей нібы аглух.
— Чык-чырык! — цвіркоча.
Пад крылом цярэбіць пух,
Уцякаць не хоча.

І пачаўся раптам бой,
Доўгі і зацятый.
Верабей, злачынец той,
Збег з чужое хаты.

Пліска

Ля вадзіцы блізка
Лёгка скача пліска.
Ножкі, як пружынкi, —
Скача безупынку.
Цёмныя вочкі,
Белыя шчочкі,
Чорная галоўка,
Шэрая ватоўка.
Пэўна ёю купіна
Назаўсёды куплена,
Бо заўсёды тут яна...
Вечна скача пліска
Ля вадзіцы блізка.

Берасцяначка

Берасцяначка, скажы,
Дзе ты ў лесе любіш жыць?
Ці ў нізіне, ля ракі,
Ля чароту, асакі?
Ці ў глухім асінніку?
Ці ў густым крушынніку?
— Там, дзе многа сонейка,
Ў чысценькім сасонніку
Мой узгорачак відаць.
Там люблю я жыць, спяваць.

Дзяцел

На якім каменьчыку,
На якім прыступку
Завастрыў ты, дзятліку,
Нібы шылца, дзюбку?

Што, прэсты, снедаеш?
Што, скакун, вячэраеш?
І чаму ты стукаеш
Дзюбай, як сякераю?

Што табе патрэбна,
Непаседзе-птушцы?
Што ты там знаходзіш
У кары-гнілушцы?

Перапёлачка

Любіць перапёлачка жартаваць, —
Жыта недаспелае кліча жаць:

— Ідзі жаць! Пара жаць!
Не паспеюць жніва распачаць,
А яна пабегла ў сенажаць:
— Ідзі спаць! Пара спаць!

Пяснярка жаночай
доліДа 50-годдзя з дня смерці
Элізы Ажэшка

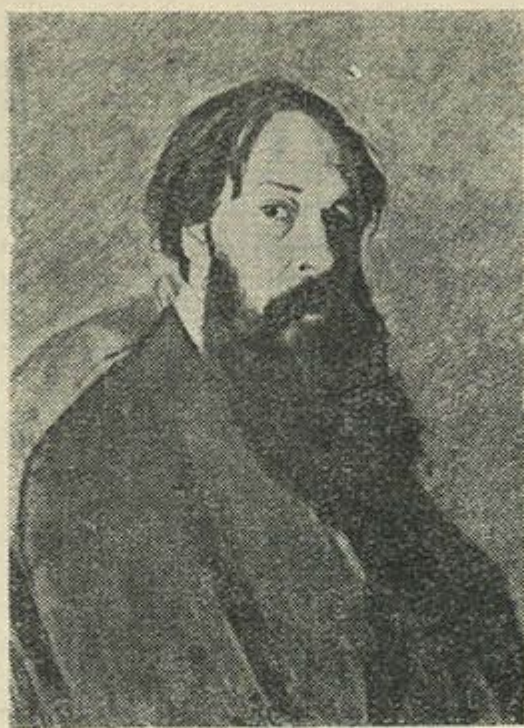
Аб гаротным жыцці жанчын пры капіталістычным ладзе ў сусветнай літаратуры напісана нямала твораў. Але, відаць, мала якіх з іх па сіле мастацкага ўздзеяння, па глыбіні і праўдзівасці можна параўнаць з аповесцю вядомай польскай пісьменніцы Элізы Ажэшка «Марта». На прыкладзе яе герані, беднай удавы Свіцкай, пераканаўча паказана бязвыходнасць становішча тых, хто, пераможаны ў барацьбе за кавалак хлеба, апусціўся на «дно» буржуазнага горада. Для Марты Свіцкай, якая дзеля выратавання жыцця хворай дачушкі была вымушана ўкрасці ў багатага пана трохрублёўку, не застаецца нічога іншага, як кінуцца пад калёсы амнібуса.

— Што такое жыццё жанчыны? — задае пісьменніца пытанне ў пачатку аповесці. — Адны кажуць, што гэта — вечнае полымя кахання, другія, — што сэнс жаночага жыцця ў самахвяраванні, трэція, — што ён у мацярынстве. Знаходзяцца літаратары, якія ўсе пакуты жанчын тлумачаць тым, што яны «не ўмеюць моцна кахаць мужчын». Якая неадарэчнасць! — усклікае Ажэшка. Наадварот, шлюб па разліку ўласцівы пераважна вышэйшым класам грамадства, багатым. Рэцэпт: «Кахайце!» не дапамагае. Значыць, у «лякарства» патрэбна дадаваць яшчэ нешта. Але што?

Адказ на гэтае пытанне пісьменніца дае ўсёй сваёй аповесцю. Вядома, лёс Марты быў бы больш лёгкім, калі б яна ў дзяцінстве развівала свае таленты. Многія знаёмыя выказваюць думку, што з яе мог бы выйсці выдатны мастак ці літаратар. Але не ў гэтым галоўнае. Калі б дзякуючы сваім здольнасцям Свіцкая паднялася ўверх па лесвіцы капіталістычнага грамадства, то яна была б толькі рэдкім выключэннем. А тысячы і тысячы іншых працягвалі б весці жабрацкае жыццё.

Значыць, карэнні зла тояцца ў іншым. У буржуазным ладзе, пры якім Марце прыходзіцца з-за 40 грошаў працаваць па 10 гадзін у суткі ў швейнай майстэрні пані Швейц. У буржуазнай маралі, якая лічыць, што жанчына павінна абмежаваць сябе хатняй гаспадаркай, дзецьмі ды малітвамі, што яна не чалавек, а рэч, «нуль», калі побач з ёй не стаіць мужчына». І каб зрабіць жанчыну шчаслі-

ЛЮБІМЫ МАСТАК НАРОДА

А. Н. Саўрасаў.
Партрэт работы В. Г. Пярова.

АЛЯКСЕЙ Кандратавіч Саўрасаў, 130 год з дня нараджэння якога адзначае наша грамадскасць, увайшоў у гісторыю айчыннага выяўленчага мастацтва як зачынальнік рэалістычнага пейзажа перасоўнікаў і буйнейшы прапагандыст новых поглядаў на месца мастака ў жыцці свайго народа.

Росквіт творчасці мастака адносіцца да 70-х гадоў XIX стагоддзя, да таго перыяду, калі ў рускім выяўленчым мастацтве, пад уплывам ідэй рэвалюцыйных дэмакратаў Бялінскага, Дабралюбава і Чарнышэўскага адбыліся вялікія падзеі, якія вызначылі рэалістычны шлях яго развіцця.

Перадавая частка мастакоў таго часу на чале з буйнейшым майстрам жывапісу І. Крамскім лакінула казённую імператарскую Акадэмію мастацтваў, якая верна служыла самадзяржаўю, і выказала сваё нежаданне ствараць творы на біблейскія і міфалагічныя тэмы, шукаць характэрна ў матывах італьянскай прыроды. Мастакі-«бунтары» вырашылі сваім мастацтвам усаўляць свой народ, адлюстроўваць паднявольнае жыццё чалавека працы, які ў 60-х гадах мінулага стагоддзя ўзняўся на барацьбу за сваё вызваленне.

Аб'яднаўшыся ў дружны і згуртаваны калектыў, мастакі наладжвалі выстаўкі сваіх твораў у Пецярбургу, Маскве, Кіеве, Адэсе, Харкаве і іншых гарадах Расіі (у тым ліку і Мінску), за што і атрымалі назву — перасоўнікі. Рэалістычнае мастацтва перасоўнікаў вельмі хутка атрымала шырокае прызнанне ў народзе, стала выяўленнем яго духоўнага характэрна, адлюстраваннем яго няскоранасці, сілы і свабодалюбства.

Саўрасаў належаў іменна да гэтай плеяды карыфеяў рускага выяўленчага мастацтва. Яго бліжэйшымі таварышамі былі — В. Пяроў, Г. Мясеедаў,

І. Пранішнікаў, І. Крамской, М. К. і М. П. Клодт, І. Шышкін, К. і В. Макоўскія, А. Карзухін, К. Лемах і іншыя шырока вядомыя ў народзе мастакі.

Саўрасаў шукаў такія матывы рускай прыроды, у якіх можна было б выявіць глыбокі роздум аб сваім народзе, невычэрпную любоў да роднай зямлі.

З'яўленне 29 кастрычніка 1871 года на першай выстаўцы твораў перасоўнікаў у Пецярбургу пейзажа А. Саўрасава «Гракі прыляцелі» ўнесла ў рускі пейзажны жывапіс свежы струмень. І. Крамской ў лісце да Ф. Васільева пісаў адносна адкрыцця выстаўкі, што «пейзаж Саўрасава «Гракі прыляцелі» ёсць самы лепшы, і ён сапраўды цудоўны». З таго часу імя мастака стала вядома ўсёй Расіі.

У такім звычайным матыве ўдалося майстру адкрыць характэрна, якога не здолелі ўбачыць раней цэлыя пакаленні лепшых рускіх мастакоў.

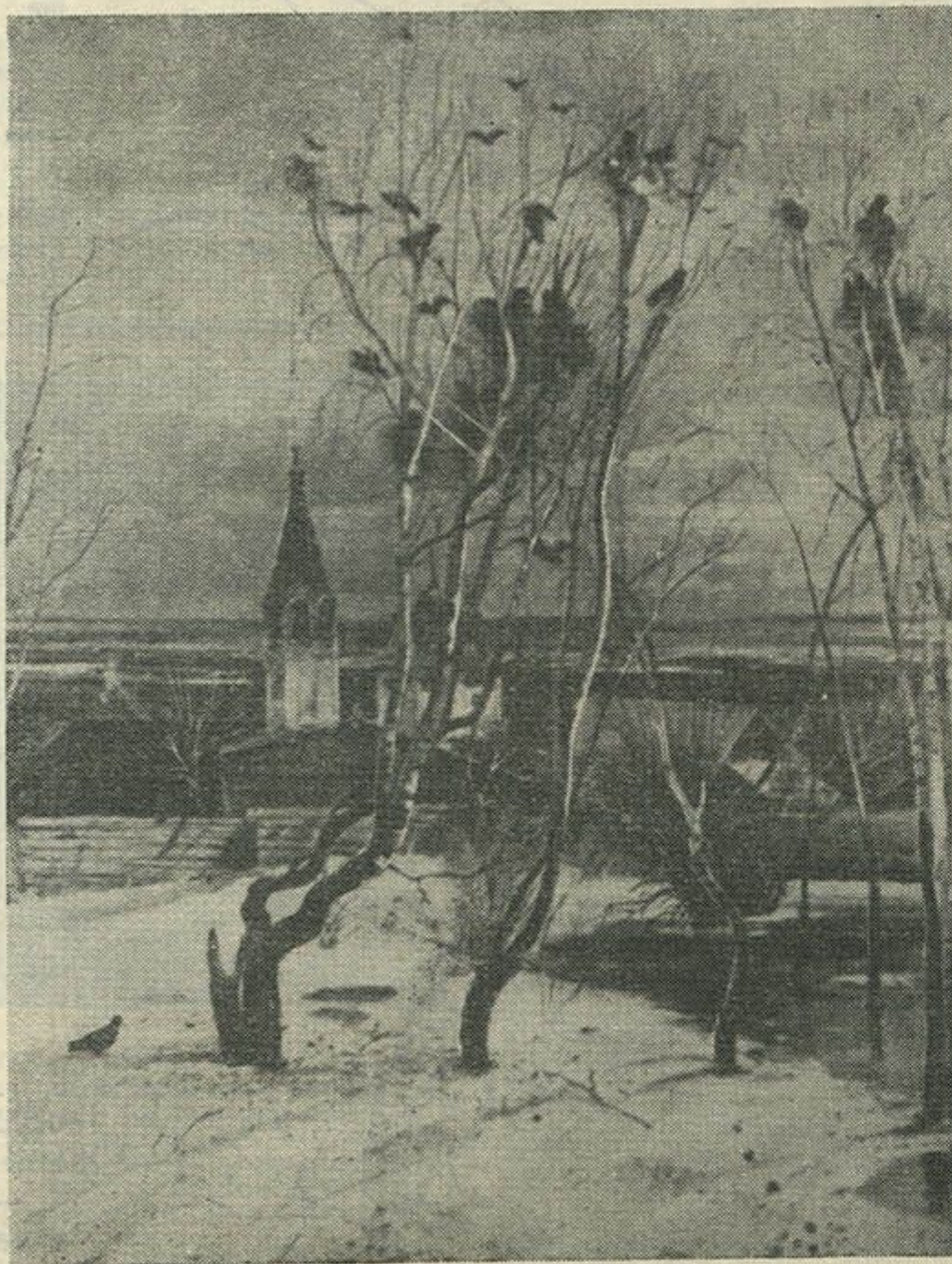
Сюжэт пейзажа вельмі просты. Ваколіца глухога гарадка, старая царква відаць сярод аголеных бяроз, шэры снег з рыжаватымі лужынамі вады.

На дрэвах ладзяць свае гнёзды гракі. Мы нібы чуем іх звычайныя галасы, што абуджаюць наваколле. І сапраўды, усё навакол ужо дыхае па-вясноваму, адчуваеш чыстае і празрыстае паветра, напоўненае вясновымі пахамі зямлі. Бяскрайні прастор! Ён нясе чалавеку радасць. А зямля — свае багатыя дары. Яшчэ павявае халадком, лёгкі вецер у верхавінах бяроз рупліва гоніць срабрыстыя воблакі. І нашы думкі мімаволі звяртаюцца да Радзімы. Мы адчуваем характэрна яе прыроды, перад намі паўстае жывы твар блізкай і роднай зямлі.

З творчай спадчыны А. Саўрасава шырока вядомы і такія майстэрскія пейзажы, як «Вясенняя ноч», напісаны ў 1872 годзе, «Прасёлак», створаны ў 1873 годзе, «Магіла на Волзе» і рад іншых твораў, якія дапаўняюць наша ўяўленне аб рознабаковасці выдатнага пейзажыста.

Саўрасаў знайшоў той шлях рускага пейзажа, па якому пайшлі наступныя пакаленні рускіх мастакоў, што рушылі далей вялікія заваёвы класічнай мастацкай спадчыны.

П. ГЕРАСІМОВІЧ

А. Н. Саўрасаў. «Гракі прыляцелі», 1871 г.

вай, каб яе жыццё не канчалася так трагічна, як жыццё Марты, трэба ўраўняць яе ў правах з мужчынам, даць ёй магчымасць працаваць за роўную з ім аплату. А паколькі ў дасягненні гэтай мэты пераакоджае капіталістычная сістэма — пара пакончыць і з ёй, з панаваннем такіх прадпры-

разумела, што сацыяльнае вызваленне можа прынесці толькі рэвалюцыйная барацьба рабочага класа, але яе апошні «Марта», як і дзесяткі іншых яе твораў, выклікала ў чытача нянавісць да ладу эксплуатацыйнага, любоў да пакрыўджаных і абяздоленых, імкненне змагацца за іх лепшы лёс.

Эліза Ажэшка нарадзілася 25 мая 1842 года ў в. Мілкаўшчына на Гродзеншчыне. Дзяцінства пісьменніцы, як і большая частка яе жыцця, прайшло на ўлонні беларускіх палёў і лясоў. Яна любавалася характам наднёманскіх краявідаў, слухала сумныя песні жней і паданні вандроўных жабракоў, знаёмілася з працай і побытам беларускіх сялян — і ўсё гэта знайшло свой адбітак у яе апавяданнях і раманах. Яна не толькі спачувала гаротным і паднявольным, але і старалася дапамагчы ім практычна, прымала актыўны ўдзел у паўстанні 1863 года, за што праследавалася царскімі ўладамі.

Бадай, ніхто да Элізы Ажэшка не гаварыў з такой цеплынёй, такім спачуваннем аб пакутлівай долі беларускіх сялян, ніхто так пераканаўча не даказваў іх права на шчасце. Ужо ў першым яе апавяданні «У галодныя гады» (1866) намалюван прывабны вобраз беларускай прыгоннай дзяўчыны Ганкі. У яе — глыбокія і чыстыя пачуцці. Яна дзеліцца з любым Васільком

апошнім кавалкам хлеба. Але ад голаду Ганка ўсё больш слабее. Несучы бацьку посуд з нішчынай ежай, яна спатыкаецца на кладцы і падае ў рэчку. У той час, калі ў вёсцы па Ганцы спраўляюць хаўтуры, пан ладзіць у маёнтку бал.

У далейшым Ажэшка яшчэ не раз вярталася да тэмы горкага лёсу беларускай сялянкі.

Не лягчэй жывецца жанчыне і ў горадзе. Асабліва цяжкі лёс бяздомных дзяцей.

З выключнай сімпатыяй гаворыць пісьменніца аб тых жанчынах, якія пачынаюць змагацца за ўласнае шчасце, за лепшае жыццё іншых, нясуць народу веды, сардэчнае слова.

18 мая 1910 года перастала біцца сэрца палыманай пісьменніцы-барацьбіткі за лепшае чалавечае жыццё, за светлую жаночую долю. Эліза Ажэшка жыла на беларускай зямлі; яна стварыла рэалістычныя, прывабныя вобразы беларускіх «хамаў»; яе звязвала цесная дружба з нашым паэтам Ф. Багушэвічам — і таму яе імя ведаюць і шануюць у нашай рэспубліцы. У Гродна, дзе Э. Ажэшка правяла значную частку свайго жыцця, яе імя носіць адна з прыгажэйшых вуліц. Там жа ўзвышаецца помнік пісьменніцы, працуе музей, у якім шырока адлюстраваны яе высакародны жыццёвы і творчы шлях.

А. МАЛЬДЗІС,
аспірант Інстытута
літаратуры АН БССР.

Ці ведаеце вы, што...

Для выдалення зеленаватага слоя, які часта асядае на сценках кветкавых ваз, дастаткова на дно напоўненай вадой вазы пакласці пяцікапеечную манету.

Каб невялікі цвік моцна трымаўся ў атынкаўцы, першым забіваць, памачыце яго ў салёнай вадзе.

Каб укрупіць шрубавы ў цвёрдае дрэва, папярэдне зрабіце невялікую адтуліну свёрдзелам, а шрубавы змажце якім-небудзь тлушчам або мылам.

Мяккі хлеб трэба рэзаць нажом, злёгка падагрэтым на агні. Тады хлеб не камячыцца.

Неўжываемая бялізна не пажаўдзе, калі яе загарнуць у светлую паперу.

Каб туфлі не скрыпелі, трэба падэшву змазаць алеем, ільняным або сланечніковым.

МОЖА ЗДАРЫЦЦА, ШТО...

...нажы затупіліся. Іх лёгка і хутка можна навастрыць, калі папярэдне апусціць іх лязо на паўгадзіны ў слабы раствор спажывной солі.

...тонкая блуза або сукенка спаўзае з вешалкі. Прымацуйце на абодва канцы вешалкі гумавыя пласцінкі.

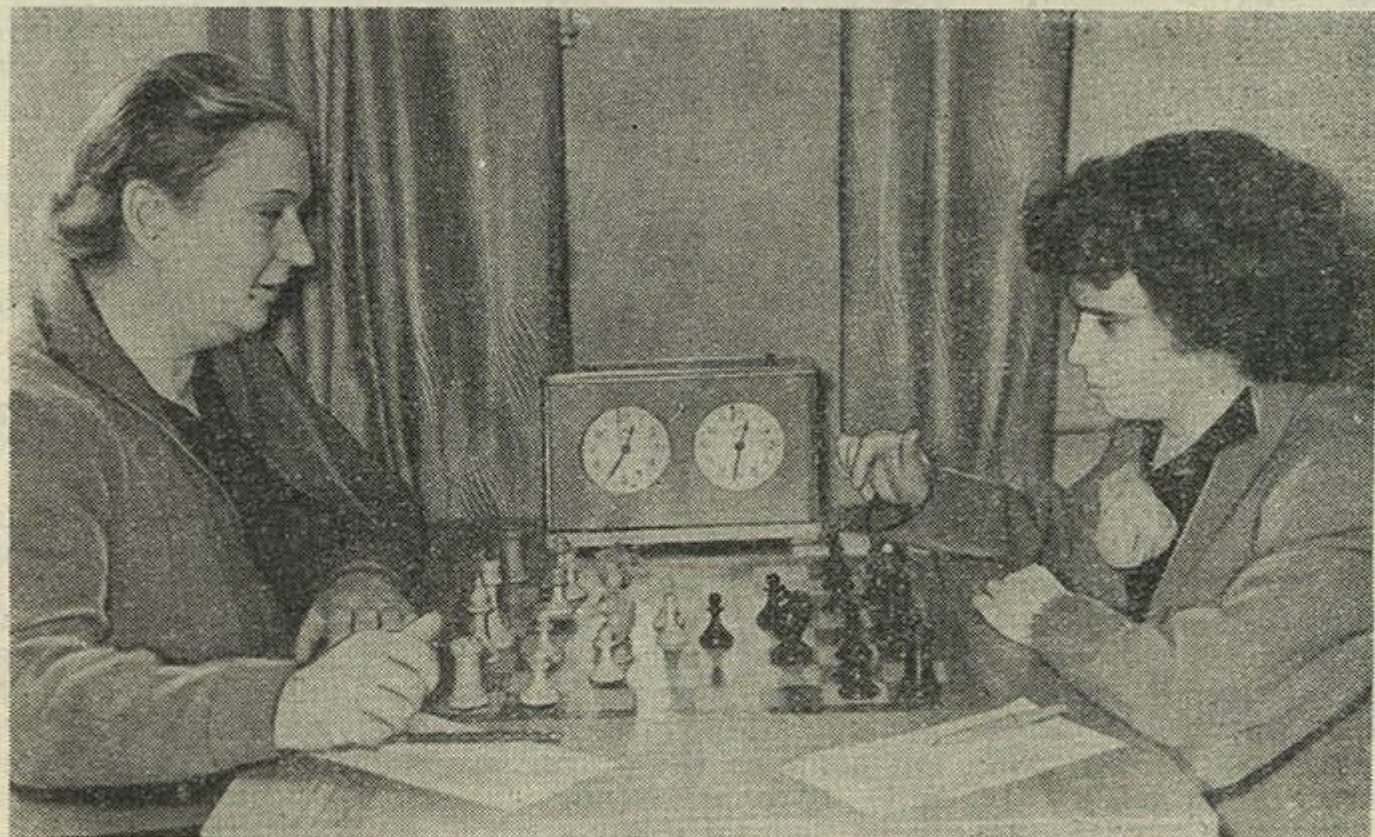
КВАС У ХАТНІХ УМОВАХ

Квас можна прыгатаваць у хатніх умовах. Жытні хлеб нарэзаць лустачкамі і падсушыць у духоўцы так, каб ён падрумяніўся. Сухары пакласці ў каструлю, заліць іх варам, закрыць і даць пастаяць 3—4 гадзіны. Атрыманы настой працадзіць, пакласці дрожджы, цукар, мяту, накрыць чыстай сурвэткай, даць перабрадзіць 5—6 гадзін. Пасля з'яўлення пены другі раз працадзіць і разліць у бутэлькі, паклаўшы ў кожную некалькі ягадак разынак. Бутэлькі шчыльна закаркаваць і паставіць у халоднае месца. Дні праз тры квас будзе гатовы.

На 1 кг жытняга хлеба: 25 г дражджэй, 200 г цукру, 25 г мяты, 50 г разынак, 8—10 л вады.

мальнікаў-кывасмокаў, як пані Швейц, такіх чэрствых сэрцам арыстакратаў, як пані Гермінія і яе распусны сын. Толькі пры такой умове стане магчымым сапраўднае жаночае шчасце, — сцвярджала сваёй палыманай аповесцю пісьменніца-дэмакратка. Праўда, яна не ведала, як гэта зрабіць, не

У 1935 годзе на розыгрышы рэспубліканскага першынства па шахматах сярод жанчын пераможцай аказалася Г. П. Невідомская. На наступны год Галіна Пятроўна зноў заваявала гэтае званне. З таго часу мінула шмат год. І з году ў год у рэспубліканскіх турнірах удзельнічае Г. П. Невідомская. З 1949 г. яна восем разоў займала першае месца. Нядаўна адбыўся розыгрыш першынства Беларускай чыгункі па шахматах сярод жанчын. Званне чэмпіёнкі Беларускай магістралі на 1960 г. заваявала Г. П. Невідомская.

На здымку: Галіна Пятроўна Невідомская (злева) і Валянціна Васільеўна Маскоўская ў час шахматнай партыі.

Фота В. Калядзінскага.

Карысныя парады

Пры выбары тканіны заўсёды карысна высветліць, з якога віду валакна яна выраблена і якая яе ўсадка. Напрыклад, штапельную тканіну трэба купляць на 5—6 см больш на кожны метр. Перад раскроем яе трэба прапаласкаць у цёплай вадзе, высушыць у свабодным стане і асцярожна прапрасаваць з левага боку (спачатку пруг тканіны, а затым па яе шырыні). Памятайце, што крэпавыя тканіны пры намяканні збягаюцца, а пры прасаванні выцягваюцца і аднаўляюць свой размер. Правільны догляд адзежы захоўвае яе першапачатковы выгляд і падаўжае тэрмін нашэння. Ніжэй мы даём некаторыя карысныя парады па догляду адзежы з сінтэтычных і штучных валокнаў.

Падрыхтоўка вырабаў да мыцця. Каб не пашкодзіць тканіну, перад мыццём ад сукенкі або блузкі адпарыце металічныя гузікі, спражкі, а таксама каляровую і белую аздобу, якую трэба мыць асобна.

Атласныя і ворсавыя тканіны не мыюць, а аддаюць у хімічную чыстку. Пры заміне ворсу, занашанасці аксаміту і іншых ворсавых тканін іх адпарваюць і прасуюць з левага боку на шчотцы або асцярожна праводзяць над парай з ворсавога боку. Панаksamіт прасуюць з левага боку трымаючы ў руках, склаўшы правы бок з правым.

Калі ваша сукенка або блузка пашыты з вельмі тонкай тканіны (тыпу шыфону), іх можна мыць у свабодным марлевым мяшчочку.

Прарызіненыя плашчы і куртки не мыюць. Іх праціраюць мяккай шчоткай, добра змочанай растворам мыльнага парашку «Навіна», і прамываюць пад душам цёплай вадой. Пасля гэтага іх сушаць на вешалцы і прасуюць з левага боку слаба нагрэтым прасам.

Мыццё вырабаў з віскознага шоўку. Іх не трэба моцна церці, выкручваць або кіпяціць, таму што ў мокрым выглядзе яны маюць паніжаную моцнасць і лёгка рвуцца. Ні ў якім разе не ўжывайце гаспадарчае мыла, каустычную або мыцельную соду. Пры мыцці дадайце ў вадку 1—2 чайныя лыжкі пітной соды або нашатырнага спірту на 3 літры вады. Можна нагрэць 3 літры вады да 40—45°C, растварыць у ёй 2 сталовыя

лыжкі парашку «Навіна» і 20—30 г дзіцячага мыла або 5—6 чайных лыжак мыльных стружак. Калі каўнер або манжэты вельмі забруджаны, перад мыццём лёгка пратрыце іх шматком, змочаным мыльным растворам. Пасля мыцця прамойце сукенку спачатку ў цёплай, затым у халоднай вадзе, злёгка выцісніце яе далонямі і загарніце ў сухі ручнік, затым раскруціце, распраўце, злёгка выцягніце для надання формы і прасушыце на вешалцы. Злёгка недасушаную сукенку папрасуйце з левага боку слаба нагрэтым прасам. Калі яна перасохла, яе трэба папрасаваць праз вільготную тканіну. Спырскваць нельга, таму што могуць паявіцца плямы і маршчыны.

Мыццё вырабаў з тканін з ацэтатнага шоўку («Панам», «Прима», «Маладзёжны» і інш.). Сукенку або блузку з ацэтатнага шоўку мыюць гэтак жа, як і віскозныя. Пасля мыцця не выціскайце іх, а ўстрасяніце, на некалькі мінут загарніце ў сухі ручнік і прасушыце на вешалцы. Гэтыя рэчы пры мыцці збягаюцца, таму іх трэба прасаваць недасушанымі і пры гэтым з левага боку падцягваць для аднаўлення ранейшага размеру. Прасаваць трэба слаба нагрэтым прасам, таму што пры высокай тэмпературы ацэтатны шоўк можа расплавіцца.

Мыццё вырабаў з капро-ну і нейлону. Іх мыюць гэтак жа, як рэчы з віскозных тканін, у цёплым мыльным растворе або парашку «Навіна». Калі рэч не вельмі забруджана, яе можна памыць толькі ў цёплай вадзе, злёгка выціснуць і сушыць у распраўленым выглядзе на паветры. Рэчы з капро-ну і нейлону цалкам захоўваюць моцнасць у вільготным стане, таму што валакно амаль не ўбірае вільгаць і вымытая рэч хутка высыхае. Спецыяльная фабрычная апрацоўка капроновых тканін садзейнічае добраму захоўванню формы рэчы. Капроновыя вырабы часта не патрабуюць прасавання. Калі ўсё ж вы хочаце сукенку папрасаваць, то рабіце гэта трэба слаба нагрэтым прасам.

Кофтакі або блузку з хларыну пры мыцці не трывае і не выкрувайце. Іх трэба проста прапаласкаць у цёплым мыльным растворе, злёгка выціснуць далонямі і высушыць на паветры.

ЯК ПРАЧЫСЦІЦЬ КАНАЛІЗАЦЫЙНЫЯ ПРЫБОРЫ

Засмечаны ўнітаз вельмі лёгка прачысціць самастойна, без дапамогі водаправодчыка. Для гэтага трэба ў драўляную палку (можна ўзяць палку ад старой шчоткі для падлогі) убіць цвік і вакол накруціць анучу, а затым моцна яе прывязаць. Цвік неабходны, таму што інакш ануча можа саслізнуць з палкі. Такі поршань павінен быць крыху большы, чым адтуліна ад ўнітазе. Пры звычайным засмечанні некалькіх паступальных рухаў у спускай адтуліне ўнітаза прапыхаюць затор, які ўтварыўся. Вада перадае штуршок поршня на засмечанае месца; таму калі ва ўнітазе

няма вады, то яе трэба наліць.

Для ачысткі ракавіны з дробнай рашоткай у сточнай адтуліне ўжываюць вельмі дасціпнае прыстасаванне. Да невялікай палкі цвіком з шырокай плешкай і гумавай пракладкай прыбіваюць палавіну гумавага мяча. Адтуліну ў ракавіне накрываюць палавінай мяча і сціскаюць некалькі разоў. Засмечанае месца прачысчаецца. Дзеянне гэтага прыстасавання такое ж, што і папярэдняга, і таму ў ракавіне абавязкова павінна быць вада.

І. П. ПАУЛАУ,
інжынер.

ДЛЯ АГАРОДНІКАЎ

АГУРКИ

Агуркі вельмі патрабавальныя да цяпла і вільгаці. Звычайна іх высяваюць не раней канца мая — пачатку чэрвеня. Першыя плады паяўляюцца праз 50—65 дзён пасля сяўбы. У гэтым — адна з буйных пераваг іх перад іншай гароднінай, якую ўжываюць у свежым выглядзе. Першыя пасевы агуркоў сухім насеннем можна праводзіць прыкладна 22—25 мая з такім разлікам, каб насенне праляжала ў зямлі і ўсходы паявіліся пасля магчымых замаразкаў.

Сяўба прарослым насеннем у змочаную баразну можа быць прадоўжана да палавіны чэрвеня. Сяць трэба не густа, на 4—5 сантыметраў, па два зярняці. Насенне прысыпаюць зямлёй або лепш кампостам, або перагноем так, каб заставаўся невялікі равок для зручнасці далейшага палівання.

Сяўба на градах шырынёй у 1 метр праводзіцца ў два падоўжныя рады на 40—50 сантыметраў паміж імі (кароткаплетныя сарты) або ў адзін рад па сярэдзіне грады (даўгаплетныя сарты). Можна сяць і ў папярочныя баразенкі, на адлегласці 70—90 сантыметраў адна ад другой.

Усходы прарываюць, пакідаючы расліны на адлегласці 10—15 сантыметраў адна ад другой. (Мурамскія можна пакідаць на 6—8 сантыметраў). Што датычыць далейшага догляду, то, апрача рыхлення глебы і поўнага знішчэння пустазелля, трэба ўказаць на неабходнасць палівання пры надыходзе працяглага засушлівага надвор'я (пры засухі паліваць трэба нават у час цвіцення). Добры вынік даюць 2—3 па-

ліванні агуркоў вадкім угнаеннем дзён праз 15—20 адно пасля другога. Паліваць трэба, калі ўжо завязваюцца плады, прычым зручней паліваць не пад карань, а ў праведзеную побач мелкую канавку, якую пасля палівання засыпаюць зямлёй.

ПАМІДОРЫ

Пасля заканчэння замаразкаў расаду памідораў высаджваюць радамі на 60—70 сантыметраў рад ад рада і 20—60 сантыметраў у радзе. Рады размяшчаюць па шнур, а месцы ямак намячаюць загадзя падрыхтаванай меркай (палачкай). Ямкі робяць савочкам. Перад пасадкай трэба кінуць у ямку жменю перагною, змешанага з 10 грамамі суперфасфату. Затым у ямку выліваюць паўлітра вады, ставяць гаршчочак або кубік з расадай, шчыльна абціскаюць зямлёй і прысыпаюць зверху сухой зямлёй.

Лепшы вынік дае каранастая гаршчочная расада, якая пасля высадкі хутка прыжывае. Гаршчочную расаду можна высаджваць з кветкамі і нават з завязямі. Гэта дазваляе атрымаць ураджай на 2—3 тыдні раней.

Пасля высадкі памідораў іх трэба прывязаць мачалай да моцнага гладкага кала (1—1,5 метра). Прыцягваюць сцяблы туга да кала нельга, трэба зрабіць свабодную павязку, прапусціўшы мачалу васьмёркай паміж сцяблам і калом.

Лепш за ўсё пакідаць толькі адно галоўнае сцябло, а ўсе бакавыя парасткі, якія паяўляюцца, выдаляць, вышчыпваючы іх рукамі. Пры вырошчванні памідораў на стараагародніх глебах можна пакідаць 2—3 парасткі.

«РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА» ДАПАМАГЛА

У рэдакцыю прыйшло пісьмо ад персанальнай пенсіянеркі Фёклы Сямёнаўны Лукашук з гор. Кобрына. Яна хворая і мае патрэбу ў санаторным лячэнні. Рэдакцыя звярнулася ў Брэсцкі аблсабес з просьбай, калі магчыма, прадаставіць Фёкле Сямёнаўне пуцёўку ў адзін з санаторыяў. Днямі рэдакцыя атрымала адказ з Брэсцкага аблсабеса — Лукашук Ф. С. выслана пуцёўка ў санаторый гор. Бабруйска.

ЦІ МАЮ Я ПРАВА!

У лютым гэтага года ў рэдакцыю прыйшло ўсхваляванае пісьмо ад Ніны Кавалёвай з Крычаўскага раёна. 14 год назад яе ўдарыла машына, і дзяўчынка засталася калекай — у яе паралізавала ногі. Маці працуе ў саўгасе, таксама хворы чалавек. Ніна пытала: «Ці маю я права на пенсію?»

З Крычаўскага райсавета на пісьмо рэдакцыі паведамлілі: рашэннем выканкома Крычаўскага райсавета дэпутатаў працоўных Кавалёвай Ніне Захараўне назначана пенсія.

АПЛАТА ЗА ВЫМУШАНЫ ПРАГУЛ

У рэдакцыю звярнулася грамадзянка Смалюга Ефрасіння Пракоф'еўна. 21 жніўня мінулага года яна была няправільна звольнена з работы ў Азарыцкай чайной Даманавіцкага райспажыўсаюза. Рашэннем камісіі па працоўных канфліктах пры прафсаюзнай арганізацыі райспажыўсаюза Смалюга была адноўлена на рабоце 3 верасня, але старшыня райспажыўсаюза Шпандарук рашэнне камісіі не выканаў. Ефрасіння Пракоф'еўна звярнулася ў народны суд, старшыня суда не прыняў яе заяву. Яна звярталася і ў абласны суд, але чамусьці справа не разбіралася і там.

Смалюга прасіла дапамогі ў рэдакцыі.

Рэдакцыя звярнулася да старшыні Гомельскага абласнога суда. У адказ на скаргу Ефрасінні Пракоф'еўны Смалюгі старшыня Гомельскага абласнога суда тав. Крупко паведаміў, што тав. Смалюга на рабоце адноўлена. Ёй выплачана зарплата за ўсе дні вымушанага прагулу.

БЫВАЕ І ТАК

Паважаная рэдакцыя! Дазвольце праз Вас звярнуцца ў гандлюючыя арганізацыі з пытаннем — у якім абутковым магазіне Мінска можна купіць боцікі № 1 або № 0?

В. ГОЛУБЕВА.

У адказ на гэтую просьбу начальнік упраўлення гандлю прамтаварамі Міністэрства гандлю БССР Г. Н. Ратушнаў даў указанне дырэктару магазіна № 7 Белуны-вермага: «забеспечыць продаж гумавых боцікаў першага размеру грамадзянцы Голубевай В.».

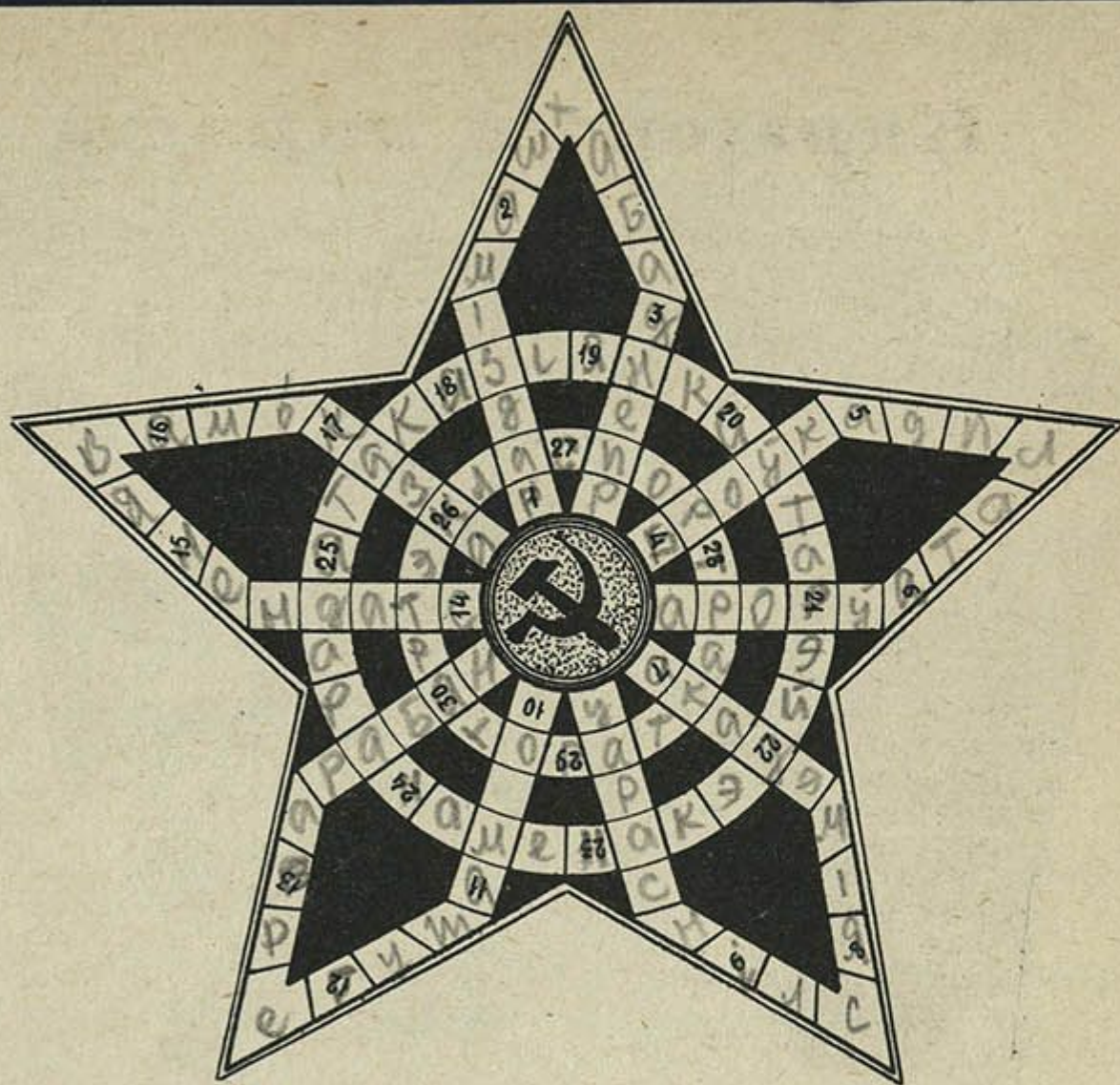
— А як жа быць іншым жанчынам, якім патрэбен такі ж размер боцікаў, тав. Ратушнаў? Няўжо ўсе яны павінны звяртацца да Вас праз друк? А ці не прасцей мець заўсёды ў продажы гумавы абутак усіх размераў?

ЧЫТАЧЫ ПРАПАНУЮЦЬ

Чытачка часопіса «Работница і сялянка» А. Несцярэнка ў сваім пісьме ў рэдакцыю ўнесла слушную прапанову па паляпшэнню работы пральняў. Начальнік упраўлення прадпрыемстваў камунальнага абслугоўвання Мінгарвыканкома тав. В. Талочка паведаміў:

«За апошні час работа пральняў Мінска крыху палепшылася. Чысцей мыецца бялізна, строга захоўваюцца тэрміны выканання. Для выгоды насельніцтва ў горадзе адкрыта 10 прыёмных пунктаў, па жаданню бялізна дастаўляецца на дом транспартам пральняў.»

У мэтах паляпшэння абслугоўвання насельніцтва неаб-

ЧАЙНКРАСВОРД

Ад цэнтра да цэнтры: 1. Айчына. 2. Сталіца саюзнай рэспублікі. 3. Рака на Украіне. 4. Беларускі паэт. 5. Паэма Я. Коласа. 6. Легендарны крэйсер. 7. Вышэйшая навуковая ўстанова. 8. Установа для выхавання малых дзяцей. 9. Герой рамана І. С. Тургенева. 10. Мера. 11. Паэт-пясняр у народаў Каўказа. 12. Знак дзяржавы. 13. Ударны музычны інструмент. 14. Збудаванне для заняткаў спортам. 15. Рака, якая ўпадае ў Фінскі заліў. 16. Твор Я. Маўра. 17. Народна-паэтычны твор.

Па акружнасці: 18. Кантынент. 19. Беларускі народны танец полька. 20. Стваральнік якога-небудзь твора. 21. Водная прастора, прыгодная для стаянкі суднаў. 22. Краўнік факультэта. 23. Рака на Беларусі. 24. Канфэрэнцыя. 25. Наступленне. 26. Частка грамадства. 27. Заняткі фізічнымі практыкаваннямі. 28. Сельскагаспадарчая машына. 29. Воінскае падраздзяленне. 30. Усесаюзны піянерскі лагер.

Склалі Тамара і Рыгор Якушы

ходна павялічыць магутнасць пральняў. Для гэтага ўжо ў 1960 годзе будуць абсталяваны дзве пральні пры лазнях, рэканструювана пральня № 2. У наступным годзе пачнецца будаўніцтва дзвюх новых пральняў. Намячаецца ў наступным годзе адкрыць не менш дзвюх аўтаматычных пральняў самаабслугоўвання па праекту, які распрацоўваецца ў Ленінградзе».

У гэтым жа пісьме тав. Несцярэнка ўнесла рад прапановы па паляпшэнню абслугоўвання пакупнікоў у прадуктовых магазінах. Яна справядліва ўказала, што чамусьці малочныя аддзелы не прымаюць посуд. Гаспадыням даводзіцца бутэлькі ад малака здаваць у адным аддзеле, а малако купляць у другім. «Чаму не зрабіць так, каб прадаўцы штучных аддзелаў прымалі посуд і адпускілі бутэлекнае малако?»

Начальнік упраўлення гандлю Мінгарвыканкома тав. К. Ластоўскі паведаміў рэдакцыі, што тав. Несцярэнка правільна ставіць пытанне. Дадзена ўказанне, каб ва ўсіх магазінах штучныя аддзелы адпускілі малако і прымалі посуд.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА.

АТ 02215

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 3/V-60 г.

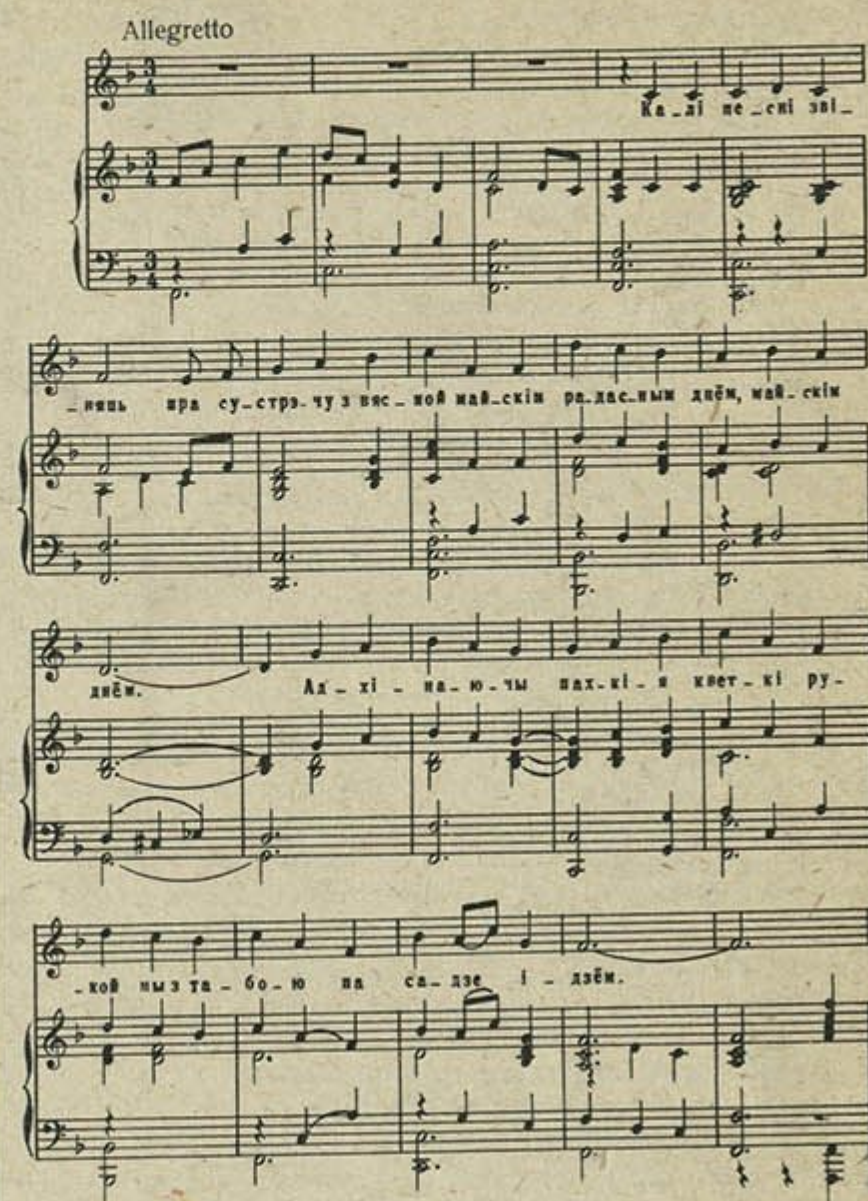
Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 77.

Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 214584 экз. Зак. 280.

МЫ ПА САДЗЕ ІДЗЁМ

Музыка П. Ахраменкі

Словы К. Кірзенкі

Калі песні звiняць пра сустрэчу з вясной,
Майскім радасным днём, майскім днём,
Адхінаючы пахкія кветкі рукой,
Мы з табою па садзе ідзём.

Па сцяжынцы ідзём, як калісьці раней,
Калі дзеўцы саджалі ў рады.
І так любя сягоння, так радасна мне,
Што ты попlech са мной назаўжды.

Сад наш бурна расцвіў і, як сад, расцвіло
Залатое ў сяброўстве жыццё.
Не патрэбна ўрачыстых шукаць табе слоў,
Каб сказаць пра сваё пачуццё.

Словы просяцца самі, сяброўка, спявай,
Хай уведае сонечны свет,
Як нам дораг у росквіце радасны май,
Як я ласкай тваёю сагрэт.

Мы ўлюблёныя сэрцамі ў мір і спакой,
Мы шчаслівыя сённяшнім днём,
Адхінаючы пахкія кветкі рукой,
Мы з табою па садзе ідзём.